

Refakatsiz çocuklar için denetimli bağımsız yaşamla ilgili kılavuz ilkeler

Bu belge, genel dağıtım amaçlıdır. Her hakkı saklıdır. Ticari amaçlar dışında kaynak göstermek şartıyla çoğaltılabilir ve tercüme edilebilir.

Kapak Fotoğrafi: © UNHCR/Diana Diaz, 2019

Düzeltili: Strategic Agenda

Tasarım: WishTree

© UNHCR 2021

Refakatsiz çocuklar için denetimli bağımsız yaşamla ilgili kılavuz ilkeler

İçindekiler

1. GİRİŞ	1
1.1. Kılavuz ilkelerin amacı	2
1.2. Kılavuz ilkelerin kullanımı	2
1.4. Kılavuz ilkeler	4
2. DENETİMLİ BAĞIMSIZ YAŞAM DÜZENLEMELERİ	6
2.1. Denetimli bağımsız yaşam ne demektir?	6
2.2. Denetimli bağımsız yaşam bazı çocuklar için neden düşünülebilir?	7
2.3. Denetimli bağımsız yaşam kimler için uygundur?	9
2.4. Farklı bağımsız yaşam düzenleme biçimleri	10
2.5. Temel koşullar	11
3. BİR BAĞIMSIZ YAŞAM PROGRAMI OLUŞTURULMASI	12
3.1. Gerekli olup olmadığını düşünün	13
3.2. Bağlama uygun olup olmadığını düşünün	14
3.3. Devletin sorumluluğu ve ulusal çocuk koruma sistemi	15
3.4. Denetim ve mentorluk	16
3.5. Başlangıçtan itibaren topluluk katılımı	21
3.6. Çocuk hizmetleri	21
3.7. Nakit temelli yardım	31
3.8. Protokoller ve standart çalışma usulleri	34
4. TEKİL ÇOCUKLARIN DENETİMLİ BAĞIMSIZ YAŞAM DÜZENLEMELERİNE YERLEŞTİRİLMESİ VE DESTEKLEMESİ	36
4.1. Acil risk ve ihtiyaçları tanımlayın, değerlendirin ve karşılayın	37
4.2. Uygun bir bakım seçeneği ve yerleştirme seçin	37
4.3. Çocuğu bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirin ve bir mentor ile eşleştirin	38
4.4. Bakım düzenlemesi içinde çocukları destekleyin	42
4.5. İzleme, geri bildirim ve müdahale mekanizmaları	42
4.6. Geçiş planlaması	44
5. TEMEL EYLEMLER	52
6. KAYNAKÇA	54
7. ARAÇLAR	64

1. GİRİŞ

Çocukların ailelerinden ayrılması, UNHCR'in ilgi alanına giren çocukların karşı karşıya olduğu en yaygın korunma risklerinden biridir. Küresel rakamlara¹ göre 2020 yılında 21.000 yeni refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuk sığınma başvurusunda bulunmuştur ve 2019 yılı sonu itibarıyla mülteci nüfusunun 153.300'ünün refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuk olduğu bildirilmiştir. Ayrıca 2010-2019 arasında 400.000 refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuk sığınma başvurusunda bulunmuştur. Çocuk koruma aktörleri, dünyanın dört bir yanındaki kamplar, yerleşimler, kentsel ortamlar ve karma hareket durumları dâhil olmak üzere çok çeşitli bağlamlarda sayıları giderek artmakta olan refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukları tespit etmeye, değerlendirmeye, kayıt altına almaya ve yardım etmeye devam etmektedir. Bazı çocuklar için ayrılık geçici olsa da çok daha fazlası ebeveyn bakımından yoksun kalmakta ve bazı durumlarda uzun süreler boyunca ailelerinden ayrı düşmektedir. Bu çocukların bir kısmı (özellikle ergenlik yıllarında ayrılmış olanlar) genellikle bir başka yetişkinin bakımı, gözetimi ve rehberliği olmaksızın yetişkinliğe geçmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuklar için Alternatif Bakım Kılavuz İlkeleri'nde belirtildiği üzere², refakatsiz çocuklar için tercih edilen alternatif bakım türü aile temelli bakımdır. Aile temelli bakım, çocuklara bireysel bakım ve ilgi sağlar, ayrıca çocukların ebeveynleri veya diğer yasal/geleneksel bakım verenleriyle yeniden bir araya gelmeye hazırlamalarına yardımcı olur. Aile temelli bakım, sosyal ilişkiler kurma, kimliklerini geliştirme ve topluma entegrasyon konusunda da çocuklara destek sağlar.³

Ancak ne yazık ki aile temelli bakım düzenlemeleri, çeşitli etmenler nedeniyle her zaman kısa sürede gerçekleştirilemeyebilir. Çocuğun yaşadığı toplumun demografisi, yerinden edilmiş çocuğun ve yetişkinlerin hareketliliğinin yüksek düzeyde olması, çocukların aile yanına yerleştirilmesinin önündeki sosyokültürel engeller, yoksulluk veya diğer ekonomik etmenler, çocuğun (özellikle yetişkinliğe yaklaşıyorsa) önceki bağımsız yaşama deneyimi ışığında yetişkin bakımından bağımsız yaşamayı tercih etmesi veya uygun bakım verenlerin olmaması bu etmenler arasında sayılabilir.

Bazı durumlarda; çocukların güvenliğini sağlayan, gelişimini destekleyen, topluluk temelli koruma mekanizmaları üzerine inşa edilen ve çocukları bu mekanizmalarla ilişkilendirebilen kendiliğinden gelişen bağımsız yaşam düzenlemeleri kurmak veya desteklemek geçerli bir alternatif olabilir. Bu alternatif, *Birleşmiş Milletler Çocuklar için Alternatif Bakım Kılavuz İlkeleri*'nde,⁴ "denetimli bağımsız yaşamı" adı altında alternatif bakım türlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Bir bağımsız yaşam düzenlemesi kurma veya mevcut bir bağımsız yaşam düzenlemesini destekleme kararı çok dikkatli bir şekilde alınmalı ve çocuklar için tekil kararlar muhakkak *Yüksek Yarar Prosedürü* (YYP)⁵ kullanılarak

¹ UNHCR, Küresel Eğilimler – 2020'de Zorla Yerinden Edilme, erişim adresi: www.unhcr.org/60b638e37.pdf

² Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocuklar için Alternatif Bakım Kılavuz İlkeleri* (2010), erişim adresi: www.refworld.org/docid/4c3acd162.html

³ Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Dair Kurumlar Arası Çalışma Grubu, *Acil Durumlarda Alternatif Bakım Araç Seti* (2013), böl. 3.3, erişim adresi: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7672/pdf/ace_toolkit_0.pdf

⁴ Bkz. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocukların Alternatif Bakımına Dair Kılavuz İlkeleri* (2010), para.29, erişim adresi: www.refworld.org/docid/4c3acd162.html

⁵ "Yüksek Yarar Prosedürü", UNHCR'nin sığınmacı ve mülteci çocuklara yönelik vaka yönetim çerçevesini tanımlar. Bkz. UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=62a9ecc5d>

verilmelidir. Bağımsız yaşam düzenlemeleri, yalnızca çocuğu güvenli ve sevecen bir aile temelli bakıma yerleştirebilecek tüm olasılıklar elendikten veya aile temelli bakımın en uygun seçenek olmadığı sonucuna varıldıktan sonra düşünölmelidir. Karar alma süreci mutlaka çocuğu tam anlamıyla kapsamalı, onun hem kısa hem de uzun vadeli korunma, bakım ve gelişim ihtiyaçlarını dikkate almalı ve sağlam bir gözetim ve takip sistemi içermelidir.

1.1. Kılavuz ilkelerin amacı

Çocuk koruma aktörleri sürekli olarak, durumlarına uygun ve güvenli bakım düzenlemeleri yapılması gereken yeni refakatsiz çocuklar tespit etmektedir. Bunların arasında geçimi çocuk tarafından sağlanan haneler de dâhil olmak üzere yetişkin bakımından yoksun yaşayan refakatsiz çocuklar veya yetişkin-aile temelli bakımın hemen sağlanmasının mümkün olmadığı çocuklar da bulunur. Böylesi durumlarda çocuk koruma çalışanlarının duruma en uygun bakım düzenlemesini belirlemesi gerekir ve bu, bağımsız yaşamaya devam etmenin çocuğun yüksek yararına ve güvenli olup olmadığına ilişkin bir değerlendirmeyi içermelidir.

Bu kılavuz ilkeler, UNHCR'a ve çocuk koruma alanında iş birliği yaptığı personele yardımcı olmak; en uygun alternatif bakımın ne olacağı konusunda değerlendirme yapmak ve karar vermek, denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri oluşturmak ve destekleme ile gözetim ve takip konularında rehberlik etmek için geliştirilmiştir. Ayrıca bu ilkeler, uygun uyarlamalar ve bağlamsallaştırma ile başka durumlarda da yararlı olabilir.

1.2. Kılavuz ilkelerin kullanımı

Kılavuz ilkelerin [ilk bölümü](#) temel ilkeleri belirler ve kullanılan terimler sözlüğünü içerir. [İkinci bölüm](#) denetimli bağımsız yaşam kavramını tanıtır, bakım türlerini ve bu tür bir düzenlemeyi oluşturmak için gerekli temel koşulları tanımlar. [Üçüncü Bölüm](#), belirli bir yerde denetimli bağımsız yaşam düzenlemesi kurmayı planlarken göz önünde bulundurulması gereken başlıca hususlara ve esaslara odaklanmaktadır. Son olarak [Dördüncü Bölüm](#), tekil çocukların denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirilmesine ilişkin rehberlik sağlar.

Araçların üzerinde düzenleme yapılabilir versiyonları bu belgeye ek olarak sağlanmıştır. Bu dosyalara erişmek için [ekler sekmesini](#) açınız.

1.3. Temel tanımlar

Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar için koruma ve bakım bağlamında kullanılan terimlerin kısmi nitelikte bir sözlüğü aşağıda yer almaktadır. Daha kapsamlı bir liste için lütfen UNHCR Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi⁶ ve Acil Durumlarda Alternatif Bakım Araç Seti (2013)⁷ metninde yer alan terimler sözlüğüne başvurunuz.

Refakatsiz çocuklar, her iki ebeveyninden ve akrabalarından ayrı düşmüş ve yasal olarak veya geleneklere göre çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkinin sorumluluğu altında olmayan çocuklardır. Lütfen bazı devletlerin mevzuat ve politikalarında bu çocuklardan hâlen "reşit olmayan refakatsizler" olarak bahsettiğini not ediniz. UNHCR, refakatsiz çocuklar terimini Birleşmiş Milletlerin Çocukların Alternatif Bakımına Dair Kılavuz İlkeleri'ndeki anlamı çerçevesinde kullanır.

⁶ UNHCR, Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: *Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=62a9ecc5d>

⁷ Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Dair Kurumlar Arası Çalışma Grubu, *Acil Durumlarda Alternatif Bakım Araç Seti* (2013), erişim adresi: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7672/pdf/ace_toolkit_0.pdf

Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklar, her iki ebeveyninden ya da yasa veya geleneklere göre kendilerine bakmakla birinci dereceden yükümlü son kişiden ayrı düşmüş ancak diğer akrabalarından ayrı olmayabilen çocuklardır (Dolayısıyla terim, başka yetişkin aile üyeleri tarafından refakat edilen çocukları da içerebilir.).

Alternatif bakım, çocuklara biyolojik ebeveynleri olmayan bakım verenler tarafından sağlanan bakımdır. Bu tanım; gayri resmi veya resmi bakım, akraba bakımı, koruyucu bakım, aile temelli veya aile benzeri bakıma yerleştirme biçimleri, evde bakım veya çocuklar için denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri biçiminde olabilir. Ayrıca acil durumlarda çocuk bakımı sağlamak için güvenli yerlere geçici olarak yerleştirmeyi de içerir.

Koruyucu aile, bir çocuğun ailesinin dışında bir hanede bakılması durumudur. Koruyucu aile genellikle geçici bir düzenleme olarak tanımlanır ve çoğu durumda ebeveynlik hak ve sorumlulukları biyolojik ebeveynlerde olmaya devam eder. Koruyucu aile, çocuğun akrabası olan ya da olmayan bir ailenin bakımına yerleştirildiği gayri resmi (veya kendiliğinden) bir durum veya çocuğun haricî bir kurum tarafından yapılan bir düzenlemenin parçası olarak bir ailenin bakımına yerleştirildiği resmi (düzenlenmiş) bir durum olabilir.

Geçimi çocuk tarafından sağlanan hane, refakatsiz çocukların, kendisi de bir çocuk olan büyük kardeş veya akraba olmayan daha büyük çocuklar tarafından bakıldığı bir bağımsız yaşam düzenidir.

Bakım veren, çocuğun birlikte yaşadığı ve çocuğun günlük bakımını, yasal sorumluluklarından bağımsız olarak sağlayan kişidir. Mümkün olan her durumda çocuğun günlük bakımını kimin sağladığı konusunda süreklilik olmalıdır. Bu kişinin ebeveyn rolü vardır ancak çocukla veya çocuğun yasal vasisiyle akraba olması zorunlu değildir. Bakım veren, çocuğun vaka çalışanı olmamalıdır.

Aile takibi ve yeniden birleştirme, çocuğun aile üyelerinin ya da yasa veya geleneklere göre kendilerine bakmakla birinci dereceden yükümlü kişilerin aranması (veya ebeveynleri tarafından çocuklarının aranması) ve uzun vadeli bakım ilişkisinin yeniden kurulması amacıyla çocuğun ailesi ya da son bakım vereni ile bir araya getirilmesi sürecidir. "Takip" terimi genellikle tüm süreci ifade etmek için kullanılır.

Vasi, çocuğun ebeveyni olmayan ancak çocuğa bakması için yasal sorumluluk verilen kişidir. Bu, çocuk bakımı da dâhil olmak üzere tam ebeveyn sorumluluğu veya bazı sistemlerde yalnızca çocuk adına yasal kararlar almakla ilgili daha sınırlı bir sorumluluk getirebilir. Vasi, topluluk veya geleneksel otoriteler tarafından çocuğa bakmaktan ve onu korumaktan sorumlu olarak görülen bir kişi de olabilir. Vasi, çocuğun akrabası olabilir ya da olmayabilir.

Mentor, bir çocuğa veya bir grup çocuğa güvenilir bir danışman olarak atanan veya bu sorumluluğu kendiliğinden üstlenen genellikle yetişkin bir kişidir. Mentor genellikle topluluğa mensup deneyimli ya da bilgili bir kişidir ve çocuğun günlük zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olur, çocuklara uygun biçimde şefkat ve ilgi gösterir, ayrıca onları kişisel büyüme ve gelişme olanakları ile sosyal ve ekonomik fırsatlara yönlendirir. Mentorlar genellikle çocuklarla birlikte yaşamaz ancak onları düzenli olarak ziyaret edip gerekli desteği sağlarlar.

Vaka çalışanı, tanımlı bir kurum veya kuruluş tarafından kayıtlı bir çocuğa değerlendirme, bakım planlaması ve vaka yönetimi sorumluluklarını yerine getirmesi için tahsis edilmiş yetişkindir. Bu kişi bir kamu sosyal hizmet görevlisi, bir STK çalışanı veya bir çocuk koruma komitesinin yetişkin bir üyesi olabilir. Vaka çalışanları; sorumlulukları konusunda eğitim almalı, profesyonel denetim altında olmalı ve çocukla çalışırken çıkar çatışması yaşamamalıdır.

Yüksek Yarar Prosedürü (YYP), alakalı çocuklar için UNHCR'in tekil vaka yönetim prosedürünü tanımlar. Bu; tespit, değerlendirme, vaka eylem planlaması, uygulama, takip ve vaka kapanışından oluşan çok adımlı bir süreçtir. Bu prosedür iki önemli prosedürel standart içerir: Yüksek Yarar Değerlendirmesi (YYD) ve Yüksek Yararın Belirlenmesi (YYB).

Yüksek Yararın Belirlenmesi (YYB), özellikle çocuğu etkileyen önemli kararlarda çocuğun yüksek yararının belirlenmesini amaçlayan, usule ilişkin katı güvenceler içeren yasal süreci tarif eder. Bu süreç, en iyi seçeneği değerlendirme doğrultusunda, ayrımcılık yapmaksızın çocuğun yeterli katılımını sağlamalı, ilgili uzmanlık alanlarından gelen karar alıcıları içermeli ve tüm ilgili unsurları dengelemelidir.

Yüksek Yarar Değerlendirmesi (YYD), YYB'nin gerekli olduğu durumlar dışında, tekil çocuklar için harekete geçen personel tarafından yapılan, bu eylemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesini güvence altına almak için tasarlanmış bir değerlendirmedir. Bu değerlendirme, tek kişi tarafından ya da gerekli uzmanlığa sahip diğer çalışanlara danışılarak yapılabilir ve çocuğun katılımını gerektirir.

Denetimli bağımsız yaşam, refakatsiz bir veya bir grup çocuğun doğrudan bir yetişkin tarafından bakılmaksızın yaşadığı ancak atanmış bir yetişkin mentorun düzenli denetimi, mentorluğu ve gözetimi altında olan bir alternatif bakım biçimidir. Bazı yerlerde "destekli bağımsız yaşam" olarak da adlandırılır ve iki terim genellikle birbirinin yerine geçmektedir.

1.4. Kılavuz ilkeler

Devletin sorumluluğu: Devletler tüm çocukların korunmasından birinci derecede sorumludur ve bu uluslararası sorumluluk doğrultusunda kendi yetki alanlarındaki tüm çocukların erişimini sağlayacak biçimde çocuk koruma sistemlerinin kurulmasını ve uygulanmasını desteklemelidir.⁸ Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar söz konusu olduğunda Devlet, yetkili yerel makamlar ve usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş sivil toplum kuruluşlarının iş birliği veya aracılığıyla çocuğun haklarını korumaktan ve ona uygun alternatif bakımı sağlamaktan sorumludur.⁹ Bu sorumluluk, alternatif bakıma yerleştirilen çocukların güvenliğinin, esenliğinin ve gelişiminin güvence altına alınmasını ve yaşa ve cinsiyete uygun koruma ve destek hizmetlerine erişiminin sağlanmasını içerir.

Aile ve topluluk temelli yaklaşım: Aile, toplumun temel grubudur ve çocukların büyümesini, esenliğini ve korunmasını desteklemek için en iyi ortamdır. Bu nedenle refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar için (Bu tür bir bakımın çocuğun yüksek yararına olduğu tespit edildiği durumda) aile temelli bakımın oluşturulması ve desteklenmesi için her türlü çaba gösterilmelidir. Aile temelli bakımın sağlanmasının mümkün olmadığı durumlarda yine de refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukları koruyan mevcut topluluk mekanizmalarının mümkün kılınması ve güçlendirilmesi amacıyla toplulukların desteklenmesi gerekir.

Aciliyet: Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar için uygun bakım düzenlemelerinin belirlenmesi geciktirilmemelidir. Bu çocukların korunması ve bakımı her zaman öncelikli olmalıdır. Hizmetlerin, müdahalelerin, aile takibinin ve kararların çocukların yüksek yararına olacak biçimde ve zamanlı olması esastır.¹⁰

Çocuk katılımı: Her çocuğun kendisini etkileyen tüm konulara cinsiyetine, yaşına, olgunluğuna ve kapasitesine uygun biçimde katılma ve görüşlerini açıklama hakkı, tüm çocuk koruma faaliyetlerinin temel bir parçası olmalıdır. Farklı yaşlar için (yani ergenlerle karşılaştırıldığında yaşça daha küçük çocuklar için) farklı katılım metodolojileri uygulanmalıdır. Etkin katılım, çocukları ve ergenleri hak sahipleri olarak tanıır, kapasitelerini ve mukavemetlerini geliştirir, ayrıca kendilerini ve akranlarını korumalarına olanak sağlar.

Ayrımcılık Yapmama: Politikalar, prosedürler, programlar ve müdahaleler, çocuğun yaşı, cinsiyeti, etnik kökeni, dini, uyruğu veya becerileri ne olursa olsun, çocuğun ihtiyaç duyacağı hizmetlere ve ulusal çocuk koruma sistemlerine zamanında ve ayrımcı olmayan biçimde erişimi desteklemelidir. Hizmetler, farklılıklara duyarlı ve kapsayıcı olmalı; farklı yaş, cinsiyet, yetenek ve diğer farklılıklara sahip çocukların özel ihtiyaçlarına göre uyarlanmalıdır.

⁸ UNHCR, Çocukların Korunması İçin Bir Çerçeve (2012), erişim adresi: www.unhcr.org/50f6cf0b9.pdf

⁹ Age.

¹⁰ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocukların Alternatif Bakımına Dair Kılavuz İlkeler (2010), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/4c3acd162.html>

Çocuğun yüksek yararı: Çocuğun yüksek yararı, çocukları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek tüm eylemlerde tüm aktörlerin birincil meselesi olmalıdır. Yüksek yarar ilkesi, tüm çocukların kendi yüksek yararlarının belirlenmesi de dâhil olmak üzere yaşamlarını etkileyen kararlara anlamlı bir şekilde katılma hakkına sahip olduğunun altını çizer. UNHCR, risk altındaki çocuklar, onların uzun vadeli bakım düzenlemeleri ve çözümleri hakkında kararlar alınırken gerekli prosedürlerin izlenmesini güvence altına almaya devam edecektir.

Zarar Vermeme: Çocuğun ailesini, kültürünü ve sosyal durumunu tüm aktörler göz önünde bulundurur; eylem, prosedür ve programları çocuğu zarar görme riskine sokmayacak şekilde yürütür. Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklara ilişkin kararların çocuklara daha fazla zarar vermemesinin sağlanması için her türlü çaba gösterilecektir. Çocukların kendi hayatlarını etkileyen kararlara katılımı, özel hayatın gizliliğine gerekli özen gösterilerek sorumlu ve etik bir şekilde planlanacak ve kolaylaştırılacaktır.

2. DENETİMLİ BAĞIMSIZ YAŞAM DÜZENLEMELERİ

2.1. Denetimli bağımsız yaşam ne demektir?

Temel noktalar

- Bağımsız yaşam düzenlemesi, çocuğun hayatında tam zamanlı yetişkin bakımı olmaksızın yaşadığı bakım biçimidir.
- Bu düzenleme yalnızca 15 yaşından küçük olmayan çocuklar için uygundur ancak 15 yaşında veya daha büyük bir kardeşe yaşayan daha küçük çocukların yüksek yararına olduğu durumlar istisnadır.
- Bağımsız yaşam düzenlemesi, çocukların kendisi veya dışarıdan bir aktör tarafından kendiliğinden kurulabilir.
- Bağımsız yaşam ancak tüm aile temelli bakım seçenekleri tüketildikten sonra düşünülmeli ve öncelikli mesele çocuğun yüksek yararı olmalıdır.
- Çocuğa destek ve mentorluk sağlamak için eğitilmiş ve güvenilir bir yetişkin atanır ancak bu yetişkin çocukla birlikte yaşamaz.
- Bağımsız yaşayan bir çocuk, esasen geçimi çocuk tarafından sağlanan bir hane teşkil eder.

Tüm dünyada çok sayıda çocuk, çok çeşitli nedenlerle ebeveynlerinden veya diğer yetişkinlerden ayrı düşmüş ve bakım almadan yaşamak zorunda kalmıştır. Mülteci çocuklar söz konusu olduğunda aileden ayrı düşme, menşe ülkede (bazı durumlarda kaçıştan çok önce), kaçış sürecinde, transit geçilen ülkelerde veya sığınma-nihai varış ülkesinde gerçekleşmiş olabilir. Bu çocuklar bilhassa savunmasızdır ve genellikle şiddet, istismar, sömürü ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet dâhil olmak üzere çok vahim korunma riskleriyle karşı karşıyadır. Özel durumları nedeniyle bu çocukların hizmetlere erişimde engellerle karşılaşma olasılıkları daha yüksektir, dolayısıyla sağlık, güvenlik ve gelişimlerini sağlamak için desteğe ihtiyaç duyarlar. Destek görmeden yaşayan çocuklar aynı zamanda kendi aralarında ve yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurmakta güçlük çekebilir, bu da gerilime, olumsuz başa çıkma yöntemlerinin benimsenmesine ve daha da büyük risklere yol açar.

Denetimli bağımsız yaşam düzenlemesi, 15 yaşında veya daha büyük refakatsiz bir çocuğun (küçük bir kardeşin 15 yaşından büyük bir çocukla yaşadığı durumlar hariç) tek başına veya en fazla dört çocuktan (küçük kardeşler veya akranlar) oluşan bir küçük grubun parçası olarak yaşadığı, bir yetişkinin aile ortamında olduğu gibi çocuğun kararları ve eylemlerine doğrudan müdahil olmadığı bir alternatif bakım türüdür. Bu yaşam düzenlemesi, çocukların kendileri veya aileleri tarafından kendiliğinden (Aşağıdaki metin kutusuna bakın.) ya da dışarıdan bir aktör (çocuğun mensup olduğu topluluk veya bir çocuk koruma aktörü) tarafından tesis edilmiş olabilir. Tüm bağımsız yaşam düzenlemeleri çocuğun yüksek yararını temel almalı ve çocuğun güvendiği bir yetişkinin düzenli gözetimi, rehberliği ve mentorluğu için üzerinde uzlaşmış bir mekanizma içermelidir.

Kendiliğinden-çocuk tarafından kurulan bağımsız yaşam düzenlemeleri

Acil durumlarda, yerinden edilme hâllerinde ve sınır ötesi hareketlerde bazı refakatsiz çocuklar kardeşleriyle veya arkadaşlarıyla birlikte kaçar; bazıları ise yolda diğer refakatsiz çocuklarla tanışır, güçlü bağlar geliştirir ve genellikle bağımsız olarak birlikte yaşamayı tercih eder. Bazı durumlarda aileler çocukların birlikte seyahat etmesi ve yaşamaları için düzenlemeler yapar. Bu kılavuzda ele alındığı şekliyle "kendiliğinden veya çocuk tarafından kurulmuş bağımsız yaşam düzenlemeleri", çocuk koruma aktörlerinin katılımı olmaksızın kurulan yaşam düzenlemelerini ifade eder.

Denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri, yerinden edilme sürecinin herhangi bir aşamasında kurulabilir ancak bu düzenleme sadece çocuğa aile temelli bir bakım düzenlemesi belirlemeye yönelik tüm seçenekler tükendikten ve bağımsız yaşamının çocuğun yüksek yararına olduğu kanaatine varıldıktan sonra yapılmalıdır.

Denetimli bağımsız yaşam da dâhil olmak üzere her türlü alternatif bakıma erişim; uyrukları, göçmenlik statüleri veya diğer belge biçimleri temelinde ayrımcılık yapılmaksızın tüm çocuklara açık olmalıdır.

Denetimli bağımsız yaşam, çocukların bağımsızlığını sürdürmelerine ve kendi yaşamları üzerinde daha fazla sorumluluk sahibi olmalarına olanak sağlamanın yanı sıra onların gerekli rehberlik, duygusal destek ve teşvike ek olarak genelde karmaşık olan durumlarını aşmak için ihtiyaç duydukları bilgileri almalarını da sağlar. Ayrıca, ihtiyaç duyulan aile temelli bakım seçeneklerine sürekli yönelik araştırmanın sürdürülebilmesine olanak sağlar, aile takibi ve yeniden birleştirme çabalarıyla bağlantıları korur ve çocuğun dayanıklılığı ve onurunu yeniden güçlendirerek yetişkinliğe geçişini destekler. Denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri ayrıca eğitim, mesleki eğitim, geçim kaynakları ve yetişkinliğe geçiş planları dâhil olmak üzere çocuklar için yapılacak bütünlüklü programlamayla bağlantılı olmalı, bu sürecin bir parçası olmalıdır.

Destekli bağımsız yaşam düzenlemeleri

"Denetimli bağımsız yaşam" ve "destekli bağımsız yaşam" terimleri, farklı ortamlarda sık sık bu kılavuzda açıklanan alternatif bakım türüne atıfta bulunmak için birbirinin yerine kullanılır. Öte yandan bazı bağlamlarda "destekli bağımsız yaşam" terimi, akıl sağlığı sorunları veya engelleri olan kişilere ve yaşlılara sağlanan ev içi destek ve yardıma atıfta bulunmak için kullanılır.¹¹ Bu tür bir düzenlemede destek sağlayıcılar vardiyalı olarak çalışıp yedi gün 24 saat sahada hazır bulunurlar. Desteğin düzeyi, kişinin destek ihtiyaçlarına bağlı olarak değişebildiği gibi yemek pişirme, temizlik, çamaşır yıkama ve ev maliyesinin yönetimini içerebilir. Bazı ortamlarda refakatsiz çocuklar için destekli bağımsız yaşam, bir aile evinde oda kiralayıp bağımsız yaşayan çocukları da ifade eder. Bu düzenleme, okumakta olduğunuz kılavuz ilkelerin amaçları doğrultusunda bir denetimli bağımsız yaşam biçimi olarak kabul edilmez. Böyle bir durumda çocuğun tamamen bağımsız yaşadığı ve diğer bağımsız yaşayan çocuklarla aynı desteğe ihtiyaç duyduğu varsayılır.

Bağımsız yaşam düzenlemeleri de dâhil olmak üzere alternatif bakım düzenlemelerinin asıl amaç olan çocuğun ebeveynleriyle veya eski bakım verenleriyle yeniden bir araya getirilmesi gerçekleştirilene kadar süreceği ve geçici olduğu düşünülmelidir. Yeniden birleştirme mümkün veya çocuğun yüksek yararına değilse daima daha uzun vadeli aile temelli bakım düzenlemeleri hedeflenmeli ve bunlar mümkün ve çocuğun yüksek yararına olduğu durumlarda ulusal sistemler aracılığıyla resmîleştirilmelidir.¹² Bağımsız yaşayan bir çocuk, esasen geçimi çocuk tarafından sağlanan bir hane teşkil eder ve YYP'nin uygulanması yoluyla desteklenmelidir.

22 Denetimli bağımsız yaşam bazı çocuklar için neden düşünülebilir?

Temel noktalar

- Tüm refakatsiz çocuklar için aile temelli alternatif bakım yolları araştırılmalıdır.
- Uygun alternatif bakımın belirlenmesi, çocuğun da anlamlı ölçüde katılımının sağlanacağı bir YYD'ye dayandırılmalıdır.
- Aile temelli bakım, çeşitli nedenlerle uygulanabilir olmayabilir.
- Çocuklar uzun süre aile temelli bakımın dışında yaşamış ve bağımsız kalmayı tercih ediyor olabilir.
- Bağımsız yaşam düzenlemeleri, çocukları güçlendirmeyi ve öz güvenlerini sağlamlaştırmayı amaçlamalıdır.

¹¹ Daha fazla bilgi için lütfen bakınız: <https://www.openminds.org.au/news/what-supported-independent-living> ve <https://ourguidelines.ndis.gov.au/supports-you-can-access/menu/home-and-living-supports/supported-independent-living>

¹² Alternatif bakıma resmiyet kazandırılması konusunda rehberlik için bkz. UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), böl. 3.8.2, erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=62a9ecc5d>

Refakatsiz çocuklar için uygun aile temelli bakımın belirlenmesi çeşitli nedenlerle zorluklar barındırabilir. Ailelerin refakatsiz çocukları kabul etme ve onlara bakma yeteneği ve arzusunda sosyal ve ekonomik etmenler genellikle önemli bir rol oynar. Örneğin ergenlik çağındaki kız veya erkek çocukları olan aileler, eve akraba olmayan karşı cinsten bir çocuk almaya çekinebilir. Yaşça büyük çocukların algılanan davranış sorunları veya risk alma davranışları da potansiyel koruyucu ailelerin görece küçük çocukları tercih etmesine neden olabilir. Ya da derin yoksulluk, aile büyüklüğü ve ekonomik fırsatların olmaması, ailelerin ek çocuklara bakma kabiliyetini sınırlayabilir. Aileler birden fazla refakatsiz çocuğa bakamayabileceği için geçimi çocuk tarafından (büyük kardeşler, çocuk anneler ve diğer küçük çocuklara bakan çocuklar) sağlanan hanelere yönelik aile temelli bakım düzenlemeleri yapmak da zor olabilir.

Ayrı düşme durumlarının çoğu kaçış sırasında, kaçışın bir sonucu olarak ya da sığınılan ülkelerde meydana gelse de UNHCR'in ilgi alanına giren bazı çocuklar aylarca, hatta bazı durumlarda yıllarca ebeveyn bakımından mahrum kalmış olabilir. Bazı çocuklar ise daha kısa süreler boyunca ebeveynlerinin bakımı olmadan yaşamış olabilir. Örneğin çocuklar güvende olmak için evlerini ve köylerini-kasabalarını terk etmiş ancak ülkenin başka bir yerine ya da başka bir ülkeye kaçmak zorunda kalana kadar menşe ülkelerinde kalmış olabilirler. Çocuklar ayrıca başka kasaba ve şehirlerde iş bulmak veya eğitimlerine devam etmek için evlerini terk etmek zorunda kalmış olabilirler. Zamanla bu çocuklar yetişkin bakımı olmadan yaşamaya alışır ve bağımsızlıklarını korumak isteyebilirler. Ailelerinden yeni ayrı düşmüş çocuklar, ebeveynleri ile birlikte göç edenler veya aile temelli bakımda olan refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar, bu tür bakım düzenlemelerini terk ederek kendi başlarına veya akranlarıyla yaşamayı tercih edebilirler. Ayrıca bağımsızlık durumu; bu durumun iş bulma, yolculuklarına son varış noktasına dek devam etme veya bazı durumlarda üçüncü bir ülkede yaşayan bir akrabayla yeniden bir araya gelme konusunda esneklik ve özgürlük sağladığı için çocuklara çekici gelebilir.

Yüksek düzeyde hareketlilik içerisinde olan topluluklarda güvenli ve sürdürülebilir aile temelli bakım düzenlemeleri yapmak da zor olabilir. Bu durumlarda yetişkinler de çocuklar da yolculuklarının bir sonraki aşamasını planlayıp hazırlanırken arkadaşlarıyla kalmayı ve yeni bağlantılar kurmayı tercih edebilir. Koruyucu bakımın ulusal çocuk koruma sistemleri aracılığıyla sunulduğu bazı durumlarda ise mülteci ve göçmen (ve daha az ölçüde ülke içinde yerinden edilmiş) çocukların aile temelli bakıma yerleştirilmesinin önünde engeller olabilir. Bu, buldukları ülkede kalmak isteyen ve yakın gelecekte ülkeden ayrılmayı planlamayan çocuklar için çok az aile temelli bakım seçeneği bırakabilir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için yatırımlar yapılmaya devam edilmeli; öte yandan denetimli bağımsız yaşamın diğer alternatif bakım biçimlerine uygun bir tamamlayıcı seçenek olup olamayacağı araştırılmalıdır.

Refakatsiz bir çocuk tespit edildikten sonra uygun aile temelli bakım düzenlemesinin belirlenmesi ve sağlanması, çocuk koruma çalışanlarının ilk araştıracakları, tercih edilen bakım seçeneği olmalıdır. Çocuk koruma aktörleri, aile temelli bakımın uygulanabilir olmadığı veya çocuğun yüksek yararına uygun olmadığı kanaatinin olduğu durumlarda bağımsız yaşam düzenlemeleri oluşturmayı veya hâlihazırda yetişkin bakımından yoksun yaşayan refakatsiz çocukların mevcut düzenlemesini desteklemeyi düşünebilir. Her bir çocuk için bu karar, daima koruma risklerini; çocuğun yaşını, cinsiyetini, olgunluğunu ve geliştirmekte olduğu yeteneklerini; deneyim, görüş ve fikirlerini; ayrıca ona açık olan destek sistemlerini dikkate alacak biçimde yapılacak ayrıntılı bir yüksek yarar değerlendirmesine dayanmalıdır. Bu destek sistemlerine, çocuğun güvenliğini ve esenliğini sağlamak için çaba gösterecek topluluk temelli koruma mekanizmaları da dâhildir.

Faydaları	Dezavantajları
<ul style="list-style-type: none"> • Çocuklar kendi hayatlarından ve günlük rutinlerinden sorumlu olur • Güçlendirmeyi ve bağımsızlığı destekler • Büyük kardeş gruplarını bir arada tutmaya yardımcı olabilir • Akranlar arasında güven oluşmasına ve bağlantılar kurulmasına yardımcı olur • Daha büyük çocuklar için iyi bir "geçiş" düzenlemesi olabilir	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuklar, güvenecekleri bir yetişkinle kuracakları önemli bağlarından ve onun sağlayacağı rehberlikten yoksun kalabilir • Çocuklar yüksek düzeyde riske maruz kalabilir • Çocuklar arasındaki iktidar dinamikleri, bazı çocukları hane içinde akran zorbalığı ve sömürü gibi risklere maruz bırakabilir • Çocuklar olumsuz başa çıkma yöntemleri benimseyebilir • Akranların birbirlerinden etkileme oranı yüksektir

23. Denetimli bağımsız yaşam kimler için uygundur?

Temel noktalar

- Yalnızca 15 yaş ve üzerindeki çocuklar için düşünülmeli ve her bir vakanın kendi içerisinde değerlendirilmesine dayanmalıdır.
- Küçük kardeşler, uygun güvenceler ile 15 yaşında veya daha büyük olan kardeşleriyle birlikte bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirilebilir.
- Çocuk tarafından kurulmuş bağımsız yaşam düzenlemeleri çocuğun katılımıyla gözden geçirilmeli ve alternatifler araştırılmalıdır.
- Çocukların istekleri tek belirleyici etmen olamaz, bu istekler güvenlik ve aile temelli bakımın kısa ve uzun vadeli faydaları gibi diğer etmenlerle dengelenerek dikkate alınmalıdır.
- Toplumun çocukların bağımsızlığı konusundaki normları ve gelenekleri dikkate alınmalıdır.

Denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri, 15 yaş ve üzerindeki çocuklar için her bir vaka kendi içerisinde değerlendirilerek düşünülebilir, ancak bu yaş eşiğine ulaşılması her vakada bir bağımsız yaşam düzenlemesinin değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelmez. Buna ek olarak çocuk koruma personeli, kendi kendine kurdukları bağımsız yaşam düzenlemesinde yaşadığı tespit edilen çocukların korunma durumunu, karşılaştığı riskleri ve aile temelli bakım düzenlemesine yerleştirilme seçeneklerini değerlendirmeden onların bu şekilde yaşamaya devam etmesinin uygun olacağını varsaymamalı, çocuğunun yüksek yararını ve görüşlerini dikkate almalıdır.

Kendiliğinden kurulan bağımsız yaşam düzenlemelerinin desteklenmesi veya çocukların denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirilmesi düşünüldüğünde daha büyük çocuklar ve küçük kardeşler birbirinden ayrılmamalıdır. 15 yaşından küçük birkaç kardeşi olan 15 yaşından büyük bir çocuğun bulunduğu bir hane, bu düzenlemenin çocukların yüksek yararına olması, tüm aile temelli bakım seçeneklerinin değerlendirilip uygun bulunmamış olması, YYD sırasında tüm çocukların görüşünün alınmış olması ve gözetim, destek ve mentorluk önlemlerinin oluşturulması şartıyla bir bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirilebilir.

Bazı çocuklar yetişkin bakımı olmaksızın yaşama konusunda hevesli olsa da her çocuk bağımsız yaşamının getirdiği risklerin, zorlukların ve yeni sorumlulukların farkında değildir veya bunları yeterince dikkate almamıştır. Aksine hâlihazırda bağımsız yaşayan çocuklar, kendilerine yeterli bilgi sağlandığı, uygun bir koruyucu ailenin

belirlenmesi, onların yanına yerleştirilmesi ve devamında gözetimi konusundaki süreç ve kararların bir parçası olma fırsatı verildiğinde aile temelli bakımı tercih edebilirler.

Aile ortamının çocukların güvenli bir şekilde yetiştirilmesi ve gelişmesinde oynadığı hayati rol, çocuk koruma aktörleri ve pek çok toplumun bireyleri tarafından iyi anlaşılmıştır. Dolayısıyla refakatsiz çocukları uygun aile temelli bakım düzenlemelerine yerleştirmek için hiçbir çabadan kaçınılmamalıdır.

Geçimi çocuk tarafından sağlanan bir hane korunma riskleriyle karşı karşıya kalacak olmasa da bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar için gözetim, destek ve mentorluk sistemlerinin oluşturulması; ayrımcılık, istismar, ihmal, şiddet, sömürü, yaş ve cinsiyete uygun hizmetlere erişememe veya erişmekte güçlük çekme, akıl sağlığı sorunları veya olumsuz başa çıkma yöntemleri gibi potansiyel risklerin önlenmesine yardımcı olacaktır. Bir destek sisteminin olmadığı durumda kendilerinden küçük çocuklara bakmakta olan çocuklar, günlük hayatın getirdiği ihtiyaçları karşılamada ve gerek kendilerinin gerekse sorumluluğunu üstlendikleri çocukların bakımı için gereken koruma ve yardıma erişimde ek güçlüklerle karşılaşabilirler.

Ancak bağımsız yaşam düzenlemeleri, nasıl kurulmuş olursa olsun, bazı çocuklar için güçlendirici olabilir. İyi tasarlanmış bir bakım planı ve güçlü bir destek ve mentorluk sistemi olan bağımsız yaşam düzenlemeleri, çocuğun kendisine verdiği değer ve öz güveninin gelişmesine yardımcı olabilir. Ayrıca bu düzenlemeler diğer alternatif bakım biçimlerinde yaşayan çocuklar hatta genç yetişkinler için de yararlı bir geçiş aşaması olabilir. Bu, özellikle ilke olarak son çare olsa da yaygın olarak kullanılmaya devam eden kurum bakımındaki çocuklar gibi aile temelli bakım düzenlemelerinin dışındaki çocuklar için geçerlidir. Bu durumdaki çocuklar 18 yaşına geldiklerinde bir denetimli bağımsız yaşam düzenlemesine yerleşmeleri, bağımsız yaşama geçişlerini daha güvenli ve başarılı bir şekilde yapmalarına yardımcı olabilir.

Bizzat kurdukları bağımsız yaşam düzenlemelerinde yaşayan çocuklar için aile temelli bakım düzenlemeleri araştırılmalıdır ancak bu müdahale herhangi bir faydalı sosyal desteği veya çocuğun inşa ettiği ilişkileri kesintiye uğratmamalıdır. Bağımsız yaşayan çocuklar, akranlarıyla kendilerini güvende tutmaya yönelik samimi bağlar geliştirmiş ve iletişim yolları oluşturmuş olacaktır. Birbirine sıkı sıkıya bağlı akran yaşam düzenlemelerinden aile temelli bir düzenlemeye geçerken bu karşılıklı destek kesintiye uğrayabilir. Çocuklar ve aileler bu tür düzenlemelere uyum sağlarken de desteğe ihtiyaç duyabilirler. Aile yüksek düzeyde bağımsızlığa alışmış bir çocuğa bakacak, çocukların ise ailenin dinamiklerine, yapısına ve rutinlerine uyum sağlaması gerekecektir.

24. Farklı bağımsız yaşam düzeni türleri

Bağımsız yaşamın çocuk için uygun bir bakım düzenlemesi olduğuna kanaat getirildiğinde benimsenecek düzenlemenin biçimi farklı etmenler tarafından belirlenecektir: çocuğun özgün korunma ihtiyaçları, duygusal ve gelişimsel ihtiyaçları, cinsiyeti ve akranlarıyla ilişkileri, mensubu olduğu topluluğun mekanizmaları ve sosyal ilişkileri, ülkedeki yasal ve politik çerçeve ve kullanıma hazır hizmet ve kaynakların niteliği.

Kardeşlerle yaşama

Bu düzenlemede kardeş olan bir grup çocuk birlikte yaşamaktadır. Olağan durumda büyük çocuk, kardeşlerinin bakımı ve evin idaresinden sorumlu olacaktır. Evdeki kız ve erkek çocukların rolleri genellikle toplumsal cinsiyet normları tarafından tanımlanır. Birden çok varyasyon mevcut olsa da genelde kızlara ev işlerinde orantısız bir sorumluluk verilirken büyük veya küçük erkek çocukların daha çok gelir elde etmek için iş araması ve evdeki kardeşleri koruması beklenir.

Bazı durumlarda bir veya birden fazla akraba ya da akraba olmayan çocuk da hanenin bir parçası olabilir. Bu çocuklar kuzenler, yeğenler veya hanedeki bir çocuğun önceden tanıdığı veya hiçbirinin önceden tanımadığı çocuklar olabilir. Bazı durumlarda akraba olmayan çocuk yaşça büyük ve bakım sorumluluğunu üstleniyor olabilir.

Akranlarla yaşama	<p>Bu tip düzenlemede akraba (ancak kardeş olmayan) veya akraba olmayan, benzer veya farklı yaşlardaki bir grup çocuk tek bir hane olarak yaşar. Farklı senaryolar mevcut olsa da bu tür yaşam genellikle cinsiyete göre ayrılır; kız ve erkek çocuklar ayrı hanelerde yaşarlar. Hane mevcudu, zaman içinde sabit kalabilir veya farklı çocuklar haneye katılıp ayrıldıkça azalır artabilir.</p> <p>Ev işleri çocukların bir kısmı veya tamamı tarafından paylaşılabilir. Öte yandan küçük çocukların ayrımcılığa uğraması ve ev işlerinin çoğunun veya tamamının onların üstüne yıkılması riski vardır.</p>
Çocuğun tek başına yaşam düzeni	<p>Seyrek de olsa bu tip bir düzenlemede çocuk kendi başına yaşar. Kentsel ortamlarda çocuk, bir aile evinde kiralanmış bir alan veya odada yaşayabilir ancak kendisine ev sahibi tarafından bakılmamaktadır. Bu düzenleme tipi, çocuklar iş veya eğitim için kamplardan-yerleşim yerlerinden yakın şehirlere taşındığında da görülür.</p>

25. Temel koşullar

Refakatsiz bir çocuk veya refakatsiz çocuklardan oluşan bir grup için bağımsız yaşam düzenlemeleri düşünüldüğünde çocuk koruma aktörleri birtakım temel koşulların karşılanmasını sağlamalıdır. Bu koşullar, hem bağımsız bir yaşam programı oluşturulurken hem de tekil bir çocuğun bir bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirilip yerleştirilmemesine veya çocuklar tarafından kurulan bir bağımsız yaşam düzenlemesinin devamlılığının desteklenip desteklenmeyeceğine karar verilirken geçerlidir.

Gereklilik: Çocuk koruma personelinin sorması gereken ilk sorulardan biri, bu tip bir bakım düzenlemesinin gerekli olup olmadığıdır. Yani refakatsiz çocuklar için ailenin yeniden birleştirilmesi, akrabalar tarafından bakım ve akraba olmayan koruyucu aile yanında bakım alternatifleri de dikkate alınmalıdır (bkz. [bölüm 3.1](#)).

Uygunluk: Çocuk koruma personeli, bağımsız yaşam düzenlemesinin mevcut bağlamda uygun bir bakım düzenlemesi olup olmadığını; çocuklar, çocukların mensup olduğu topluluk ve ulusal veya yerel çocuk koruma yetkilileri ile birlikte değerlendirmelidir. Burada denetimli bağımsız yaşamın uygun olmayabileceği herhangi bir çocuk grubu olup olmadığı değerlendirilir. Örneğin belirli bir menşe ülkeden gelen kız çocukları veya çocuklar yüksek düzeyde ayrımcılık ve şiddete maruz kalıyorsa güvenlik endişeleri nedeniyle bu düzenleme uygun olmayabilir (bkz. [bölüm 3.2](#)).

Çocuğun yüksek yararı: Genel olarak çocukların yüksek yararı ve ayrıca her bir çocuğun yüksek yararı, denetimli bağımsız yaşamın sağlanıp sağlanmayacağı ve nasıl sağlanacağı da dâhil olmak üzere uygun bakım düzenleme seçenekleri incelenirken birincil husus olmalıdır.

Ulusal çocuk koruma sisteminin rolü: Bakım düzenlemeleri ve bunların kurulmasına yönelik mekanizmalar, ulusal çocuk koruma sistemiyle mümkün olduğu ölçüde bütünleştirilmelidir. Bu, programın alternatif bakıma ilişkin ulusal yasal çerçevesi ve politika çerçevesi hakkında bilgilendirilmesinin sağlanmasını ve programın planlanması, uygulanması ve gözetiminde çocuk korumadan sorumlu kilit ulusal muhatapların sürece dâhil edilmesini içerir (bkz. [bölüm 3.3](#)).

Topluluk temelli koruma ve destek: Topluluklar, bir bağımsız yaşam programının oluşturulmasına ilişkin ve çocukların bağımsız bakım düzenlemelerine yerleştirilmesine, gözetimine ve desteklenmesine yönelik kararlara dâhil edilmelidir. Denetimli bağımsız yaşamın (hangi çocuklar için uygun olacağı da dâhil olmak üzere) usul ve standartları konusunda topluluklara ve bizzat çocuklara danışılmalıdır. Topluluktaki sosyal ağlar veya saygın çocuk hakları savunucuları da bu çocukları desteklemek için uygun yerlerin, düzenlemelerin ve mentorların belirlenmesine yardımcı olabilir (bkz. [bölüm 3.5](#)).

© UNHCR/Eduardo Soteras Jalil

© UNHCR/Assim Said Ali Juma

3. BİR BAĞIMSIZ YAŞAM PROGRAMI OLUŞTURULMASI

Bir denetimli bağımsız yaşam programı oluşturulabilmesi için şunlar gereklidir:

- Çocuk koruma aktörleri mutlaka koordine, çok taraflı, topluluk temelli bir yaklaşım benimsemelidir.
- Program; çocuk güvenliği, korunması, esenliği ve gelişimi ile ilgili temel standartları karşılamalıdır.
- Program, bütünlüklü bir çocuk koruma programının bir parçası olarak oluşturulmalıdır.
- Programda mutlaka açıkça tanımlanmış prosedürler, roller ve sorumluluklar bulunmalıdır.

Takip eden bölümlerde, operasyonların bir parçası niteliğinde bir bağımsız yaşam programı oluşturmak için atılması gereken temel adımlar ortaya koyulmaktadır. Çocukların bireysel olarak bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirilmesine ve bağımsız yaşam düzenlemelerinde bulunan çocukların desteklenmesine yönelik önlemler [Bölüm 4](#)'te tartışılacaktır.

3.1. Gerekli olup olmadığını düşünün

Çocuk koruma aktörleri, alternatif bir bakım biçimi olarak bağımsız yaşama dair önsel bir deneyimin olmadığı operasyonlarda bir bağımsız yaşam düzenlemesinin gerekli olup olmadığını kolektif biçimde değerlendirmelidir. Bunu yaparken çocuklar için böyle bir yaşam düzenlemesinin potansiyel faydaları ve bunun yerine alternatif hedefler güden çabaların aile temelli bakımın güçlendirilmesini ve desteklenmesini sağlamaya yardımcı olup olmayacağı araştırılmalıdır. Denetimli bağımsız yaşam tesis etmeye yönelik gereklilikler de tanımlanmalı, bu çerçevede operasyonun hem başlangıçta ihtiyaç duyulacak insani ve mali kaynakları ayarlanmalı, hem de düzenlemeyi orta ve uzun vadede sürdürme kapasitesinin ve yeteneğinin olup olmadığına dair bir değerlendirme yapılmalıdır. Düzenleme bir kez yapıldıktan sonra çocukları akranlarından uzaklaştırarak aile temelli bakıma yerleştirmenin daha zor olabileceği unutulmamalıdır (özellikle bağımsız yaşam düzenlemesi çocuğun sisteme girişi ve aile temelli bakım arasında bir geçiş düzenlemesi olarak düşünülüyorsa).

Aile ayrılıklarının önlenmesi

Aile temelli bakımda olan ve bağımsız yaşamak isteyen çocuklar için: Bağımsız yaşamayı tercih etmelerinin altında yatan nedenleri tespit edin ve bunlara yanıt üretin.

Çocuğun (biyolojik ailesiyle yaşayan ya da aile temelli bakımda yaşayan refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş bir çocuk olabilir) aile temelli bakımdan ayrılmak isteme nedenlerini değerlendirin ve bunlara aile temelli bakımın devamını destekleme doğrultusunda yanıt üretin. Aile temelli bakımda bulunan çocuklar için denetimli bağımsız yaşam düzenlemesi ancak bu seçenekler tüketildikten sonra düşünülmelidir.

Çocukların aile temelli bakımdan ayrılmak istemelerinin nedenleri şunlar olabilir:

- çocuk belirli bir yaşa ya da olgunluk düzeyine ulaşmıştır ve daha bağımsız olmak istemektedir;
- çocuk aile içinde çatışma yaşamakta veya aile tarafından kabul görmemektedir; örneğin lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve kuir (LGBTİQ+) bireyler söz konusu olduğunda;
- çocuk şiddet, istismar veya sömürüye maruz kalmaktadır veya bu riskle karşı karşıyadır;
- refakatsiz çocuklar söz konusu olduğunda ailenin biyolojik kızlarından biri ergenlik çağına erişmiştir ve aile artık evde akrabalar olmayarak bir erkek olmasını istemektedir (veya tersi);
- çocuk duygusal yabancılaşma, ihmal ve ayrımcılık yaşamaktadır;
- çocuğa iş bulması-aileye destek olması veya evlenmesi yönünde baskı yapılmaktadır;
- çocuğa bakan aile, çocuğun maddi bir külfet olduğunu düşünmektedir;
- aile, çocuğun ailenin biyolojik çocukları üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu hissiyatına sahiptir veya çocuğun söz dinlemez olduğunu düşünmektedir;
- aile, çocuğun başka yerlerde daha iyi fırsatlara sahip olabileceğine inanmaktadır.

Temel eylemler

- Mevcut aile temelli bakım düzenlemelerindeki boşlukları ve zorlukları değerlendirin ve bunlara yanıt üretmek için çaba gösterin.
- Çocuklarla görüşün ve bağımsız yaşamayı seçme nedenleri olup olmadığını ve varsa bu nedenlerin ne olduğunu anlamaya çalışın. Aile temelli bakımı uygun bir alternatif olarak benimsetmek için onlarla diyalog geliştirin veya çocukların aile temelli bakımla ilgili endişelerini gidermek için çalışın.

32. Bağlama uygun olup olmadığını düşünün

Bağımsız yaşam düzenlemeleri her durumda uygun olmayabilir. Çocuklar için bir risk oluşturmadığı sürece bağımsız yaşam düzenlemelerinin oluşturulmasına ilişkin değerlendirme ve kararların sosyal norm ve pratiklerle uyumlu olması gözetilmelidir. Örneğin ailelerin çocukları eğitim almaları için yaşanan yerden uzağa göndermesinin geleneksel olduğu yerlerde bu düzenlemeler denetimli bağımsız yaşam amaçlarına uyarlanabilir. Görece büyük çocukların bağımsızlığına ilişkin hâlihazırda yerleşik bir uygulamanın olmadığı durumlarda çocuğun mensup olduğu toplulukla anlamlı bir diyalog ve ilişki kurulmadan böyle bir bakım düzenlemesi oluşturmanın başarılı olması pek olası değildir ve bu başarısızlık da çocuğun güvenliği, esenliği ve gelişimi üzerinde olumsuz bir etki yaratır. Örneğin bazı topluluklar erkek çocukların bağımsızlığını kabul edebilir ancak kızlar için uygun olmadığını düşünebilir. Böylesi durumlarda çocuk koruma personeli koruma, bakım ve ayrımcılık yapmama hususlarını dengeleyerek en uygun çözümü belirlemek için gerekli zaman ve çaba harcamalıdır.

Temel eylemler

- Toplumun kız ve erkek çocukların bağımsızlığına ilişkin görüş ve endişelerini değerlendirin.
- Bağımsız yaşam düzenlemeleri kurmanın avantajlarını ve barındırdığı riskleri, çocuk ve toplum üzerindeki olası olumsuz etkilerini dikkate alarak değerlendirin.
- Operasyonun kısa, orta ve uzun vadede bağımsız yaşam düzenlemeleri oluşturma ve destekleme kapasitesini değerlendirin.
- Bağımsız yaşam düzenlemeleri kurulması hâlinde diğer sektörlerin bu düzende yaşayan çocuklara ne ölçüde açık olacağını ve sürekli destek sağlayabileceğini ölçün.

33. Devletin sorumluluğu ve ulusal çocuk koruma sistemi

Devletler, kendi topraklarında hem ebeveynleri veya geleneksel bakım verenleri tarafından refakat edilen hem de refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar dâhil olmak üzere ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (ÜYEK'ler), sığınmacıların ve mültecilerin korunmasından birincil derecede sorumludur. Çocuk Hakları Komitesi tarafından, 6 Numaralı Genel Yorum: Menşe Ülkeleri Dışındaki Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Gösterilecek Muameleler (2005) metninde bu sorumluluğun altı bir kez daha çizilmiştir.¹³

Devlet ayrıca yetkili yerel makamlar ve usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş sivil toplum kuruluşları tarafından veya aracılığıyla ihtiyaç sahibi çocuklara uygun alternatif bakım sağlamakla sorumludur.¹⁴ Bu nedenle devletlerin mülteci çocuklara, onların yüksek yararını sağlayacak şekilde zamanında ve uygun alternatif bakım sağlamak için mekanizmalar oluşturduğu ve bu çocukların ulusal çocuk koruma sistemlerine anlamlı erişimlerinin olduğu durumlarda UNHCR ve ortakları bu tür bakımı mümkün olan en kısa sürede desteklemeli ve kolaylaştırmalıdır.

Çocuk koruma aktörleri, bir bağımsız yaşam programı oluşturmayı düşünürken önce alternatif bakımla ilgili ulusal yasal ve politik çerçeveyi gözden geçirip haritalamalı ve bunların refakatsiz sığınmacı, mülteci ve göçmen çocuklar için nasıl geçerli olduğunu dikkate almalıdır. Ulusal alternatif bakım sisteminin anlaşılması, oluşturulan programın sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Bazı ortamlarda ulusal alternatif bakım sistemi uluslararası standartlarla (özellikle Birleşmiş Milletlerin Çocukların Alternatif Bakımına Dair Kılavuz İlkeleri'ne) tam olarak uyumlu olmayabilir veya sığınmacı, mülteci ya da göçmen çocukların ulusal çocuk koruma sistemi içerisindeki aile temelli bakıma yurttaş çocuklarla eşit biçimde erişimi olmayabilir.¹⁵ Bunun gibi durumlarda insani yardım aktörleri, şu koşullar sağlandığı takdirde ulusal mevzuatta belirtilenden daha fazla alternatif bakım seçeneği sunabilir: (1) alternatif bakım seçenekleri, İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar'ın 19. Standardı¹⁶ ile uyumludur ve (2) ulusal mevzuat bu diğer alternatif bakım biçimlerini açıkça yasaklamamaktadır. Denetimli bağımsız yaşam, genellikle ulusal alternatif bakım yasa, politika veya standartlarında açıkça ifade edilmez. Bunun gibi durumlarda böyle bir düzenlemenin oluşturulması konusunda ulusal veya yerel çocuk refahı makamlarına danışılmalı ve onların desteği istenmelidir. Denetimli bağımsız yaşama ilişkin yasa ve standartların mevcut olduğu durumlarda çocukların yüksek yararı ilkesine aykırı olmamak koşuluyla bunlara uyulmalıdır.

¹³ BM Çocuk Hakları Komitesi, *Genel Yorum No. 6: Menşe Ülkeleri Dışındaki Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Gösterilecek Muameleler*, erişim adresi: www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf

¹⁴ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocukların Alternatif Bakımına Dair Kılavuz İlkeler* (2010), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/4c3acd162.html>

¹⁵ Lumos Foundation, *Bakımı Yeniden Düşünmek: Avrupa Birliği'ndeki Refakatsiz Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Çocuklara Yönelik Desteğin Geliştirilmesi* (2020), erişim adresi: www.wearelumos.org/resources/rethinking-care/

¹⁶ The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, *İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar*, 2019 Baskısı, erişim adresi: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=35094

İnsani yardım ağları, aile temelli bakım seçeneklerinin güçlendirilmesi ve yüksek kaliteli bir denetimli bağımsız yaşam programı oluşturulması dâhil olmak üzere yenilikçi alternatif bakım prosedürleri uygulamak için fırsatlar sağlayabilir. Ulusal veya yerel makamlarla ortaklık ve istişare içinde uygulandığında belirli bir ortamda işe yaradığı kanıtlanan bu tür yenilikçi alternatif bakım modelleri, sonrasında genişletilebilir veya ulusal alternatif bakım hizmetlerine ve prosedürlerine entegre edilebilir.

Ulusal çocuk koruma sistemlerinin henüz uluslararası standartları karşılamadığı bağlamlarda insani yardım ve çocuk koruma aktörleri, çocuklar için en uygun bakım düzenlemesini düşünürken ilgili ulusal sosyal refah sisteminde kilit rollere sahip personel ile birlikte çalışmalıdır.¹⁷ Devletin koruma odak noktaları, en azından mevcut bağımsız yaşam düzenlemelerinin devamlılığının desteklenip desteklenmeyeceğine karar verirken veya yeni bağımsız yaşam düzenlemeleri kurma seçenekleri değerlendirilirken ve bağımsız yaşayan çocukların gözetimi ve desteklenmesi hususlarında değerlendirme ve karar alma sürecine dâhil edilmelidir. Alternatif bakıma denetimli bağımsız yaşam gibi yeni yaklaşımlar getirirken sistemin uyarlanabilmesi için güçlü bir gözetim sistemine sahip olunması, fırsatlardan yola çıkılması ve ortaya çıkan herhangi bir risk veya zorluğa yanıt üretilmesi önemlidir.

Temel eylemler

- Çocukluk, ayrılık, çocukların özerkliği konularına ve devletin çocukları, özellikle de ebeveyn bakımından yoksun çocukları koruma ve desteklemedeki rolüne ilişkin ulusal yasalar, politikalar ve prosedürler üzerine bir masabaşı incelemesi yapın.
- Çocukların bağımsız yaşaması da dâhil olmak üzere alternatif bakım biçimlerinin tartışılması, planlanması, desteklenmesi ve mümkünse finanse edilmesi süreçlerine kilit ulusal makamları ve kurumları dâhil edin.
- İlgili sosyal yardım yetkilileriyle istişare içinde protokoller, kriterler ve Standart Çalışma Usulleri (SOP'ler) geliştirin.

34. Denetim ve mentorluk

Başarılı ve koruma sağlayan bağımsız yaşam düzenlemeleri, çocuk hakları ilkeleri üzerine kurulu denetim ve mentorluk desteğine bağlı olduğu gibi çocukların ve mensup oldukları toplulukların katılımını sağlar. Burada denetim, bağımsız yaşam düzenlemelerinde yetişkinlerin çocukların yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmaları ve onları yönlendirmeleri anlamına gelmez. Aksine çocukların olgunluğunu ve özerkliğini dikkate alan, onların saygınlığını destekleyen ve dayanıklılıklarını güçlendiren bir destek, rehberlik ve mentorluk işlevidir.

34.1. Vaka çalışanlarının rolü

Vaka çalışanları, çocuk koruma aktörü niteliğindeki kurumların personeldir ve bireysel çocuk koruma vakalarını yönetmekle görevlendirilir.¹⁸ Bu vakalara bağımsız yaşam düzenlemelerindeki refakatsiz çocuklar da dâhildir. Refakatsiz çocuklar söz konusu olduğunda vaka çalışanları, vaka yönetimi sürecinin bir parçası olarak ihtiyaç sahiplerinin saptanması, yüksek yarar değerlendirmelerinin (YYD) gerçekleştirilmesi, vaka planlarının geliştirilmesi, bunların uygulanmasının yönetim veya denetimi ile gözetim ve takibin gerçekleştirilmesinden sorumludur. Bu çalışmanın bir parçası olarak vaka çalışanları, bağımsız yaşayan çocuklara atanan mentorların yürüttüğü faaliyetleri denetler ve destekler. Bir vaka çalışanının rolleri ve sorumlulukları, çocuk koruma aktörü tarafından oluşturulan Görev Tanımı'nda¹⁹ belirtilmiştir. Vaka çalışanları genellikle sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet uzman yardımcıları, çocuk ve gençlik bakım çalışanları, psikolojik danışmanlar veya (insani yardım ortamlarında) vaka yönetimi konusunda eğitim almış personel gibi sosyal hizmet personeldir.

¹⁷ Sosyal refah kurumları, sosyal refah hizmetlerinin sağlanmasından sorumlu hükümet yetkilileri veya sivil toplum kuruluşları olabilir.

¹⁸ Mülteci ve sığınmacı çocuklara yönelik vaka yönetimi konusunda rehberlik için bkz. UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

¹⁹ Çocuk koruma vaka çalışanları için örnek görev tanımları için YYP Araç Paketi'nde yer alan Formlar klasörüne bkz. erişim adresi: <https://www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox>

Mentorlarla çalışırken vaka çalışanın aşağıdaki ek sorumlulukları vardır:

- potansiyel mentorları saptamak ve işe alım sürecini tamamlamak;
- bağımsız yaşam düzenlemelerindeki refakatsiz çocuklarla mentorları eşleştirmek ve mentorları bu çocuklarla çalışmak üzere görevlendirmek;
- mentorlara görevlerini nasıl yerine getirecekleri konusunda tavsiyeler vermek ve kılavuzluk etmek;
- mentorların çalışmalarını gözden geçirmek ve çocuklarla ilişkilene sürelerini belirlemek;
- mentorların eğitimlerini organize etmek ve kolaylaştırmak, becerilerini geliştirmeleri için onları eğitime yönlendirmek;
- mentorların esenliğini gözetmek, vakaların yaratacağı herhangi bir hassasiyet veya duygusal etkiye müdahale etmek, mentorlara tavsiyelerde bulunmak ve gerektiğinde onları psikososyal destek hizmetlerine yönlendirmek.

342 Mentorların rolü

Mentorluk, bağımsız yaşam düzenindeki çocuklara sağlanan bir yetişkin desteği biçimidir. Mentor, tercihen çocuğun mensup olduğu topluluğunun üyesidir ve böylelikle çocuğun kültürel, sosyal ve dinî bağlarının yanı sıra yetişkin bakımından yoksun yaşayan çocukların karşı karşıya kalabilecekleri riskler ve zorluklar hakkında fikir sahibidir. Mentorlar, çocuğun özel ihtiyaçlarına, becerilerine ve çocuğun içinde yaşadığı bağlama göre çocuğun menşe ülkesinden veya ev sahibi topluluktan olabilir. Mentorlar sorumluluklarını yerine getirmek için çocuk koruma konusunda bilgi, vaka yönetimi sistemine aşinalık ve çocuklarla iyi iletişim kurabilme dâhil olmak üzere spesifik birtakım becerilere ihtiyaç duyarlar. İdeal durumda mentorlar, mentorluk yapmak üzere atandıkları çocuklarla aynı mahallede oturur veya çocuklarla düzenli olarak görüşebilecek şekilde seyahat edebilirler. Bir çocuğa mentor olarak atanan bir kişi, çocuk acil ilgiye ihtiyaç duyduğunda örneğin duygusal sıkıntı hissettiğinde veya tavsiye almaya ihtiyaç duyduğunda, hızlı bir şekilde yanıt verebilecek zaman esnekliğine sahip olmalıdır.

Bir çocuk koruma vaka çalışanı tarafından yönlendirilen ve denetlenen mentorlar, refakatsiz çocukların kamusal ve özel hizmetlere erişmesine ve güçlüklerin üstesinden gelmesine yardımcı olmak, çocukların güvenliğini ve korunmasını güvence altına almak, çözümleri saptamak ve çocuklara yönelik sosyal destek ve ilişki ağları inşa etmek için vaka çalışanlarının sahip olduğu bilgilerden ve mensup oldukları toplulukta sahip oldukları ilişkilerden yararlanır. Çocuklara bağımsız yaşam düzenlemelerinde rehberlik ve tavsiye sağlarlar ve yetişkinliğe geçiş süreci boyunca onları desteklerler. Mentor, bir çocuğa atandıktan sonra onun güvenilir akıl hocası gibi hareket eder, güçlü yanlarını ve kapasitelerini saptar ve karşılaştığı koşullar, güçlükler ve fırsatlar arasında yol alırken onu destekler.

Vaka yönetimi son tahlilde çocuğun vaka çalışanlarının sorumluluğu olsa da mentor, çocuk koruma aktörü, çocuk ve mentor arasında üzerinde uzlaşmaya varılmış çerçeve doğrultusunda vaka çalışanın çalışmasını destekler ve tamamlar.

Mentorların temel sorumlulukları:

- düzenli ev ziyaretleri gerçekleştirmek;
- çocuk ile endişeleri, zorlukları, korkuları ve beklentileri hakkında sohbet etmek;
- başarıları teşvik etmek ve övmek;
- zorlukların üstesinden gelmenin ve riski azaltmanın yolları konusunda danışmanlık yapmak ve yol göstermek;
- koruma durumu, topluluk temelli programlar ve hizmetler hakkında bilgileri çocukla paylaşmak;
- çocukları sosyal ve duygusal gelişimlerinde, arkadaşlıklarında ve diğer ilişkilerinde desteklemek;
- çocukların para, zaman ve diğer kaynaklarını nasıl yöneteceklerini öğrenmelerine yardımcı olmak;
- çocuklar konuşacak bir yetişkine ihtiyaç duyduklarında ulaşılabilir olmak ve onlara duygusal destek, şefkat, ilgi ve güvence sağlamak;
- okullara veya diğer eğitim-öğrenme fırsatlarına kayıt olmalarına ve bu eğitimleri tamamlamalarına yardımcı olmak;
- gerektiğinde hizmet aldıkları sırada çocuklara refakat etmek;
- temel koruma risklerini belirlemek ve gerektiğinde takip için çocukları vaka çalışanına yönlendirmek;
- çocuğun topluluktaki diğer gençlerle bağ kurmasını kolaylaştırmak ve oyun ve eğlenceyi teşvik etmek.

Çocuklarla düzenli temas hâlinde oldukları göz önüne alındığında mentorlar, çocuklar için potansiyel koruma riski teşkil eden ve vaka çalışanlarının zamanında müdahalesini gerektiren durumları derhâl tespit etme konusunda benzersiz bir konumdadır. Bu potansiyel riskler arasında ergenlerin risk içeren davranışları, istismara, sömürüye, şiddete ve ihmale maruz kalma olayları veya riskleri ve çocuklar arasındaki çatışmalar bulunur. Bu şekilde mentorlar, orta ve yüksek koruma riski olan vakalarda çocuğu vaka çalışanına yönlendirme ve vaka çalışanları tarafından yakın ve daha sık takip gerektiren potansiyel durumları belirleme gibi temel bir rol üstlenirler.

343. Mentor seçimi için temel kriterler

Mentor, çocuklarla çalışmak için güçlü bir ilgi ve motivasyon sergileyen kişidir. Her çocuğun özel durumunu anlayabilir ve korunmasına katkıda bulunacak eylemleri desteklemek için çocuğun kendi direnç ve kapasitesinden yararlanabilir. Mentor aynı zamanda çocukların görüş ve düşüncelerine saygılı olan; tavsiye, rehberlik ve destek verirken mutlak suretle çocuk dostu bir yaklaşım benimseyen kişidir. Ayrıca sahip olduğu bilgileri ve topluluk içindeki ilişkileri, hizmetlere ve (aile takip ve yeniden birleştirme desteği de dâhil olmak üzere) topluluk düzeyinde desteklere erişmede çocuklara rehberlik etmek için kullanır. Mentor ve çocuğun ortak bir dil konuşması gerekir ve eğer mentor ev sahibi topluma mensup değilse aynı zamanda ev sahibi topluluğun dilini (veya resmî dillerden birini) de konuşabilmelidir.

Mentor adayı şu özelliklere sahip olmalıdır:

- ideal durumlarda topluluğa mensup olmalı;
- toplum içinde saygı görmeli ve iyi ilişkilere sahip olmalı;
- çocuklarla çalışmak için ilgi ve motivasyon sahibi olmalı;
- çocuğa zaman ayırabilmeli-destek çağrılarına cevap verebilmeli;
- çocuklarla ve yetişkinlerle iyi iletişim kurabilmeli;
- çocuk hakları temelli bir yaklaşım benimseyebilmelidir.

344. Mentorların belirlenmesi, eğitimi ve çocuklarla ilişkilendirilmesi

Mentorların belirlenmesi ve çocuklarla ilişkilendirilmesi büyük bir hassasiyetle yapılmalı; bu yapılırken geldikleri arka plan, topluluk içindeki konumları, çocuğa duyarlı yaklaşımları, iletişim becerileri, ayrıca düzenli ev ziyaretleri, takip çalışmaları ve çocuklardan gelecek beklenmedik destek taleplerine yanıt vermeye zaman ayırabilme becerileri dikkate alınmalıdır. Bazı durumlarda, bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar topluluktan güvendikleri bir yetişkinle bir destek ve koruma sistemini kendi kendilerine oluşturmuş olabilir. Bu tür gayri resmi mentorluk destek sistemlerinin uygulandığı yerlerde bunların mevcut bağ ve destek yapılarına gerekli saygı gösterilerek değerlendirilmesi ve mentorlara eğitim sağlanarak ve süreç izlenerek resmileştirilmesi önemlidir.

Mentorları belirlerken ve görevlendirirken atılacak adımlar²⁰

1. Adım: Potansiyel adayları-mevcut gayri resmi mentorları belirleyin

Mentorluk rolü için uygun bireyler belirlenirken iki olası sonuç vardır. Birincisi, bu rol için uygun yeni bir adayın bulunmasıdır. İkincisi ise hâlihazırda refakatsiz bir çocuğa böyle bir destek sağlamayı gayri resmi biçimde görev edinmiş bir bireyin bulunmasıdır.

Yeni mentorlar, refakatsiz çocukların kendilerinden öneriler alınarak topluluktan ve diğer insani yardım aktörlerinden öneriler istenerek veya topluluk etkinlikleri sırasında topluluğun faal üyeleri tespit edilerek belirlenebilir. Uygun bir aday belirlemenin bir diğer yolu toplumun mevcut gönüllü havuzuna başvurulmasıdır. Bu durumda söz konusu bireyin mevcut rolleri bir mentorun sorumluluklarını içerecek şekilde genişletilir.

Mentorluğu kendiliğinden görev edinmiş kişiler genellikle ilk değerlendirme yapılırken veya çocuklar tarafından kurulan bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklara yönelik YYP uygulaması sırasında tespit edilir.

2. Adım: Arka plan taraması ve referansların kontrolü

Tarama; adayın geçmişini araştırma, kendisine verilecek rolü yerine getirme becerisini ölçme, çocuklarla çalışmaya uygunluğunu değerlendirme, topluluktaki duruşunu kestirme ve görevlendirme sürecine devam edilip edilmeyeceğine karar verilme sürecidir.

Adayın referanslarının kontrol edilmesi, çocuklarla çalışmaya ve kendisine verilecek rolü yerine getirmeye uygunluğunu doğrulama ve onaylamanın yanı sıra şeffaflık sağlamaya yardımcı olur. Tarama ve referans kontrol sürecine ve belgelemeye kılavuzluk etmesi için Araç 1 ve Araç 2'nin veya benzerlerinin kullanılması önerilir. Tarama formunun tamamlanması için değerlendiricinin adayla görüşmesi ve kendi gözlemlerini adayın yanıtları ile birleştirerek birkaç bölümü doldurması gerekir. Değerlendiricinin tavsiyesi, tarama formunun son bölümünde (Bölüm III) sunulur ve daha sonra değerlendirici ve yönetici ("onay makamı") tarafından imzalanır.

Mentorlar ortamda diğer yetişkinler olmaksızın çocukları evlerinde ziyaret edeceğinden çocuk güvenliği bir öncelik olarak kalmalıdır. Polis veya çocuk koruma sicilleri aracılığıyla güvenli bir şekilde arka plan taraması yapılabilen ülkelerde adaylara referans kontrolüne ek olarak bir geçmiş kontrolü yapılması önerilir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda geçmiş kontrolleri, diğer ulusal makamlar, insani yardım kuruluşları ve ulusal STK'lar ile bir sacayağı oluşturularak tamamlanmalıdır.

3. Adım: Taahhüdün üstlenilmesi

Değerlendirici ve yönetici, adayın geçmişine yönelik bilgiler açısından tatmin olduktan sonra Taahhüdün Üstlenilmesi ve İş Tanımı (Araç 3 ve Araç 4) belgelerini oluşturup doldurur. Bu araç, seçilen mentor ile programı yönetmekten sorumlu çocuk koruma aktörü arasındaki ilişkinin resmileştirilmesine yardımcı olur. Taahhüdün Üstlenilmesi Formu, taahhüdün genel ön kabullerini ve usullerini ana hatlarıyla belirtir. Operasyonlar ve

²⁰ UNHCR YYP Araç Paketi içinde mevcuttur, erişim adresi: www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox

Programlar, Taahhüdün Üstlenilmesi Formu'nu imzalatmayı tercih ederken diğer aktörler bunu bir rehber not olarak kullanmayı tercih edebilir. Taahhüdün Üstlenilmesi Formu'na ek olarak mentora çocuk koruma aktörlerinin Davranış Kuralları Belgesi hakkında bilgi verilmeli ve kendisinden bu belgeyi imzalaması istenmelidir.

Adım 4: Eğitim ve kapasite geliştirme

İdeal durumlarda seçilen mentor, topluluk temelli çocuk koruma çalışmalarında deneyim sahibi olacak ve çocuk koruma aktörlerinin yanında çalışmış olacaktır. Bununla birlikte kendiliğinden görev üstlenen veya yeni belirlenen mentorların çocuk koruma ve bağımsız yaşayan refakatsiz çocukları destekleme konusunda eğitim ve kapasite geliştirmeye ihtiyaç duymaları da mümkündür.

Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Topluluk Desteği Gönüllüleri Araç Seti'nde²¹ yer alan eğitim paketi, mentorları bağımsız yaşayan çocuklara atamadan önce eğitmek için bağlama uyarlanarak kullanılabilir.

Adım 5: Mentorların bağımsız yaşayan çocuklarla eşleştirilmesi ve görevlendirilmesi

Mentor eşleştirme ve atama sürecinde aşağıda listelenen üç adım izlenmelidir (süreç, [bölüm 4.3.2](#)'de ayrıntılı olarak açıklanmaktadır):

1. Eşleştirme formunu kullanarak profilleri doğrultusunda bir çocuk ile bir mentor eşleştirin.
2. Çocuğu ve mentoru resmî olarak tanıştırın ve aralarındaki ilişkiyi gözlemleyin. Müteakip gözetim, çocuk ile mentorun arasındaki ilişkiye dair kendi değerlendirmelerini de alarak mentorluk sürecinin nasıl ilerlediğini takip etmelidir.
3. Hem çocuk hem de mentordan sözlü veya yazılı onay alarak görevlendirmenin resmi tasdikini tamamlayın.

345. Bir mentorluk ilişkisinin sonlandırılmasının planlanması

Mentor olarak çalışan kişiler kendi yaşam koşulları ve hedefleri olan bireylerdir. Dolayısıyla bazılarının kişisel nedenlerle üstlendikleri rolü bırakmak istemesi olasıdır veya kendilerinden beklenen davranış standartlarına bağlı kalmamaları nedeniyle çocuk koruma aktörü tarafından görevlerine son verilebilir (geri bildirim ve müdahale mekanizmaları hakkında ayrıntılar için bkz. [bölüm 4.5.2](#)). Bu nedenle çocukların bağımsız yaşam düzenlemelerinde aldıkları desteğin ve mentorluğun kalitesini etkilemeden mevcut mentorun yerine uygun başka bir kişinin atanmasına yönelik planların yedekte olması gerekir. Bu, atanmaya hazır bir yedek mentor havuzunun bulunmasının sağlanması anlamına gelir. Başka bir seçenek de kendilerine azami sayıda çocuk atanmamış olması koşuluyla, hâlihazırda görev yapmakta olan ancak başka çocuklara da atanabilecek mentorların güncel bir listesinin tutulmasıdır (çocuk/mentor oranı ve mentor değişimi hakkında öneriler için bkz. [bölüm 4.3.3](#)).

346. Ücretlendirme ve teşvikler

Topluluk temelli sürecin ruhuna uygun olarak mentorlara önerilen rol öncelikle gönüllülük esasına dayalıdır. Sağlanacak herhangi bir mali destek, çalışılan zamana karşılık olmaktan ziyade, tercihen mentorun çocuklarla olan ilişkisi sırasında yaptığı masrafları (örneğin ulaşım ve iletişim) karşılamak amacıyla olmalıdır. Ancak topluluk üyelerinin başkaca bir gelir kaynağının olmadığı durumlarda herhangi bir meşgalenin bir gelir kaynağı olarak görülmesi olasıdır. Çocuk koruma aktörü, mentora yapılacak ödeme türünü belirlerken çeşitli seçenekleri dikkate almalıdır. Birden fazla çocuk koruma aktörünün dâhil olduğu veya farklı türde teşvik temelli programların hâlihazırda yürütülmekte olduğu durumlarda mentorlara yapılacak teşvik ödemeleri için ortak bir standart benimsenmelidir.

²¹ UNHCR YYP Araç Paketi içinde mevcuttur, erişim adresi: www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox

35. Başlangıçtan itibaren topluluk katılımı

Ebeveynlerin yokluğunda çocuğun mensup olduğu topluluk, onun korunması ve bakımında önemli bir role sahiptir. Topluluk ayrıca çocuğun kimliğinin ve kişiliğinin gelişiminde önemli bir bileşendir. Bağımsız yaşam düzenlemeleri de dâhil olmak üzere alternatif bakım düzenlemeleri genellikle çocuğun mensup olduğu toplulukta hâlihazırda gayri resmi olarak mevcuttur. Bu nedenle çocuk koruma aktörü tarafından yapılacak düzenlemeler, bu tarz kendiliğinden gelişen uygulamaların ya da topluluklar içinde bu tür bakım düzenlemelerine yönelik yaygın olarak benimsenen tutumların risk veya yetersizliklerini dikkate alsa da mevcut topluluk çocuk koruma uygulamalarının ve tutumlarının üzerine katkı koymalıdır. Bağımsız yaşam olası bir alternatif bakım seçeneği olarak düşünülürken topluluğun aile temelli bakımı güçlendirme çabalarına dâhil edilmeye devam edilmesi önemlidir.

Bağımsız yaşamın gerekli ve uygun olduğu, ayrıca güvenli bir şekilde yönetilebileceğinin belirlendiği durumlarda personel, bu girişimi desteklemek için topluluk üyeleriyle yakın çalışmalıdır. Örneğin belirli bir toplulukta bir çocuk ya da çocuk grubu için yeni bir bağımsız yaşam düzenlemesi oluşturulması konusunda güçlü bir isteksizlik olabileceken aynı topluluk bir çocuğun hâlihazırda mevcut bir bağımsız yaşam düzenlemesine ya da geçimi çocuk tarafından sağlanan bir haneye dâhil edilmesine açık olabilir. Topluluk katılımı, topluluğun kilit üyelerini karar alma ve gözetim sürecine dahil ederek de gerçekleştirilebilir. Toplulukların başlangıçta isteksiz olabileceğini ve bu tarz girişimlere yönelik desteğin zaman içinde uygulamanın faydalarının ve risklerin nasıl azaltılabileceğinin gösterilmesi yoluyla oluşturulması gerekebileceğinin akılda tutulması önemlidir. Topluluk üyelerinin sürece dahil edilmesi, topluluk içinde bu programı savunacak taraftarlar kazanılması ve güven oluşturulması açısından da çok önemlidir.

Programın topluluk tarafından kabulü, bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar için topluluk desteği ve rehberliğine de dönüştürülebilir. Topluluğun üyeleri mentorluk, programın izlenmesi ve çocukların hizmetlere erişmesine yardımcı olma gibi roller üstlenebilir. Gençler, çocuklara akran desteği sağlama rolü üstlenebilir, eğlence etkinliklerine katılmalarına ve toplumdaki diğer çocuklarla kaynaşmalarını destekleyecek anlamlı ve güvenli bağlar kurmalarına yardımcı olabilir.

Çocuğun mensup olduğu topluluk, yetişkinliğe geçiş yapacak ve denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılacak çocuklar için planlama, hazırlık ve desteğin temel bir unsuru da olmalıdır. "Çocukların dostu" olan aktif topluluk üyeleri, topluluk liderleri, dinî liderler, kadın grupları, gençlik grupları ve çocuk kulüpleri bu sürece dahil edilmelidir. Geçiş planı, uygun yaşam düzenlemelerinin belirlenmesi ile genç bireyin hizmetler ve sosyal-kültürel topluluk faaliyetleriyle ilişkilmesine yardımcı olunmasını da içerecek biçimde geliştirilirken topluluk yapılarına danışılmalıdır.

Temel eylemler

- Topluluk üyelerini programın başlangıcından itibaren tartışmalara ve planlamaya dahil edin.
- Topluluğun refakatsiz çocuklar için alternatif bakıma ilişkin görüş ve pratikleri ile bunların çocukların yüksek yararına olacak şekilde güçlendirmesine yönelik stratejileri haritalayın.
- Bağımsız yaşam programını desteklemek için potansiyel olarak üstlenebilecekleri roller ve aktif olarak dahil olmaları için ihtiyaç duydukları destek konusunda topluluk üyelerine danışın.
- Topluluk üyelerini muhtelif rollerle programa dahil edin.

36. Çocuk hizmetleri

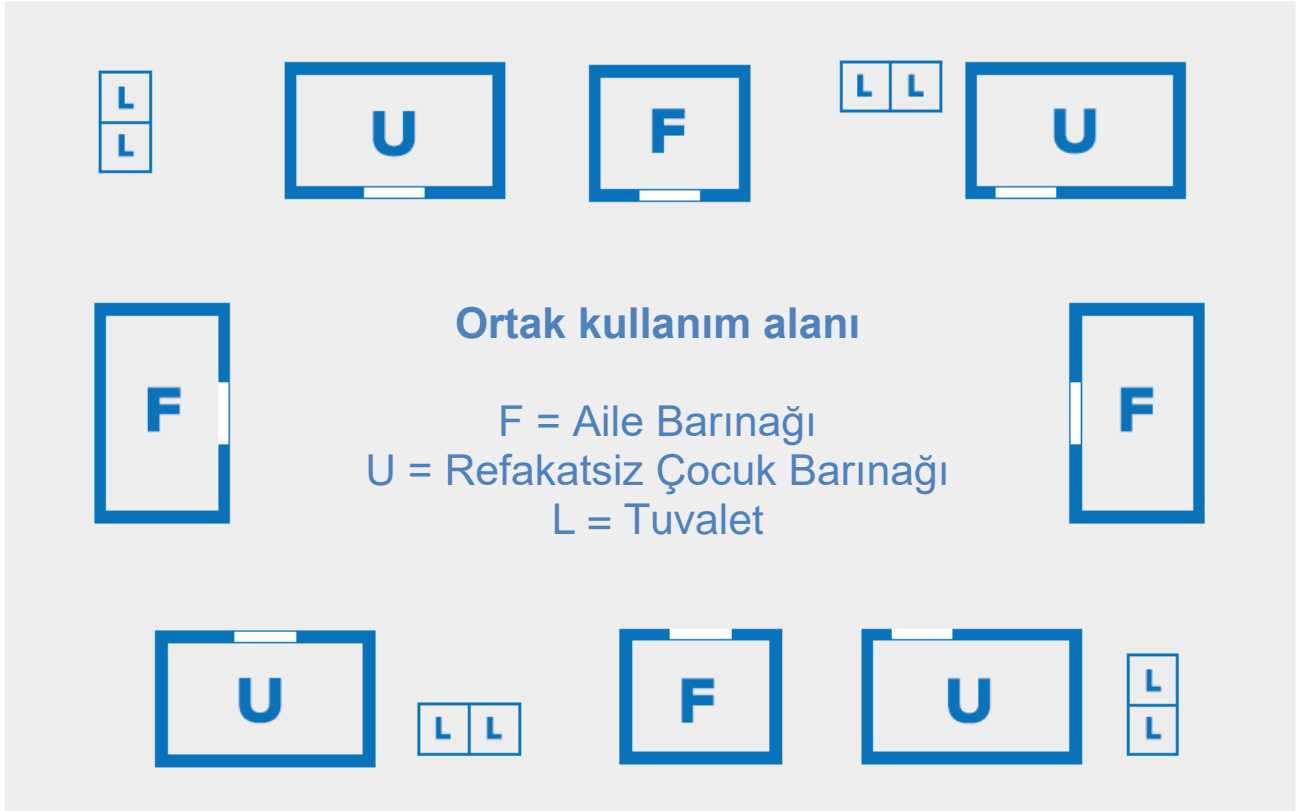
Ebeveynlerinden veya geleneksel bakım verenlerinden ayrılan çocukların korunması ve bakımı, bağımsız bir faaliyet olarak görülemez. YYP, güvenli ve uygun bir alternatif bakım düzenlemesinin belirlenip oluşturulması

ve çözümler, daha geniş bir çocuk koruma programının parçası olmalıdır. Çocuk koruma aktörleri, bağımsız bir yaşam programının oluşturulmasını değerlendirirken, sektör liderleriyle birlikte çocuklara hâlihazırda sunulan yardımların haritasını çıkarmalı ve bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukların her bir sektörün planlama ve hizmet sunumunun bir parçası olmasını sağlamak için sektörlerle birlikte çalışmalıdır. Bu tür ortak çabalar, hem ihtiyaçların, kapasitenin ve kaynakların belirlenmesi hem de takip ve gözetim açısından topluluk katılımını da içermelidir.

36.1 Barınma ve mekân planlaması

Gerek mülteci kampları gerekse kentsel ortamlarda çocukların kaldığı yer önemli bir husustur. Buranın konumu mümkün olduğunca çocuk güvenliğine uygun olmalı, ayrıca hizmetlere ve boş zaman aktivitelerine erişimi kolaylaştırmalıdır. Konum seçiminde çocukların mensup oldukları topluluğun diğer üyelerine erişimi de -bilhassa bu husus çocuk için bir öncelik olarak tanımlanıyorsa- dikkate alınmalıdır. Kendi kendine bağımsız yaşam düzeni kuran çocuklar için barındıkları yer değerlendirilmeli ve gerekirse alternatif yerler bulunmalıdır.

Kamp ortamlarında barınma, diğer aile evlerinin yanında olmalıdır (bkz. Şekil 1). Bu sağlandığında komşu aileler gerektiğinde çocuklara yardım etme gibi destekleyici bir rolü kolayca üstlenebilecektir. Bağımsız yaşayan çocukların evlerinin çevresinde yaşayan aileler, çocukların etrafında koruyucu bir alan oluşturabilir ve onları mahalle etkinliklerine (örneğin düğünler gibi sosyal etkinlikler) aktif olarak dahil edebilir. Bu durum çocukların entegrasyonunu, kimliklerinin ve sosyal becerilerinin gelişimini kolaylaştırabilir. Bununla birlikte ailelerin çocukları kontrol etme hak veya sorumluluğuna sahip olduğunu hissetme olasılığı dikkate alınmalıdır. Örneğin aileler, bağımsız yaşayan kız çocuklarının geleneksel cinsiyet normlarına uymadıkları-itaat etmedikleri yönünde bir kanaat geliştirirse onlara karşı aşırı korumacı veya yargılayıcı davranabilir. Bu nedenle ailenin rolü ve sorumluluğu konusunda hem çocuklar hem de aileler açısından beklentilerin netleştirilmesi ve olumlu bir destek sistemi sağlamak için her iki tarafla birlikte çalışmaya devam edilmesi gerekir.

Şekil 1: Shire, Etiyopya'da refakatsiz çocuklar için bağımsız yaşam düzenlemesi

Kamplarda barınakların inşasından sorumlu aktörler, bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar için barınakların temini ve bu barınakların bakımı için bütçe ayırmalıdır. Aileler için standart barınaklara benzer şekilde bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar için kurulacak barınaklar da güvenlik ve mahremiyet sağlamalı; hem içeriden hem dışarıdan kilitlenebilmeli, ortak su noktalarının ve tuvaletlerin yakınında olmalıdır. Yararlanıcıların kendi barınaklarını inşa etmelerinin beklendiği operasyonlarda çocukların fiziksel kapasitesi belirli işleri yapmak için yeterli olmayabileceği veya çocuklar kendi barınaklarını inşa etme becerisine sahip olamayabileceği için özel düzenlemeler yapılarak çocuklara yardım edilmelidir. Bu yardım, seferber edilmiş topluluk desteği veya ücretli inşaat işçileri tutulması biçiminde olabilir.

Kalabalık kentlerde optimal bir barınma seçeneğini bulmak zor olsa da çocuğun mensup olduğu topluluğa yakın bölgelerde bir konut/daire bulmak için hiçbir çabadan kaçınılmamalıdır. Kentsel ortamlarda çocukların otel ve misafirhanelerde konaklatılmasından kaçınılmalı ya da bu durum sadece uygun bir konuta/daireye geçiş için zaman çerçevesi açıkça tanımlanmış geçici bir önlem olmalıdır. Ev sahibi toplum içinde bir barınma olanağı bulunursa çocuk koruma aktörlerinin çocuk ile topluluk arasında olumlu bir temas kurulmasını ve ev sahibi topluluktaki ailelerin çocukları desteklemede aktif rol üstlenmesini sağlaması önemlidir. Daire kiralama durumlarında kiranın finansmanı garantilenmelidir. Bazı ortamlarda, başka seçenekler yoksa ve bir risk değerlendirmesi yapılmışsa operasyonlar çocuklara nakit para sağlamayı düşünebilir.²²

Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklara, temel ev idaresi ve yemek pişirme, temizlik gibi diğer ev becerileri konusunda eğitim ve tavsiye verilmelidir. Ayrıca çocuklara barınma bakımından sorumlu odak kişilerinin güncel iletişim bilgileri verilmelidir.

Temel eylemler

- Mekân planlama sektörü ve çocuğun mensup olduğu topluluk ile birlikte barınma için temel erişimin kolay olacağı güvenli bir yer belirleyin.
- Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukların konutlarının mensup oldukları topluluğunun aile evleri arasında olmasını sağlayın.
- Barınak inşası ya da daire kiralama için yeterli bir bütçe ayrıldığından emin olun.
- Topluluğun diğer mensuplarının kaldığı yerlerden önemli ölçüde farklı olmayan, güvenlik ve mahremiyet sağlayan barınaklar inşa edin ya da böyle daireler kiralayın.
- Barınakların yardım alan kişiler tarafından inşa edileceği durumlarda çocuklara yardımcı olmak için özel düzenlemeler yapın. Bu, topluluktaki yetişkinleri harekete geçirmeyi veya kimi inşaatçıları görevlendirmeyi gerektirebilir.
- Barınma planında topluluk üyelerinin çocuklara evlerini nasıl yöneteceklerini ve temizleyeceklerini öğretmeye yardımcı olmalarını sağlayacak bir düzenleme yapın.

3.6.2 Gıda ve gıda dışı malzemeler

Gıda ve gıda dışı malzemelerin ya da temel yardım malzemelerinin dağıtımı, mültecilere yönelik çoğu operasyonda genellikle standartlaştırılmış bir hizmettir, öte yandan bu ihtiyaçları karşılamak için giderek artan bir şekilde gıda kuponları veya Çok Amaçlı Nakit Hibeleri kullanılmaktadır. Bazı durumlarda ise gıda ve gıda dışı malzemeler, mültecilerin varış anında tek seferlik bir destek olarak dağıtılıyor olabilir. Bu tür destekler, genellikle alıcının durumunun hassasiyetinin değerlendirilmesine dayalı biçimde her vaka için özel olarak sağlanabilir.

²² UNHCR, *Nakit Temelli Müdahaleler Yoluyla Çocuk Koruma Çıktılarının Teşvik Edilmesine İlişkin Kılavuz* (2021), erişim adresi: <https://www.unhcr.org/60d43f824.pdf>

Bir bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirilen veya kendi kendine bir bağımsız yaşam düzeni kurmuş olan çocuklara yaşam düzenlerini hızlı bir şekilde yoluna koyabilmeleri için asgari bir başlangıç destek paketi sağlanmalıdır. Her çocuğun ihtiyaç duyduğu desteğin farklılık göstermesine ve YYP'nin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmesine rağmen, asgari içeriğe sahip bir destek paketi önceden tedarik edilmeli ve dağıtımına hazır olmalıdır.

Önerilen asgari başlangıç destek paketi (Ürünler ve miktarlar, operasyon bağlamına göre değişebilir.):

- gıda tedariki veya gıda kuponları;
- giysi (iç çamaşırları dâhil), ayakkabı;
- kişisel temizlik malzemeleri;
- diş fırçası, diş macunu, tıraş seti dâhil banyo malzemeleri;
- mutfak malzemesi seti;
- ocak ve pişirme için yakıt (bağlama bağlı olarak);
- mat, çarşaf ve sivrisinek için cibinlik;
- kilitlenebilir kutu veya dolap;
- el feneri, güneş enerjili lamba;
- eğitim destek malzemeleri;
- cep telefonu kontörü/iletişim paketi.

Bağımsız yaşam düzenlemelerinde yaşayan çocuklara gıda ve gıda dışı malzeme dağıtılırken çocukların bunları konutlarına taşıyıp taşıyamayacakları dikkate alınmalıdır. Gıda tedariki ve gıda dışı malzemeler çoğunlukla hacimli ve ağırdır ve birçok çocuk bu eşyaları yüklenip taşıyamayacaktır. Bunun sonucunda çocuklar taşıyıcılık yapan kişilerden yardım istemek zorunda kalabilir ve bu yardım karşılığında bir ücret ödemeleri veya kendilerine verilen malzemelerin bir kısmını vermeleri gerekebilir. Bu nedenle gıda ve gıda dışı malzemelerin dağıtımından sorumlu aktörlerin dağıtım için en uygun seçeneği belirlemek üzere çocuk koruma personeli, mentorlar, topluluk liderleri ve bizzat çocuklar ile yakın iş birliği içinde çalışması çok önemlidir. Bu çalışma çerçevesinde çocuklara yardımcı olması için taşıyıcılar işe alınabilir ve hazır tutulabilir, evlere teslimat yapılabilir ya da malzemelerin daha küçük miktarda ve daha sık dağıtılması tercih edilebilir.

Dağıtım zamanları, eğitim ve dinlenme zamanlarını kesintiye uğratarak da çocukları etkileyebilir. Çocuk koruma personeli ve malzeme dağıtım aktörleri; çocuklar, eğitimciler ve toplum üeleriyle birlikte en uygun dağıtım zamanlarını belirlemeli, okul saatlerinde dağıtım yapılmamalıdır.

Çocuklara gıda dağıtılırken onların gelişimsel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Özellikle gençler fiziksel ve zihinsel gelişimlerine yardımcı olacak uygun öğünlere ihtiyaç duyar. Çocuk anneler ve hamile kız çocukları, günlük kilokalori (kcal) ihtiyaçlarını karşılayan uygun miktarlarda besleyici gıdaya ihtiyaç duyacaklardır, ayrıca bunun gibi durumlarda ek beslenme için yeterli ödeneğin ayrılması sağlanmalıdır. Gıda dışı malzemeler arasında kız çocukları için kadın hijyen malzemeleri de (Genellikle hijyen kitleri olarak adlandırılır) bulunmalı ve bunlar mahremiyet gözetilerek dağıtılmalıdır. Çocuk annelere, bebek bakımı için gerekli temel malzemeler sağlanmalıdır. Giysiler, çocukların yaşadığı yerdeki hava durumu ile çocuğun ve çevresindeki topluluğun kültürüne uygun olmalıdır.

Gıda ve gıda dışı malzeme dağıtımı, çocuklar için güvenli ve kolay erişilebilir yerlerde yapılmalıdır.

Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar şunlara sahip olmalıdır:

- geçim desteği veya gıda tedariki;
- pişirme için yakacak;
- kişisel temizlik malzemeleri;
- banyo malzemeleri;
- eğitim için gerekli malzemeler.

Temel eylemler

- Bir asgari başlangıç destek paketini önceden hazırlayın.
- Dağıtımın nerede yapılacağına ilişkin karar verme sürecine çocukları ve mensup oldukları topluluğu dahil edin.
- Çocukların hacimli ve ağır gıda tedariki ve gıda dışı malzemeleri taşıma konusunda yardım alabilmelerini sağlayın. Ya da bir alternatif olarak evlere dağıtım düzenlemeyi düşünün.
- Dağıtım saatlerini okul ve eğlence zamanlarını engellemeyecek biçimde düzenleyin.
- Gıda dışı kalemlerin kız çocukları için kadın hijyen malzemeleri ve çocuk annelerin bebekleri için gerekli malzemeleri de içerdiğinden emin olun.
- Kültüre ve hava koşullarına uygun giysilerin dağıtımını planlayın.

3.6.3. Geçim Kaynakları

Çocuğun çalışması, çocuk işçiliğinden farklı olarak, çocuğun gelişimine katkıda bulunan, yaşına uygun, esenliğine zarar vermeyen, fiziksel ve bilişsel gelişimine müdahale etmeyen çalışmayı kapsar. Daha büyük çocuklar, özellikle de yetişkinliğe yaklaşanlar, bağımsızlıklarını sağlamlaştırmanın bir yolu olarak zaten yüksek ihtimalle bir işte çalışıyor veya iş arıyor olacaktır. Ayrıca genel kanı, çocukların tehlikesiz ve güvenli koşullarda, yaşlarına uygun işlerde çalışmasının onların gelişimine ve öz güvenine olumlu katkı sağlayabileceği yönündedir. Çocukların çalıştırıldığı durumlarda bu, mutlaka uluslararası çocuk işçiliği standart ve normlarına uygun olmalıdır.²³ Çocuk koruma aktörleri, çocukların çalışmasının yalnızca aldıkları yardım ve desteği tamamlayıcı nitelikte olması ve gelişimlerini desteklemesini güvence altına alması için çaba göstermelidir.

Öte yandan çocuk işçiliği, "çocukları yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltten (...) çocukların eğitimlerine engel olan ve fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumsuz etkileyen işler" şeklinde tanımlanır. Pek çok çocuk işçi çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerine maruz kalmaktadır. Bunların arasında zorla çalıştırma, silahlı kuvvetler veya silahlı gruplar tarafında silahaltına alınma, sömürü amaçlı insan ticareti, cinsel sömürü, yasa dışı veya tehlikeli işlerde çalıştırılma vardır. İnsani krizler, mevcut çocuk işçiliği biçimlerinin yaygınlığını ve şiddetini artırabilir ya da yeni biçimleri tetikleyebilir."²⁴ Tüm aktörler İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar metninde yer alan 12 numaralı "Tüm çocuklar çocuk işçiliğinden, özellikle de insani krizler sonucunda ortaya çıkabilecek veya bu nedenle şiddetlenebilecek olan çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden korunmaktadır" standardını sağlama doğrultusunda çaba göstermelidir.²⁵

²³ Bkz. ILO, Asgari Yaş Sözleşmesi, C138, 26 Haziran 1973, C138, erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/421216a34.html> ve ILO, En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği Sözleşmesi, C182, 17 Haziran 1999, C182, erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/3ddb6e0c4.html>

²⁴ The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, *İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar*, 2019 Baskısı, 12. Standart, erişim adresi: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=3509

²⁵ Çocuk İşçiliğine İlişkin Uluslararası Çalışma Standartları için bkz. <https://www.ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/child-labour/lang--en/index.htm>

Çocuk işçiliği

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Asgari Yaş Sözleşmesi'nin 2. maddesi, istihdama veya çalışmaya kabul için genel asgari yaşı 15 (hafif işler için 13), 3. maddesi ise tehlikeli işler için 18 (belirli katı koşullar altında 16) olarak belirler. Tüm operasyonlarda özellikle asgari çalışma yaşının uluslararası standardın altında olduğu veya çocuk işçiliğinin takibi ve çalışma standartlarının uygulanmasının etkili olmadığı durumlarda çocuk koruma aktörleri, bağımsız yaşayan çocuklara sunulan çocuk koruma programları ve destek sistemlerinin çocukların hayatta kalabilmek için çocuk işçiliği yapmak zorunda kalmamasını garanti altına alacak biçimde donanımlı olmasını sağlamak için geçim kaynakları ve kalkınma aktörleriyle birlikte çalışmalıdır. Bu tür programlar, ulusal çalışma ve çocuk koruma yasa ve politikalarını güçlendirme yönünde savunuculuk faaliyetleri ve desteklerle birleştirilmelidir. Ne yazık ki birçok operasyonda ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve mülteciler ağırlıklı olarak kayıtlı iş gücü piyasasında yer alan koruma mekanizmalarının bulunmadığı kayıt dışı iş gücü piyasasında çalışmaktadır. Durum böyle olduğu için denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerinde yaşayan, çalışmaya ihtiyaç duyan ve çalışmak isteyen çocukların güvenli, sömürülmeyecekleri, yaşlarına ve gelişimlerine uygun işler bulmalarına yardımcı olunması, eğitime erişimlerinin sağlanmasıyla birlikte öncelikli olmalıdır. Bu doğrultuda UNHCR'in "Çocuk Koruma Bilgi Notu: Çocuk İşçiliği" ve UNHCR, UNICEF ve ILO'nun Suriyeli mülteci müdahalesi kapsamında çocuk işçiliğine ilişkin bölgesel stratejik eylem çerçevesi, UNHCR personeli ve ortaklarına çocuk işçiliği meselesine müdahale konusunda rehberlik sağlar.²⁶

Çocuk koruma aktörleri, bir denetimli bağımsız yaşam programı oluştururken bağımsız yaşayan çocukların eğitim ve nakit yardımı, burslar, gıda veya gıda dışı malzeme dağıtımı gibi diğer destek biçimlerine erişimine yardımcı olmaya öncelik vermelidir. Bu diğer destek biçimleri, refakatsiz çocukların yaşayabilmek için çalışmak zorunda kalmalarının ve eğitimlerine bu yüzden devam edememelerinin önüne geçilmesi için gereklidir. Öte yandan bağımsız yaşam düzenlemelerinde yaşayan bazı çocukların 15-17 yaş arası için asgari koşulları sağlayan işlerde çalışması düşünülebilir. Bu, okula devam eden çocuklar için yarı zamanlı çalışmayı içerir. Çocuğun ulusal yasanın gerektirdiği temel eğitimi tamamladığı veya eğitimine devam etmesinin mümkün ya da çocuğun yüksek yararına olmadığı bazı durumlarda asgari çalışma yaşının üzerindeki çocukların güvenli, anlamlı ve tehlikesiz işlerde çalışması desteklenebilir. Çocuklar denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirildikleri sırada bir işte çalışıyorlarsa çocuk koruma aktörü bunun çocuk işçiliğine ilişkin geçerli standartlara (yasal çalışma yaşı ve iş güvenliği dahil) uygun olup olmadığını değerlendirmeli, onları çocuk işçiliğinden çıkartmalı ve eğitime geri dönmelerine yardımcı olmalıdır. Çocukların tehlikeli olmayan, yaşlarına uygun işlerde çalıştığı durumlarda mentorların çalışma koşullarını izlemeye devam etmesi önemlidir. Mentorlar, çocukların çalışma durumunun ve çalışma koşullarının izlenmesi, çalışan çocuklar için eğitim ve nakit yardımı dahil alternatiflerin belirlenmesi, çocuklara güvenli ve uygun çalışma fırsatları konusunda tavsiyeler verilmesi ve çocukların aynı zamanda beceri edinmelerini de destekleyecek nitelikte olan gelir getirici yarı zamanlı faaliyetlerinin desteklenmesi için geçim kaynakları aktörleriyle ilişkilendirilmesinde çok önemli bir rol oynarlar.

Bağımsız olarak yaşayan ve çocuk işçi olarak (yani tehlikeli işlerde) çalışan çocuklar söz konusu olduğunda mentorlar, bu tip vakaları bir eylem planı geliştirilebilmesi için çocuk koruma vaka çalışanının değerlendirmesine yönlendirmelidir. Bu durumlarda öncelik, çocuğu çocuk işçiliğinden çıkartmak ve okula dönmesine veya tehlikesiz bir iş bulmasına yardımcı olmak olmalıdır. Bununla birlikte çocukların hayatını bu işçilikle idame ettirdiği durumlarda vaka çalışanı, atılacak en doğru adımı belirlemek için çalışmaya devam etmenin çocuk üzerindeki risklerini, işi bırakmanın yaratacağı sonuçları ve çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamanın alternatif yollarını göz önünde bulundurmalıdır. Çocuğun çocuk işçiliğinden çıkartılması tercih edilecek seçenektir ve hâlihazırda ciddi zarar görme riskiyle (kölelik, cinsel sömürü, tehlikeli kimyasallara maruz kalma veya tehlikeli makinelerle çalışma ya da yasa dışı faaliyetlere karıştırılma gibi) karşı karşıya olduğu durumlarda çocuğun acilen mevcut koşullarından çıkarılması gerekir. Öte yandan derhâl çıkartmanın çocuğun yüksek yararına olmadığı durumlarda çocuğu tehlikeli işlerden çıkartmak için iş sırasındaki riskleri sınırlama doğrultusunda mümkün olan tüm çaba gösterilmelidir.²⁷

²⁶ Bkz. UNHCR, *Çocuk Koruma Bilgi Notu: Çocuk İşçiliği* (2014), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/53fc38804.html> ve UNHCR, UNICEF ve ILO, Suriyeli Mülteci Müdahalesi Kapsamında Çocuk İşçiliği: Bölgesel Bir Stratejik Eylem Çerçevesi, erişim adresi: <https://www.refworld.org/pdfid/5a74728d4.pdf>

²⁷ Daha fazla rehberlik için bkz. *Kurumlar Arası Araç Kiti: Acil Durumlarda Çocuk İşçilerin Koruma İhtiyaçlarının Desteklenmesi*, erişim adresi:

Çocuklar yetişkinliğe geçerken hâlihazırda çeşitli işlerde çalışanlara çalışmaya nasıl devam edecekleri ve büyümeleri konusunda danışmanlık yapılmalıdır. Yetişkinliğe geçiş yapan ve artık eğitim almayacak çocuklarsa geçim kaynağı aktörleriyle önceden bağlantılandırılmalı ve denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerinden ayrıldıklarında güvenli bir istihdam veya geçim olanağı bulmaları desteklenmelidir. Burada mentor desteğinin kapsamı, çocuğun mülakatlara hazırlanmasına yardımcı olmayı, beceri eğitimlerine katılmasını kolaylaştırmayı, olası işverenlerle tanıştırılmasını ve güvenli ve sömürülmeyeceği işleri seçmesine yardımcı olmayı içerebilir. Çocuklar veya genç yetişkinler çalışırken onlara hakkaniyetli biçimde ve zamanında ödeme yapılıp yapılmadığı, işin güvenli olup olmadığı ve çocuklar söz konusu olduğunda hafif bir iş olup olmadığı ve çocuk yaşta çalışmanın diğer gerekliliklerinin karşılanıp karşılanmadığı gibi koşulların gözetimine ulusal çalışma yetkilileri de dâhil edilmelidir.

Dikkate alınması gereken önemli bir olanak, yaşam düzenlemesinden ayrılan genç yetişkinin diğer çocuk koruma ve yardım programlarına katılıp katılmayacağıdır. Örneğin bu kişiler bağımsız yaşam düzenlemelerinde kalan başka çocuklara mentor olarak atanabilir, topluluk gönüllüsü olarak çalışabilir ya da çocuklara yönelik topluluk veya eğlence faaliyetlerinde yer alabilirler. Bu fırsatlar, bağımsız yaşam düzenlemeleri oluşturmaya yönelik hazırlıkların bir parçası olarak tanımlanmalıdır.

Temel eylemler

- Eğitime öncelik verilmeli, çocukların nakit yardımı veya burs gibi maddi destek alma imkânları araştırılmalıdır.
- Asgari çalışma yaşının üzerindeki çocukların çalıştığı durumlarda çalışmalarını uluslararası standart ve normlara uygun olmalıdır.
- Çocukların çocuk işçi olarak veya tehlikeli işlerde çalıştırıldığı durumlarda vaka çalışanı, mümkün olan en kısa sürede onları bu durumdan çıkartmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için uygun alternatifler bulmak için çocukların kendileri ve diğer aktörlerle birlikte çalışmalıdır.
- Çocukların iş piyasasının talepleri doğrultusunda almaları gereken eğitimi ve ücretli ya da kendi hesabına çalışma dahil olmak üzere geçim fırsatlarını belirlemek için çocuklar, mensup oldukları topluluk, geçim kaynağı aktörleri ve ulusal çalışma yetkilileri ile ilişki kurun ve çocukların bu eğitim ve işlere erişmelerine yardımcı olun (örneğin ulaşım, altyapı ve ekipman desteği sağlayın).
- Yetişkinliğe geçip denetimli bağımsız yaşam programlarından ayrılan çocukları mentor olarak istihdam etme olanaklarını araştırın.

364. Eğitime erişim

Ebeveynleriyle birlikte yaşayan çocuklar, genellikle ebeveynleri tarafından eğitime katılmaları yönünde desteklenir. Ne var ki bağımsız yaşayan çocuklar bu hizmetlere erişim sağlamak için bir mentor veya bağlı oldukları vaka çalışanın desteğine ihtiyaç duyar. Eğitime erişimin olmaması çocukların esenliği ve gelişimi üzerinde doğrudan olumsuz etkilere sahiptir, ayrıca okula gitmeyen çocuklar çok daha büyük korunma riskleriyle karşı karşıya kalabilir.²⁸ Destek, teşvik ve rehberlik olmadan bağımsız yaşayan refakatsiz çocuklar eğitime erişemeyebilir, eğitimini sürdürmeyebilir veya eğitimde başarılı olamayabilir. Tüm aktörler İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar metninde yer alan 23 numaralı "Tüm çocuklar, içerdiği tüm temel faaliyetler boyunca haysiyet ve katılımı teşvik eden, koruyucu, kapsayıcı ve nitelikli eğitime erişim sahibidir." standardını sağlama doğrultusunda çaba göstermelidir.

Çocuk koruma aktörleri, UNHCR'in Mülteci Eğitimi için 2030 Stratejik Hedefleri doğrultusunda "mülteciler, sığınmacılar, geri dönenler, vatansızlar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler için ulusal eğitim sistemlerine adil ve sürdürülebilir katılımı teşvik etmek" ve "yasal statü, cinsiyet veya engellilik durumu ne olursa olsun tüm

<https://resourcecentre.savethechildren.net/library/inter-agency-toolkit-supporting-protection-needs-child-labourers-emergencies> ve UNHCR, UNICEF ve [ILO](https://www.refworld.org/pdfid/5a74728d4.pdf), [Suriyeli Mülteci Müdahalesi Kapsamında Çocuk İşçiliği: Bölgesel Bir Stratejik Eylem Çerçevesi](https://www.refworld.org/pdfid/5a74728d4.pdf), erişim adresi: <https://www.refworld.org/pdfid/5a74728d4.pdf>

²⁸ İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Koruma İttifakı, *İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar*, 2019 Baskısı, 23.

Standart, erişim adresi: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=35094

öğrenciler için öğrenmeyi destekleyen güvenli, olanak sağlayan ortamları yaratmak" doğrultusunda ulusal eğitim yetkilileri de dâhil olmak üzere eğitim aktörleriyle birlikte çalışmalıdır.²⁹

Çocuk koruma aktörleri, bir denetimli bağımsız yaşam programı oluşturmadan önce eğitime katılım gereklilikleri ve usulleri konusunda eğitim aktörüyle istişare etmelidir. Bu istişareler, okul yılının başlamasından sonra gelen çocukların eğitime katılımına ilişkin tartışma ve anlaşmaları içermelidir. Önceki eğitime dair devam, öğrenme ve alınan notların nasıl belgeleneceği konusunda da anlaşmaya varılmalıdır, zira mülteci veya ülke içinde yerinden edilmiş çocuklar bu hususta resmî belgelere sahip olmayabilir. Okullar, çocukların eğitim düzeylerini ve eğitime hangi sınıftan başlatılacaklarını değerlendirmek için sınav yapabilir. Böyle bir durumda çocuklara bu sınava hazırlanmaları için yeterli zaman ve destek verilmelidir. Çocuklar standart örgün eğitime hemen katılmıyorsa temel okuryazarlık, aritmetik ve yaşam becerilerini öğrenmeleri için hızlandırılmış eğitim veya yaygın eğitim gibi diğer eğitim biçimleri de düşünülmelidir.

Mülteci veya ülke içinde yerinden edilmiş çocuklar, doğum belgesi veya diğer kimlik belgelerine sahip olmayabilir. Eğitime kaydolmak için bu belgelerin gerekli olduğu durumlarda mülteci veya ÜYEK kayıtları gibi diğer kimlik belgelerinin kabul edilmesini teşvik etmek için yetkililer ve hizmet sağlayıcılar nezdinde savunuculuk yapılmalıdır.

Yetişkinliğe geçiş döneminde okulda olan veya diğer eğitim faaliyetlerine katılan gençlere, eğitim ve iş fırsatlarına bağlantılar sağlanarak öğrenimlerini sürdürmeleri için destek vermeye devam edilmelidir. Bu desteğe, okulla ilgili masrafları karşılamak için yapılacak mali yardımları (nakit tabanlı yardım için bkz. bölüm 3.7), mümkün olan durumlarda burs fırsatlarının değerlendirilmesini ve yetişkin eğitim fırsatlarına erişimin desteklenmesini, mesleki eğitim programlarına katılımın desteklenmesini ve çıraklık programlarına katılımın sağlanmasını içerecek biçimde ön planlama dahildir.

Temel eylemler

- Belge gereksinimleri de dâhil olmak üzere okula kayıt için gereklilikleri ve usulleri haritalayın, gerektiğinde eğitime katılım ya da kayıta kullanılacak alternatif belgeler üzerinde anlaşın.
- Gerekli olan durumlarda çocukların eğitime hangi sınıftan başlamasının uygun olduğunu belirlemek için bir mekanizma oluşturun.
- Mesleki eğitim programlarına erişim de dâhil olmak üzere yetişkinliğe geçecek çocuklara yönelik sürekli öğrenme desteği sağlamak için önceden plan yapın.

365. Sağlık hizmetlerine erişim

Olağan koşullarda bir çocuk hastalandığında ebeveynleri bakım sağlar ve genellikle sağlık hizmetlerine erişmesine yardımcı olur. Dahası, ebeveynler ve bakım verenler, hastalık belirtilerini fark etme ve tıbbi yardıma yönelerek zamanında önlem almada çok önemli bir rol oynar. Bu nedenle denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukların hayat görüşleri, yaşları ve gelişimsel ihtiyaçlarını yansıtan sağlıklı bir yaşam tarzı konusunda rehberliğe ve nitelikli sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması, programın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.³⁰ Çocukların sağlığının desteklenmesi onları koruyan etmenleri güçlendirir, öte yandan çocukların korunması desteklendiğinde (ve desteklenmelidir) de çocukların fiziksel sağlığı ve esenliği iyileştirilebilir. Mentorlar spor, beslenme, sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi konuları da içerecek biçimde sağlıklı yaşam tarzı konusunda yol göstermek ve çocukların diyet ya da bağımlılık tedavisi gibi uzmanlık gerektiren sağlık hizmetlerine ne zaman ihtiyaç duyduklarını belirlemek gibi önemli bir role sahiptir.

²⁹ UNHCR, Mülteci Eğitimi 2030: *Mültecileri Kapsama Stratejisi* (2019), erişim adresi: www.unhcr.org/5d651da88d7.pdf

³⁰ The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, *İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar*, 2019 Baskısı, 24. Standart, erişim adresi: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=35094

Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukların sağlık hizmetlerine erişimleri desteklenmelidir. Bu, evdeki tüm çocuklara kendilerini iyi hissetmediklerinde tıbbi yardım almaları, akranlarıyla en yakın sağlık kuruluşuna gitmeleri veya daha detaylı öneriler almak için mentorlarıyla iletişime geçmeleri konusunda tavsiye verilmesiyle başlar. Sağlık hizmeti sağlayıcıları, ebeveyn gözetimi olmayan çocukların sağlık desteği ve tavsiyesi talep edebilmesini ve alabilmesini, taleplerinin ve hastalıklarının mahremiyet içinde ele alınmasını sağlamalıdır. Bu, cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri ile kronik veya akut hastalıklara yönelik hizmetlere erişimi de kapsar. Ayrıca ruh sağlığı hizmeti sağlayıcılarıyla olan bağlantılar, denetimli bağımsız yaşam programına başlangıçtan itibaren entegre edilmelidir. Böylece stres altındaki çocuklar, endişelerinin belirlenmesi üzerine ilgili hizmetlere yönlendirilebilir. Yönlendirme mekanizmaları arasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru çocukların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunma aktörleriyle iş birliği içinde uygun hizmetlere güvenli bir şekilde yönlendirilebileceği yollar da bulunmalıdır. Yetişkinliğe geçiş yapan çocuklar, denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerinden ayrıldıktan sonra da süren hastalıkları için tıbbi tedavi alabilmeye devam etmelidir.

Temel eylemler

- Mentorlar sağlıklı yaşam tarzları konusunda yol gösterebilir ve çocukların ne zaman daha özel hizmetlere ihtiyaç duyacağını belirlemesine yardımcı olabilir.
- Çocukların gerektiğinde üreme sağlığı hizmetleri de dâhil olmak üzere sağlık hizmetlerine nasıl erişebilecekleri konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlayın.
- Sağlık hizmetleri, ebeveyn gözetimi olmayan çocuklara sağlık hizmeti vermeye hazır olmalıdır.
- Ruh sağlığı ve iş sağlığı hizmetleri ile bağlantılar denetimli bağımsız yaşam programına entegre edilmelidir.

366. Eğlence

Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar ev işleri, eğitim veya iş tarafından boğulmuş hâlde veya topluluktaki diğer çocuklar ya da destekleyici yetişkinlerle arkadaşlık geliştirmek için gereken tanışıklıklardan yoksun olabilirler. Bu, onların sosyal etkinlikleri ve eğlence aktivitelerini kaçırmalarına neden olabilir. Çocuk koruma aktörleri ve eğitimciler, bir bağımsız yaşam programı oluştururken topluluktaki çocukları ve gençleri aktif olarak sürece dâhil etmeli, çocukların katıldığı spor ve diğer eğlence aktivitelerini anlamaya çalışmalı ve bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirilecek çocukların bu aktivitelere katılmalarını kolaylaştıracak kişileri içeren bir irtibat listesi oluşturmalıdır. Toplumsal normlar ve toplumsal cinsiyet rolleri genellikle kızların katıldığı faaliyet türlerini belirlediği veya etkilediği için gençlerin buluşup sosyalleştiği yerler ve zamanlar da dâhil olmak üzere toplumdaki kız çocuklarının katıldığı eğlence türlerine özel dikkat gösterilmelidir. Topluluğa mensup olan ve yeni gelen refakatsiz çocuklara akran desteği sağlayacak, onların toplulukla kaynaşmasına yardımcı olacak genç kişiler saptanabilir.

Mümkünse spor ve eğlence faaliyetleri, bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukların da katılabileceği şekilde organize edilmelidir. Ayrıca mentorların ve vaka çalışanlarının bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklara, aktivitelerini ve ev işlerini, oyun oynamaları ve sosyalleşmeleri için zaman bırakacak biçimde planlamaları konusunda yardımcı olmaları önemlidir. Gençlerin zamanlarını ve mali durumlarını yönetmelerine yardımcı olacak pratik destek ve araçlar, bağımsız yaşayan çocuklar için çok önemlidir.

Temel eylemler

- Topluluktaki çocuklar için farklı spor ve eğlence aktivitelerinin haritasını çıkarın ve bağımsız yaşayan refakatsiz çocukları desteklemeye gönüllü gençlerin bir listesini hazırlayın.
- Topluluktaki kız ve erkek çocukların katıldığı eğlence etkinlikleri türlerini araştırın ve anlayın.
- Spor ve eğlence etkinliklerini bağımsız yaşam düzenlemelerinde çocuklara uygun olabilecek zaman dilimlerinde düzenleyin.
- Mentorlar ve vaka çalışanları, diğer sorumluluklarına ek olarak çocukların oyun oynamak ve sosyalleşmek için zaman yaratacak biçimde planlama yapma becerilerini desteklemelidir.

367. Mülteci koruma hizmetleri

Tüm mülteci ve sığınmacı çocuklar, refakatsiz çocuklara öncelikli hizmet sağlayan, uzun beklemelemlerin yaşanmadığı, çocuk dostu kayıt ve sığınma prosedürlerine³¹ erişebilmelidir. UNHCR veya mülteci koruma prosedürlerinden sorumlu yetkililer, refakatsiz çocuklara öncelik vermek için çocuk koruma aktörüyle birlikte çalışmalıdır. Bununla birlikte sığınma prosedürleri, çocukların yüksek yararına uygun alternatif bakım düzenlemelerinin -ki bu düzenlemelere ihtiyaç ve uygunluk kriterlerini sağladığı durumlarda denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri de dâhildir- belirlenmesi için bir ön koşul olmamalıdır. Uygun bir alternatif bakımın belirlenmesinin kayıt ve sığınma prosedürlerinin tamamlanmasına bağlı olduğu ortamlardaki durum çocukların kabul tesislerinde uzun süre kalmasına neden olur. Ve araştırmalar refakatsiz çocukların bu ortamlarda genellikle uygun düzeyde bakım alamadığını göstermiştir.³²

Aile yeniden birleştirmeyi içermeyen tamamlayıcı yollar da dâhil olmak üzere, refakatsiz çocuklar için kalıcı çözümler sağlamak için yüksek yarar belirlemeleri (YYB'ler) gereklidir. YYB'ler mümkün olan en kısa sürede başlatılmalı ve risk altındaki bir çocuğun tespit edilmesini takiben en geç iki yıl içinde tamamlanmalıdır. Tamamlayıcı yolları da içerecek biçimde kalıcı çözümler oluşturmaya yönelik bir YYB süreci, çeşitli seçenekleri aynı anda dikkate almalıdır.³³ Bir çocuğun bir denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinde yaşıyor olması, çocuğun yeniden yerleştirilmesinin düşünülmesi için başlı başına bir etmen olmamalıdır. Hatta denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerinin yeniden yerleştirmeye giden bir kapı görevi gördüğü algısı oluşturularak bir "çekim etkisi" yaratılmamasına özen gösterilmelidir.

Temel eylemler

- Koruma prosedürleri için refakatsiz çocuklara öncelik verin.
- Denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri de dâhil olmak üzere alternatif bakımın belirlenmesi, sığınma prosedürlerinin tamamlanmasına bağlı olmamalıdır.
- Bağımsız yaşama düzenlerindeki refakatsiz çocuklar için kalıcı çözümlerin belirlenmesi YYB gerektirir.
- Bir çocuğun bir denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinde yaşıyor olması, çocuğun yeniden yerleştirilmesinin düşünülmesi için başlı başına bir etmen olmamalıdır.

³¹ UNHCR, Teknik Kılavuz: *Çocuk Dostu Prosedürler* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/61b7355a4.html>

³² Lumos Vakfı, Bakımı Yeniden Düşünmek: *Avrupa Birliği'ndeki Refakatsiz Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Çocuklara Yönelik Desteğin Geliştirilmesi* (2020), erişim adresi: <https://www.wearelumos.org/resources/rethinking-care/>

³³ UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

3.7. Nakit temelli yardım

Nakit temelli müdahaleler nakit para veya kuponların kullanılması biçiminde olabilir. Bu, UNHCR'in ilgi alanına giren kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için giderek daha fazla tercih edilen transfer yöntemidir. Nakit temelli müdahaleler; temel ihtiyaçlar, eğitim, barınma ve sağlık harcamalarının karşılanması da dâhil olmak üzere bazı farklı sektörde kullanılabilir. Ayrıca çocuk koruma faaliyetlerinde çocukların ve buldukları hanenin temel ihtiyaçlarını karşılamak veya çocuk koruma müdahalesinin bir parçasını oluşturan çeşitli hizmetlere çocukların erişimini kolaylaştırmak için kullanılabilirler.³⁴ Bu nedenle refakatsiz çocuklar için denetimli bağımsız yaşam programları oluşturmayı düşünen operasyonların bu çocukları desteklemek için nakit temelli müdahaleleri nasıl kullanabileceklerine özellikle dikkat etmeleri hayattır.

3.7.1 Çocuklar için nakit temelli yardımın uygun olup olmadığının belirlenmesi

Prensip olarak çocuklar nakit paranın doğrudan alıcısı olmamalı ve ilk olarak çocuklara yetişkin bir bakım veren aracılığıyla nakit sağlama olanakları araştırılmalıdır. Öte yandan denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar için aile temelli bakım olasılığı zaten araştırılmış olacaktır. Bu nedenle çocuğun yüksek yararına olması ve çocuğun deneyimini, olgunluğunu ve risklerini dikkate alan, duruma uygun bir risk değerlendirmesi yapılmış olması koşuluyla bu çocuklar için nakit temelli yardım düşünülebilir.

Daha önce çalışmış ve bizzat kurdukları bağımsız yaşam düzenlemelerinde yaşayan refakatsiz çocuklar için nakit para kullanımı ve yönetimi yeni bir sorumluluk olmayacaktır. Bu nedenle bu çocukların deneyimlerinin anlaşılması ve bu deneyimlerden bilgi edinilmesi hayati önem taşımaktadır. Her sosyal bağlam ve yerinden edilme durumu farklı olacak ve bağımsız yaşayan çocuklara nakit transferinin bağlama uygun bir yaklaşımla yapılması gerekecektir.

Dikkate alınması gereken temel hususlar:

- çocukların transfer yöntemi tercihi (nakit-kart-kupon-ayni yardım);
- nakit temelli yardımın nasıl alındığını veya yönetildiğini etkileyen hane dinamikleri;
- geçmiş nakit kullanma deneyimi;
- cep telefonları, bankamatikler (ATM'ler) ve satış noktası makineleri (POS) gibi teknolojileri kullanma deneyimi;
- paranın dağıtım noktalarına-dağıtıcılara-ATM'lere-bankalara erişimle ilgili endişeler;
- mağazalara veya pazar yerlerine erişimle ilgili endişeler;
- nakit veya kupon almaya dair güvenlik endişeleri;
- çocukların nakit para, kart veya kuponlara erişme ya da bunları kullanma konusunda yardıma ihtiyaç duyması durumunda mevcut akran veya mentor desteği.

3.7.2 Alıcının kim olacağına ve nakit temelli yardımın nasıl harcanacağına karar verilmesi

Nakit temelli yardım haneye veya ayrı ayrı hane içindeki çocuklara sağlanabilir. Yardımı kimin alacağına ilişkin karar, hanenin türüne göre değişebilecektir (örneğin büyük çocuğun baktığı kardeşlerin olduğu hane veya yakın akraba olmayan çocukların bulunduğu hane). Öte yandan sık değiştirilmeyecek bir yöntem üzerinde anlaşmaya

³⁴ UNHCR, *Nakit Temelli Müdahaleler Yoluyula Çocuk Koruma Çıktılarının Teşvik Edilmesine İlişkin Kılavuz* (2021), erişim adresi: <https://www.unhcr.org/60d43f824.pdf>

varılması çok önemlidir. Örneğin ödenecek miktar çocuk başına hesaplanabilir ancak haneye ödenebilir. Çocukların akraba olduğu durumlarda, normalde tercih edilen seçenek hane başına ödeme olacaktır. Akraba olmayan çocukların yaşadığı hanelerde her durum kendi içinde değerlendirilmelidir. Bağımsız yaşayan ve akraba olmayan çocukların bulunduğu bir haneye toplu ödeme yapıldığı durumlarda herkes adına parayı almaktan sorumlu temsilciyi hanedeki çocukların seçmesinin sağlanması önemlidir.

Hane sakinleri arasında uyumun sağlanması için hanedeki çocukların nakit paranın nasıl harcanacağı konusunda hemfikir olmaları çok önemlidir. Nakit yardımının bireysel olarak mı yoksa haneye mi ödendiğine bakılmaksızın çocukların paranın ne kadarının bireysel harcamalar ne kadarının ise hanenin ortak harcamaları için kullanılacağı konusunda uzlaşması önerilir. Bir seçenek de hanenin ortak kullanımına yönelik bir kasanın oluşturulması, buraya yapılacak zorunlu katkı ve bu paranın nasıl kullanılacağı konusunda kuralların belirlenmesi, ayrıca kasa yönetimi ve muhasebesinin belirlenmiş sorumlularının olmasıdır.

3.73. Çocuk merkezli kısıtlamalar, nakdî yardımın koşullara bağlı olması ve ödeme mekanizmalarına yönelik risk değerlendirmesi

Nakit temelli müdahaleler, koşulsuz ve kısıtlanmamış olabileceği gibi bir veya daha fazla koşul veya kısıtlamaya tabi de olabilir.³⁵ Koşulsuz ve kısıtlanmamış nakit yardım norm olarak kabul edilmekle birlikte riskleri (örneğin büyük miktarda nakit taşımayla ilişkili riskler) azaltmak veya çocukların parayı daha kolay kullanıp yönetebilmelerine yardımcı olmak için sağlanan nakit temelli yardım bazı durumlarda kısıtlamalara (örneğin banka kartlarının yalnızca ATM'lerde veya belirli mağazalarda kullanılabilmesi) tabi kılınabilir.

Ne şekilde olursa olsun nakit para alan çocuklara mentorları tarafından danışmanlık sağlanmalı veya finansal yönetim konusunda yaşam becerileri eğitimi verilmelidir. Bazı ortamlarda -ilk değerlendirme sırasında veya devamında nakit kullanımının izlenmesinde- nakit alımını ortak faaliyetlere katılım gibi koşullarla ilişkilendirmenin çocukların gelişimlerine ve duygusal esenliklerine fayda sağlayan ve sorumluluk duygusunu teşvik eden programlara katılımını teşvik etmek açısından yararlı olabileceği görülebilir. Nakit yardım koşulları, ev içinde paylaşılan sorumlulukları veya öğrenme ve eğlence etkinliklerine aktif katılımı içerebilir. Kısıtlamaların veya koşulların seçilmesi ve bunlara uyumun nasıl izleneceği konularında çocuklar mutlaka sürece dâhil edilmelidir. Bu durumlarda koşullu nakit yardımının fayda-maliyet analizi de koşulların karşılandığının nasıl doğrulanacağı gibi potansiyel istenmeyen sonuçları veya riskleri de dikkatle değerlendirilmelidir.

Nakit temelli yardım, alacak olanların ihtiyaç ve kapasitelerine göre esnek biçimde uyarlamaya izin veren çeşitli farklı mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Bu mekanizmalar aynı zamanda gerektiğinde çocuklara doğrudan nakit yardımı sağlamanın güvenli ve uygun yollarının bulmasına da yardımcı olur. Çocuklara nakit yardımı yaparken riskleri azaltma seçenekleri arasında çocukların telefon veya bankacılık hizmetlerine erişimi yoksa mobil işlemler yerine elden nakit para sağlanması, çocuklar para idaresinde zorlanıyorsa nakit yerine alışveriş kuponları dağıtılması ve zorunlu olmayan kalemlere yapılan harcamaları sınırlamak için banka kartlarına ATM kısıtlamaları konması seçenekleri düşünülebilir. Nakit sağlama mekanizmasına ilişkin bir risk değerlendirmesi yürütürken dikkate alınması gereken temel hususlar için UNHCR, Nakit Temelli Müdahaleler Yoluyla Çocuk Koruma Çıktılarının Teşvik Edilmesine İlişkin Kılavuz'a bakınız.³⁶

³⁵ *Nakit Öğrenme Ortaklığı (CaLP) Terimler Sözlüğü*nde yer alan "Nakit ve Kupon Yardımı" tanımına bkz. www.cashlearning.org/downloads/calp-glossary-english.pdf

³⁶ UNHCR, *Nakit Temelli Müdahaleler Yoluyla Çocuk Koruma Çıktılarının Teşvik Edilmesine İlişkin Kılavuz* (2021), erişim adresi: <https://www.unhcr.org/60d43f824.pdf>

3.74. Çocukların katılımı ve nakit temelli müdahale aktörleriyle iş birliği

Nakit temelli yardım planlamasının bir parçası olarak nakit temelli yardıma erişim ve yardımın kullanımıyla ilgili sosyal normların ve bağımsız yaşayan çocuklar bağlamında bu normların nasıl yönetilmesi gerektiğinin anlaşılmasına yardımcı olmaları için çocuklara danışılmalıdır. Çocuklar, yardımların transfer yöntemlerinin (nakit, kupon, aynı), teslimat mekanizmalarının (nakit ödeme, kart, bankada ödeme, mobil transfer) ve düzenlemelerin (alıcılar ve yönetim) belirlenme süreçlerinin tamamına dâhil edilmelidir. Toplumsal cinsiyetle ilgili hususlar ve nakit temelli yardımla ilgili riskler dikkatle değerlendirilmeli ve izlenmelidir.

Çocuk koruma aktörleri, desteğin aktarım yönteminin tam nasıl olacağını (örneğin nakit mi kupon mu) ve teslimat mekanizmasını ortaklaşa belirlemek, ayrıca kullanılacak yönlendirme mekanizmaları ile yardım alıcıların bilgilendirilmesi (aynı zamanda gözetimi) konusundaki rol ve sorumluluklar konusunda anlaşmak için nakit temelli müdahale aktörleriyle birlikte çalışmalıdır.

3.75. Mentorluk desteği ve vaka çalışanları tarafından gözetim

Bağımsız yaşam düzenlemelerine sağlanan desteğin bir parçası olarak mentorlar ve vaka çalışanları, nakit temelli yardımın doğrudan para verilmesi biçiminde yapılmasının uygun olup olmadığını değerlendirerek ve çocukların nakit kullanımını izleyip mentorluk sağlayarak çocuklara yardımcı olmalıdır. Nakit temelli yardımı mentorların inisiyatif ve gözetimine bağlama işi; ek ihtiyaçları araştırmak, endişeleri tespit etmek ve engellerin nasıl aşılacağına dair tavsiye ve mentorluk sağlamak için yapılacak takip ziyaretleri çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Gerekirse çocuklar ek destek için başka hizmetlere yönlendirilebilir.

Çocukla birlikte gözden geçirilmesi ve rehberlik sağlanması gereken temel hususlar şunlardır:

- nakit, kart veya kuponları alım ve kullanım deneyimi;
- dükkân, mağaza veya pazar yerlerine erişim deneyimi;
- temel ihtiyaçları karşılama becerisi;
- olumsuz başa çıkma yöntemlerine bağlılık;
- güvenlik endişeleri;
- hane dinamikleri;
- finansal planlama ve harcamalar

3.76. Yardımın çocuklar 18 yaşını doldurduktan sonra sürdürülmesi

Vaka görevlileri, güç durumdaki çocukların bağımsız yaşam düzenlemelerinden çıkarken yardımsız kalmamasını sağlamak için nakit veya koruma personeli (uygun olduğu şekilde) ile birlikte çalışmalı, geçiş yapan bu çocukların sosyoekonomik durumları gerektirdiğinde sistematik biçimde ilgili hizmetlere yönlendirilmesini ve süregelen nakit destek programlarına dâhil edilmelerinin değerlendirilmesini sağlamalıdır. Yardımda bir boşluk yaşanmasının önüne geçilmesi için bu süreç, çocuklar 18 yaşını doldurmadan çok önce başlatılmalıdır.

UNHCR YYP Kılavuz İlkeleri³⁷ doğrultusunda, çocuğun durumunun 18 yaşını doldurduktan sonra da koruma açısından yardımın sürdürülmesini gerektirdiği hâllerde 21 yaşına gelene kadar nakit yardımı düşünülmelidir.

³⁷ UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

Temel eylemler

- Çocuklar için nakit temelli yardımın uygun olup olmadığını belirleyin.
- Çocuklara danışarak yardımın kime teslim edileceğine karar verin.
- Nakit temelli yardımın nasıl harcanacağı konusunda hane içinde mutabakat olduğundan emin olun.
- Çocuklara danışarak çocuklara yararlı olacak yardım kısıtlamaları veya koşulları uygulamayı değerlendirin.
- Teslimat mekanizmalarının risk değerlendirmesini yapın.
- Tüm planlama ve uygulama süreci boyunca çocukların katılımını sağlayın.
- Nakit temelli müdahale aktörleri ile iş birliği ve koordinasyon kurun.
- Vaka çalışanları aracılığıyla mentorluk desteği, danışmanlık ve gözetim sağlayın.
- Uygun olduğu durumlarda yardımın çocuklar 18 yaşını doldurduktan sonra da sürdürülmesini planlayın.

3.8. Protokoller ve standart çalışma usulleri

Bağımsız yaşam düzenlemelerinin güvenli ve işlevsel bir şekilde yürütülebilmesi, hanedeki çocuklar tarafından kabul edilen bir dizi temel kurala ve hizmet sağlayıcılar tarafından üzerinde anlaşılan ve bağlı kalınan standartlara, prosedürlere, rollere ve sorumluluklara bağlıdır.

3.8.1. Denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar için temel kurallar

Her bir bağımsız yaşam düzenlemesinde çocuklar farklı yaşlarda ve farklı geçmiş yaşantı, motivasyon ve ilgi alanlarına sahip olacağından çocuk koruma aktörlerinin bizzat çocuklarla birlikte birtakım temel kurallar koyması önemlidir. Bu, karşılıklı destek ve saygı çerçevesinde çocukların birbirlerine nasıl davranması ve etkileşim kurması gerektiğini yöneten, üzerinde uzlaşmış kuralları ve çeşitli iş ve görevlerin çocuklar arasında nasıl bölüşüleceğini özetleyen ev kurallarını içerir. Bu temel kurallar, ev sakinleri arasında uyumu teşvik eder, haneyi rol ve sorumluluk konusunda mümkün olan en az çatışmayla idare edebilmelerine yardımcı olur ve bir destek ve kişisel gelişim kültürü geliştirmelerini sağlar. Çocuklara danışılmadan veya onların onayını almadan koyulan kurallar genellikle başarısız olur. Ergenlik yılları genellikle kişisel değişim yaşanan, bağımsızlığın arzulandığı ve otorite yapılarına meydan okunan bir dönemdir. Aynı zamanda gençler ciddiye alınmayı ve saygı duyulmayı bekler. Çocuklar tarafından geliştirilen kurallara uyulma ihtimali, onlara empoze edilenlerden daha fazladır. Ayrıca çocukların öncülük ettiği kural geliştirme süreçleri eğitici olabilir.

Etkliliğin, verimliliğin ve tutarlılığın sağlanması için çocuk koruma aktörleri çocuklarla tartışmalarına rehberlik edecek birtakım noktalar formüle edebilir. Çocukların ilk girdileri sağlama konusunda teşvik edilmesi ve bunların çocuk koruma vaka çalışanı tarafından mentor ile birlikte hazırlananlara dayalı ek girdilerle tamamlanması önemlidir. Ortaya bir anlaşmazlık çıktığında çözüm müzakeresi yapmak ve kuralların programdaki tüm çocuklara eşit davranılmasını sağlamak için tasarlandığını çocukların anlamasını sağlamak önemlidir. Kurallardaki bazı noktalara en fazla karşı çıkan çocuk, alternatifler sunmaya teşvik edilebilir ve uzlaşmaya varması için desteklenebilir.

382 Bağımsız yaşam düzenlemeleri için standart çalışma usulleri

SOP'ler, eylemlere rehberlik eden ve risk altındaki çocukların korunma ihtiyaçlarına yanıt verirken yol gösterici ilke, yaklaşım ve en iyi uygulamaların dikkate alınmasını sağlayan bir dizi yazılı talimattır. Bu usuller, tanımlanmış bir coğrafi alanda doğrudan ve dolaylı çocuk koruma hizmetleri sağlayan aktörler tarafından geliştirilir ve karar altına alınır. SOP'ler ayrıca sürecin şeffaflığını sağlamaya yardımcı olur ve hesap verebilirliği, verimliliği ve daha iyi kaynak yönetimini destekler.³⁸

Tüm alternatif bakım düzenlemeleri bütüncül bir çocuk koruma programının parçası olmalı, bu program refakatsiz çocuklara uygun alternatif bakım düzenlemelerinin belirlenmesi için ihtiyaç duyulan süreçleri ve açıkça tanımlanmış prosedürleri içermelidir. Bazı ortamlarda "çocuk koruma vaka yönetimi SOP'leri" olarak anılan bu süreç ve prosedürler YYP'nin uygulanması için oluşturulan kurumlar arası SOP'lerde³⁹ belgelenmelidir. Bağımsız yaşam düzenlemelerinin oluşturulması ve yönetilmesi, çocuk koruma aktörleri ve diğer aktörler için belirli roller ve sorumluluklar içeren birtakım ek eylemler içereceğinden kısa ama ayrıntılı bir usuller seti geliştirilmelidir. Bağımsız yaşam düzenlemeleri de dâhil olmak üzere alternatif bakım düzenlemeleri için usullerin geliştirilmesi, tüm kilit aktörleri içeren, iş birliğine dayalı bir süreç olmalıdır. Bu ek prosedürler, SOP'lere entegre edilebilir veya bir ek niteliğinde olabilir. Ayrıca hizmet sağlayıcılara yönlendirme mekanizmalarını ve bunların iletişim bilgilerini de içermelidir.

³⁸ Daha fazla bilgi için bkz. *UNHCR YYP SOP'leri Araç Seti*, *UNHCR YYP Araç Paketi içinde*, erişim adresi: www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox

³⁹ *Age*.

© UNHCR/Mark Henley

4. TEKİL ÇOCUKLARIN DENETİMLİ BAĞIMSIZ YAŞAM DÜZENLEMELERİNE YERLEŞTİRİLMESİ VE DESTEKLEMESİ

Önceki bölümde bir denetimli bağımsız yaşam programının nasıl oluşturulacağı tartışılmıştı. Bu bölüm, **her bir tekil çocuğu** bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirmek veya çocuk tarafından kurulmuş bir bağımsız yaşam durumunu resmîleştirmek için atılacak adımlara odaklanacaktır.

Adım 1: Refakatsiz çocukları belirleyin, ihtiyaçlarını, karşı karşıya oldukları riskleri, kapasitelerini ve güçlü yönlerini değerlendirin, acil risk ve ihtiyaçlara yanıt üretin.

Adım 2: Çeşitli bakım seçeneklerini inceleyin ve denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinin en uygun bakım düzenlemesi olup olmadığına karar verin.

Adım 3: En uygun alternatif bakım düzenlemesinin bu olduğu belirlenirse çocuğu uygun bir denetimli bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirin ve eğitilmiş bir mentorla eşleştirin.

Adım 4: Bakım planının bir parçası olarak çocuğa sürekli biçimde destek sağlayın.

Adım 5: Yaşam düzenlemesini ve mentor ya da gözetmenin çalışmalarını izleyin.

Şekil 2: Çocuğun yetişkinliğe geçişini desteklemek için denetimli bağımsız bir yaşam düzenlemesine yerleştirilmesine yönelik adımlar

4.1 Acil risk ve ihtiyaçları tanımlayın, değerlendirin ve karşılayın

Risk altındaki çocukların (aile temelli bakımdan yoksun refakatsiz çocuklar ve ailesinden ayrı düşme riski taşıyan çocuklar da dâhil) tespiti, yerinden edilmeyi takiben mümkün olan en kısa sürede başlamalı ve süregiden nitelikte olmalıdır. Refakatsiz çocukların süregiden tespiti her durumda önemlidir. Ancak çocukların ailelerinden tekrar ayrı düşmesine neden olabilecek bir göç akışı, önemli ölçekli bir nüfus hareketi (sığınılan ülke içinde veya başka bir ülkeye geçmeye yönelik) veya başka bir durumda (örneğin, artan yoksulluk), bu faaliyete bilhassa önem verilmelidir. Birinci basamakta çalışanlar (sınır görevlileri, kayıt personeli ve sığınma görevlileri dâhil) ve topluluk üyeleri, alternatif bakıma ihtiyacı olan çocukların tespitinde çok önemli bir rol oynar. Refakatsiz bir çocuk, tespit edildikten sonra çocuk koruma aktörüne yönlendirilmelidir. Burada çocuğa, i) acil risk ve ihtiyaçlarını değerlendirecek, ii) özgün riskleri, kapasiteleri ve güçlü yönlerini belirlemeye yönelik bir Yüksek Yarar Değerlendirmesi⁴⁰ yapacak ve iii) uygun alternatif bakım seçeneklerini belirleyecek (uygun bakım seçeneğinin seçilmesi için bkz. bölüm 4.2) bir vaka çalışmanı atanacaktır.

4.1.1 Çocuğun acil risk ve ihtiyaçlarının ele alınması

Çocuğun karşı karşıya olduğu acil risk ve ihtiyaçlar her çocuk için değişkenlik gösterecektir. Çocuğun ihtiyaç duyacağı desteğin türü; çocuğun sığındığı ülkeye ne zaman geldiğine, önceki yaşam düzenine, başka çocuklara (örneğin kardeşlerine) bakıyor olup olmadığına, kaldıkları bölgede mevcut hizmetlerin türüne, kalitesine ve erişilebilirliğine, toplumun refakatsiz çocukları desteklemeye ne ölçüde çaba gösterdiğine ve çocuğun kendi güçlü yönleri ve kapasitelerine bağlı olacaktır. Çocuğun kaydının olmaması veya hakkında iltica kararı alınmış olmaması, silahlı kuvvetler/gruplar tarafından silahaltına alınma riski, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, taciz, sömürü ve duygusal huzursuzluk gibi yeterli gıda ve temiz suya erişim, yaralanmalar için tıbbi bakım ve koşullara uygun giysi veya hijyenik malzeme ihtiyacı da acil riskler arasında olabilir. Çocuğun durumunun ilk değerlendirmesi, çocuğa doğrudan çocuk koruma aktörü tarafından veya yönlendirileceği hizmetler aracılığıyla sağlanacak desteğin belirlenmesine yardımcı olacaktır. Çocuk koruma vaka çalışmanı, diğer aktörlerle irtibat kurarak ve gerektiğinde çocuğa hizmet sağlayıcıya kadar refakat ederek çocuğun acil destek almasını sağlamalıdır.

4.2 Uygun bir bakım seçeneği ve yerleştirme seçin

Her çocuğun durumu ve yüksek yararı hakkında bireysel bir değerlendirme yapılmalıdır.

Refakatsiz çocuklar için aşağıdaki uygun alternatif bakım seçenekleri araştırılırken çocukların yüksek yararı değerlendirilmelidir:

- ebeveynlerle veya diğer yasal veya geleneksel bakım verenlerle yeniden birleştirme
- geniş aile üyeleri tarafından bakım (akraba bakımı);
- çocuğun akrabası olmayan ailelerin üstleneceği koruyucu ailelik;
- denetimli bağımsız yaşam.

Aile temelli bakım genellikle denetimli bağımsız yaşama tercih edilir. Ancak diğer aile temelli seçeneklerin hâlihazırda mevcut olmadığı veya söz konusu çocuk için uygun görülmediği durumlarda denetimli bağımsız yaşamın bir çocuğun yüksek yararına en uygun alternatif olduğuna karar verilebilir.

⁴⁰ UNHCR, Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi (2021), erişim adresi: <https://refworld.org/docid/5c18d7254.html>

421. Bağımsız yaşıyor olarak tanımlanan çocukların bakımı

Vaka çalışanı, çocuğun aile temelli bakımda olmamasının nedenlerini anlamaya çalışmalı ve çocuğun yüksek yararına aile temelli bakıma yerleştirilme fırsatlarını araştırmalıdır. Değerlendirme, aile temelli bakım dışında geçirilen süreyi, çocuk ve birlikte yaşadığı diğer çocuklar arasındaki ilişkinin niteliğini ve süresini, çocukların kaldığı hanenin gelirini ve ev işleri için roller ve sorumluluklar ya da uyku düzenlemeleri dâhil olmak üzere hane içindeki dinamikleri dikkate almalıdır. Değerlendirme ayrıca çocuğun bir yetişkinin-ailenin bakımı altında yaşama olasılığına ilişkin görüşlerini öğrenmeye çalışmalıdır. Her çocuk için çocuğun da katılımıyla aile temelli bir bakım düzenlemesine geçme seçenekleri araştırılmalı ve teşvik edilmeli, ayrıca akranlarından ayrılmanın olası olumsuz etkileri belirlenmelidir. Çocuklar, kardeşleri varsa onlardan ayrılmamalıdır.

Bağımsız bir yaşam düzenlemesini seçmeden önce çocuk koruma vaka çalışanları şunlardan emin olmalıdır:

- çocuk 15 yaşından büyüktür;
- diğer tüm aile temelli bakım seçenekleri araştırılmış ve tüketilmiştir;
- çocuk, yaşına göre yüksek derecede olgunluk sergilemektedir;
- hiçbir risk mevcut değildir veya bunları hafifletici önlemler alınmıştır;
- çocuk bağımsız yaşama tercihini belirtmektedir;
- çocuk, bağımsız yaşadığı için topluluktan veya komşularından önemli bir tepki görmeyecektir;
- çocuk kendisine bir mentor-gözetmen atanmasına razıdır.

43. Çocuğu bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirin ve bir mentor ile eşleştirin

431. Çocukların denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerine yerleştirilmesi

Bir çocuğun durumu değerlendirildikten ve bağımsız bir yaşam düzenlemesine yerleştirmesine yönelik karar alındıktan sonra vaka çalışanının bir sonraki adımı çocuğun yerleştirileceği uygun bir hane belirlemek olmalıdır. Vaka çalışanı, çocuğun YYD aracılığıyla kayıt altına alınan profili ve geçmiş yaşantısına (yaşı, menşe yeri, dili ve kültürü dâhil) dayalı olarak profilleri ve geçmişleri çocuğunkiyle eşleşen başka refakatsiz çocukların olduğu bir hane belirlemelidir. Buradaki amaç, çocuğun destekleyici bir akran ortamına kabul edilmesini sağlamaktır. Vaka çalışanı ve mentor, seçilen bağımsız yaşam düzenlemesinde olan çocukları hanenin müstakbel üyesi hakkında bilgilendirerek hazırlamalı, aynı zamanda bakım düzenlemesine yerleştirilecek çocuğu kimlerle yaşayacağı konusunda bilgilendirmelidir.

Vaka çalışanı ve mentor, çocukları birbirleriyle tanıştırmalı, herkese temel kuralları ve usulleri hatırlatmalı (bkz. [bölüm 3.8.1](#)), hanenin yeni üyesinin hak ve sorumluluklarını öğrenmesini sağlamalı ve onları mentorun oynadığı rol hakkında bilgilendirmelidir. Mentorun çocuğun yeni akranlarıyla yaşamaya iyi uyum sağladığından emin olmak ve tüm çocuklara yol gösterip tavsiyelerde bulunmak için ilk birkaç hafta boyunca sık sık ziyaretler yapması gerekecektir.

432 Bağımsız yaşayan çocuklarla mentorların eşleştirilmesi ve mentorların görevlendirilmesi

Mentorlar bağımsız yaşayan refakatsiz çocukları desteklemek için bir dizi görevi üstlenir. Bunların arasında mentorluk yaptıkları çocuklara pratik bilgiler sağlamak, yol göstermek, tavsiyeler vermek ve duygusal destek sağlamak bulunur. Mentor seçimi ve eğitimi ile vaka çalışanlarının rolü hakkında kılavuzluk için lütfen [bölüm 3.4'e](#) bakın.

Mentorun sorumlulukları:

- Düzenli ev ziyaretleri yapmak.
- Çocuklarla planları, umutları, endişeleri ve beklentileri hakkında sohbet etmek.
- Çocukların başarılarını teşvik etmek ve övmek.
- Zorlukların üstesinden gelme ve riskleri azaltma yollarını belirleme konusunda çocukları desteklemek.
- Çocuklarla yaşadıkları yerdeki durum, hakları ve sorumlulukları, mevcut program ve hizmetler hakkında bilgiler paylaşmak.
- Çocukları sosyal ve duygusal gelişimlerinde desteklemek ve sosyal ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmak.
- Çocukların mali durumlarını, zamanlarını ve pratik ev sorumluluklarını nasıl yöneteceklerini öğrenmelerine yardımcı olmak.
- Çocuklar konuşacak bir yetişkine ihtiyaç duyduğunda ulaşılabilir olmak ve onlara sevgi, ilgi ve güven sağlamak.
- Çocukların okullara veya diğer eğitim-öğrenim fırsatlarına kayıt olmalarını desteklemek ve eğitimlerini tamamlamalarına yardımcı olmak.
- Çocukların eğlence ve sosyal faaliyetlere katılımını desteklemek.
- Gerektiğinde çocukları hizmetlere yönlendirmek ve onlara refakat etmek.
- Çocuğun çocuk koruma vaka çalışanına yönlendirilmesini gerektirecek koruma risklerini ve değişiklikleri ya da ilgilenilmesi gereken hususları tespit etmek.

Bölüm 3.4'teki kılavuza uygun biçimde seçilen ve eğitilen mentorlar, bağımsız yaşayan refakatsiz çocuklara aşağıdaki üç adım doğrultusunda bireysel olarak atanmalıdır.

Adım	Temel eylem	Araç
Adım 1: Çocuk ile mentorun profilini eşleştirme	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Mentorun eşleştirmesi ve görevlendirilmesi vaka çalışmasının sorumluluğundadır. ☒ Görevlendirme, çocuk ile müstakbel mentoru arasında uyumluluğu sağlamayı amaçlayan kapsamlı bir eşleştirme sürecine dayanmalıdır. ☒ Görevlendirilen mentor, desteğin düzenli ve sürekli olmasının sağlanması için çocuğa yakın yaşayan biri olmalıdır. ☒ Eşleştirme, çocuğun görüşlerine, tercihlerine ve ihtiyaçlarına gereken önemi vermelidir. ☒ Vaka çalışanı, Mentor Eşleştirme Formunu kullanmalıdır (bağımsız yaşayan refakatsiz çocuklar için). Eğer çocuk başka refakatsiz çocuklardan oluşan bir gruba mensupsa hanedeki her çocuğa başka bir mentor görevlendirilmesinin mümkün olup olmadığına bakılması önerilir.	<p>Mentorun tercihleri Mentor Tarama Formu'na (Araç 1) kaydedilir. Mentor seçimi ve eğitimi hakkında kılavuzluk için bölüm 3.4.3 ve bölüm 3.4.4'e bakınız.</p> <p>Mentor Eşleştirme Formu (Araç 5)</p>
Adım 2: Mentorla çocuğun tanıştırılması ve ilk ilişkinin değerlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Çocuğun ve müstakbel mentorlarının profilleri kâğıt üzerinde uysa da görevlendirmenin başarılı olup olmayacağını " taraflar " karşılaştıklarında gösterdikleri tepki ve oluşan ilk ilişkinin uyumu gösterecektir. ☒ Yüz yüze tanıştırma öncesinde vaka çalışanı tarafından çocuğa önerilen mentor hakkında bilgi vermeli ve ilk görüşme için uygun bir tarih belirlenmelidir. Tanıştırma vaka çalışanı tarafından yapılmalıdır. ☒ Sürecin olağan işleyişinde, mentorun tanışmayı takiben görevi devralması gerekse de vaka çalışmasının ilk birkaç ev ziyaretinde mentora eşlik etmesi önerilir. Bu, özellikle mentor ve çocuk birbirini önceden tanımıyorsa önemlidir. Çocuğa her koşulda ve dilediği herhangi bir anda vaka çalışanıyla iletişime geçebileceği hatırlatılmalıdır.	Mevcut Değil
Adım 3: Mentor Görevlendirmesi Onay formunun imzalanması (operasyon düzeyinde belirlenecek)	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Mentor Görevlendirmesi Onay formu, bağımsız yaşayan bir çocuğa bir mentorun görevlendirildiğini ve tarafların bu görevlendirmeyi kabul ettiğini belgelemek için kullanılmalıdır. ☒ Formun farklı taraflarca imzalanıp imzalanmayacağı mevcut uygulamalara göre operasyon düzeyinde belirlenmelidir. ☒ Mentor birden fazla çocuğa görevlendirildiyse her bir görevlendirme için ayrı bir form doldurulacaktır. ☒ Önceden var olan informal bir destek düzenlemesini resmîleştirmek için Mentor Görevlendirmesi Onay formunun kullanımı konusunda dikkatli olunmalıdır. Zira bu, şimdiye kadar topluluklarındaki bir çocuk veya çocuk grubunun "mentoru" olma rolünü kendiliğinden üstlenmiş olan kişiler tarafından külfetli ve kurcalayıcı bir yaklaşım olarak görülebilir. ☒ Bu nedenle önceden var olan her destek düzenlemesi, Mentor Görevlendirmesi Onay formunun çocuğa ve informal mentoruna imzalatılıp imzalatılmayacağına karar verilmeden önce dikkatlice değerlendirilmelidir.	Mentor Görevlendirmesi Onayı (Araç 6)

433. Mentor başına çocuk oranı

Herhangi bir mentor tarafından desteklenecek çocuk sayısı, her çocuğun ihtiyaçlarına, bakım düzenlemesinin içeriğine, ev ziyaretlerinin her çocuğun vaka planında belirlenmiş sıklığına ve her mentorun kapasitesine göre kararlaştırılmalıdır. İdeal durumda çocuklar benzer geçmişlerine ve ortak ilgi alanlarına göre bir araya yerleştirileceğinden aynı evdeki tüm çocuklarla tek bir mentor eşleştirilecek ve onlar için görevlendirilecektir. Önerilen oran, mentor başına dört çocuktur. Ne var ki bir hanede dörtten fazla çocuğun bağımsız olarak yaşadığı durumlarda (genellikle kardeşlerden oluşan hanelerde) mentorun tüm çocukları desteklemesi gerekebilir. Bir mentor, eğer haneler birbirine yakınsa ve hanelerdeki tüm çocuklara ayıracak yeterli zamanı varsa çocukların denetimli bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirildiği birden fazla haneyi destekleyebilir.

434. Mentorun Yüksek Yarar Prosedüründeki rolü

YYP'nin (yani vaka yönetiminin) uygulanması nihai olarak çocuk koruma vaka çalışanının sorumluluğunda olsa da mentorlar, vaka çalışanının çalışmalarını tamamlar ve destekler (vaka çalışanının rolü hakkında daha fazla kılavuzluk için bkz. bölüm 3.4.1 ve UNHCR YYP Kılavuz İlkeleri). Genel bir prensip olarak mentorlar yalnızca "düşük riskli" kategorisine giren vakalarda görevlendirilir. Bununla birlikte çocuk koruma vaka çalışanı, süpervizörünün rehberliğinde, her çocuğun durumunun kendi içinde değerlendirilmesine dayalı olarak orta riskli vakalara da mentor görevlendirebilir. Mentorlar, yüksek riskli vakalarda ek gözetim ziyaretleri üstlenerek vaka çalışanını destekleyebilir ancak vakayı desteklemek için birincil sorumluluk, risk düzeyi azaltılana kadar vaka çalışmada olmalıdır. Bazı yüksek riskli vakalarda, çocuğun geçici bir süreliğine sığınma evi veya acil koruyucu aile bakımı gibi başka bir alternatif bakım biçimine yerleştirilmesi gerekebilir. Bu çocuklar, karşı karşıya oldukları risk hafifledikten sonra tekrar denetimli bağımsız yaşama yerleştirilecektir. Vaka çalışanına yönlendirilecek vakalar konusunda mentorlara kılavuzluk sağlaması için bir Risk Sınıflandırma Kriterleri formu kullanılmalıdır (Örnek bir Risk Sınıflandırma Kriterleri Araç 7'de yer almaktadır.).

Mentorlar çocuklarla düzenli temas kurduğundan vaka çalışanlarının zamanında müdahalesini gerektiren riskleri ve potansiyel koruma endişelerini belirleme açısından çok elverişli bir konumdadır. Ergenler arasındaki yüksek riskli davranışlar ile istismar, sömürü, şiddet ve ihmal olayları veya bunlara maruz kalma riskinin yanı sıra akranlar arasındaki çatışmalar da bu kapsamdadır. Dolayısıyla mentorlar, daha fazla desteğe ihtiyaç duyan çocukları belirleme ve yönlendirmede, ayrıca vaka çalışanları tarafından daha sık takip yapılmasını gerektirecek olası durum veya vakaları işaretlemeye temel bir role sahiptir.

Mentorlar, vaka bazında vaka çalışanları tarafından YYP koordinasyon forumlarına⁴¹ veya YYB Paneline katılmaya davet edilebilir, burada kendilerinden panel ya da forumun müzakerelerini kolaylaştırmak için eldeki vaka hakkında bilgi paylaşımları beklenebilir.

⁴¹ YYP koordinasyon forumları hakkında daha fazla rehberlik için bkz. UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), böl. 3.2.5, erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

44. Bakım düzenlemesi içinde çocukları destekleyin

Çocuk bir bağımsız yaşama düzenlemesine yerleştirildikten veya kendi kendine kurduğu bağımsız yaşam düzeninin resmîleştirilmesine karar verildikten sonra bu bakım düzenlemesine yaşam kurmak ve yönetmek için gerekli olan asgari başlangıç destek paketi sağlanmalıdır. Çocuklar arasında beklenti veya gerilim ve anlaşmazlık yaratmamak adına standart bir destek paketi önerilse de sağlanan destek yine de her bir çocuğun özel ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. Önerilen başlangıç paketi içeriği için [bölüm 3.6.2](#)'ye bakınız.

Başlangıç desteği çocukların bağımsız bir yaşam düzeni içinde yaşamlarını kurmalarına yardımcı olsa da korunmaları, esenlikleri ve gelişmeleri için sürekli desteğe ve yardıma ihtiyaçları olacaktır. Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklara yönelik ek ve sürekli destek, genel olarak mültecilere ve sığınmacılara sağlanan desteği temel almalı veya buna benzer olmalı ancak çocukların özel bağlam ve ihtiyaçlarına uygun, özelleştirilmiş bir yardım sağlamalıdır. İdeal durumda bunlar, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş diğer çocuklara sağlanan yardım ve destekle aynı türde olmalıdır. Bu yardım genel olarak her çocuğun YYD'sine ve vaka planına uyarlanabilir.

Vaka planında açıklanan sürekli destek; gıda ve gıda dışı malzemeleri (bkz. [bölüm 3.6.2](#)), geçim kaynaklarını ([bölüm 3.6.3](#)), eğitimi ([bölüm 3.6.4](#)), sağlık hizmetlerini ([bölüm 3.6.5](#)), eğlenceyi ([bölüm 3.6.6](#)), mülteci koruma hizmetlerini ([bölüm 3.6.7](#)) ve nakit temelli yardımı ([bölüm 3.7](#)) içerir.

45. İzleme, geri bildirim ve müdahale mekanizmaları

Kendileri için bir YYP başlatılan risk altındaki tüm çocukların sistematik biçimde takibi ve izlenmesi gerekir.⁴² Buna bağımsız yaşam düzenlemelerindeki refakatsiz çocuklar da dâhildir. Denetimli bağımsız yaşam programında vaka çalışanının çalışmasının izlenmesine ek olarak atanan mentorun yaptığı iş de düzenli olarak izlenmelidir. Çocuklar, kurumsal geri bildirim ve müdahale mekanizmaları hakkında ve (eğer varsa) korunma veya çocuk yardım çağrı merkezleri hakkında bilgilendirilmelidir. Bu, çocukların durumlarıyla ve mentorları ya da vaka çalışanının hizmetiyle ilgili endişelerini veya sorunlarını bildirebilmeleri için başka bir mekanizma sağlar.

45.1. Desteğin izlenmesi ve mentorların denetlenmesi

Mentorların çalışmalarını denetleme ve yönlendirme sorumluluğu çocuğun vaka çalışanına aittir. Çocuklara atanan mentorlar, vaka çalışanlarına rapor verirler. İzleme ve süpervizyon, çalışmasının ve kendilerine atanan çocukların durumunun ve gidişinin gözden geçirilmesi amacıyla her mentorla yapılacak bireysel istişareler içerir. Bu, vaka çalışanlarının düzenli ev ziyaretleri yapması ve çocuk bakım planında belirtildiği gibi çocukla gizliliğe özen gösterilen görüşmeler gerçekleştirmesiyle birlikte yürütülmelidir. Ev ziyaretleri hem periyodik biçimde mentor olmaksızın hem mentorla birlikte gerçekleştirilmelidir.

Çocukla yapılan görüşmeler, bakım planı uygulamasının izlenmesine ek olarak mentor tarafından yapılan çalışmayı değerlendirmeye ve iyileştirmeye ihtiyaç duyulan alanların belirlenmesine de odaklanmalıdır. Bununla birlikte mentor ile çocuk arasında gelişmiş olması muhtemel olumlu ilişkiyi tehlikeye atmamaya veya mentorun topluluk içindeki konumuna zarar vermemeye dikkat edilmelidir.

Vaka çalışanı, mentorun Davranış Kuralları hükümlerine daima riayet ediyor ve görev tanımında tarif edilen görevleri gerçekleştiriyor olduğunu düzenli olarak kontrol etmeli ve bunları güvence altına almaktan sorumlu olmalıdır. İzleme ve denetim ayrıca mentorun kendi esenliği ve duygusal durumu hakkında düzenli takibi de içermelidir.

⁴² YYP'nin bir parçası olarak takip ve inceleme hakkında daha fazla rehberlik için bkz. UNHCR, Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: *Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), böl. 3.2.6, erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

452 Geri bildirim ve yanıt mekanizması

Geri bildirim ve yanıt sistemleri, çocuk koruma aktörleri ve bağlantılı hizmet sağlayıcıların çocuklardan doğrudan haber almalarına, karşılaştıkları koruma risklerini derhâl anlamalarına, sunulan desteğin etkisini ölçmelerine⁴³ ve çocukların mentorluk desteğine dair endişelerine yanıt üretmelerine olanak sağladığından denetimli bağımsız yaşam programının ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Çocuklarla, aileleriyle ve yakınlarıyla istişareye dayalı ve çocukların görüşlerine ve fikirlerine odaklanan geri bildirim ve yanıt sistemleri oluşturulmalıdır. Resmî ve gayiresmî geri bildirimler, çocukların denetimli bağımsız yaşam düzenlemesi kapsamındaki sorunlarını ve aldıkları ya da erişemedikleri hizmetlerle ilgili yorumlarını, önerilerini ve şikâyetlerini içerir. Bu geri bildirimler aynı zamanda programın tasarımı ve uygulanması ile ilgili konuları, suistimal (mentorlar ve personelin kurallar, düzenlemeler ve politikalarda tanımlanan yükümlülüklerle uymaması ve kendilerinden beklenen davranış standartlarını karşılamaması) durumlarını ve cinsel sömürü ve istismar iddialarını içerir.

Bir geri bildirim ve yanıt mekanizmasının oluşturması işine çocukların katılımı da sağlanmalıdır. Bu süreç şunları içerir:

- çocukların nasıl iletişim kurduklarının, geri bildirim sağlama mekanizmalarına erişim ve engellerinin, çocukların geri bildirim verme ve bilgi alma konusunda tercih ettikleri ve onlar açısından erişilebilir yöntemlerin (farklı yaş ve cinsiyetten, farklı becerilere sahip çocuklara açık olan iletişim yöntemlerinin dikkate alınması dâhil olmak üzere) değerlendirilmesi ve anlaşılması;
- kullanılacak en uygun mekanizmanın seçilmesi ve çocukların güvenli biçimde iletişim kurmayı öğrenmelerinin sağlanması;
- geri bildirim almak, yanıt vermek ve raporlamak için operasyon bünyesinde destek yapılarının oluşturulması; rollerin ve sorumlulukların tanımlanması; yönlendirme prosedürlerinin oluşturulması;
- çocuklardan gelen hassas ve gizli şikâyetlerin nasıl ele alınacağı ve kişisel verilerin korunması ilkelerine nasıl saygı gösterileceği de dâhil olmak üzere SOP'lerin kimin neyi, ne zaman ve nasıl yapacağını tam olarak detaylandırmasını sağlamak;
- Geri bildirim ve yanıt sisteminin uygunluğunun ve etkinliğinin izlenmesi

Çocuk koruma aktörü, çocuklardan alınan geri bildirimlerin kabul edilmesini ve çocukların güvenliğini tehlikeye atmadan, zamanında ve uygun şekilde yanıtlanmasını sağlamalıdır. Bir mentor hakkında şikâyet geldiği durumda soruşturma; çocuğun hakkında şikâyette bulunduğu mentordan, o mentorun iş arkadaşlarından veya diğer çocuklardan daha fazla zarar görmesine neden olmayacak biçimde yürütülmeli ve gerekli görülen hâllerde mentorun hizmeti askıya alınmalıdır (mentor değişimi hakkında daha fazla bilgi için bkz. [bölüm 3.4.5](#)).

Eğer çocuk; hizmetlerin kalitesi, bazı spesifik hizmetlere erişim eksikliği veya hizmet sağlayıcıların suistimali ile ilgili endişelerini dile getiriyorsa çocuk koruma aktörü bu sorunlara yanıt üretmek için hizmet sağlayıcının ilgili birimleriyle birlikte çalışmalı ve alınan önlemler hakkında çocukları bilgilendirmelidir.

⁴³ UNHCR, *Etkilenen Topluluklara Karşı Hesap Verebilirliğe İlişkin Operasyonel Kılavuz* (2020), erişim adresi: www.unhcr.org/handbooks/aap/documents/UNHCR-AAP_Operational_Guidance.pdf

4.6. Geçiş planlaması

Tüm alternatif bakım düzenlemeleri, çocukların yetişkinliğe geçişine yönelik ayrıntılı planlar içermelidir. Özellikle bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocuklar, 18 yaşına geldiklerinde bu düzenlemenin oluşturduğu destek sisteminin bulunmadığı bir hayata hazırlanmak için özel desteğe ihtiyaç duyacaktır. Geçiş planları, bazı gençlerin heyecan verici ama zorlu olabilecek bu dönemde desteğe ihtiyaç duyacağını gerçeğini göz önüne almalıdır.

Çocuk koruma programları, çocukların zihinsel olarak ve fiziksel ihtiyaçları açısından yetişkinliğe hazırlanmasını, ayrıca yetişkin yaşantısının getireceği daha büyük sorumluluklara hazır olmalarını destekleyecek faaliyetler içermelidir. Daha büyük bir çocuk yetişkinliğe geçip ayrıldıktan sonra bir bağımsız yaşam düzeninde kalacak olan çocukların da özellikle duygusal esenlikleri açısından desteğe ihtiyacı olacaktır. Bağımsız yaşam düzenlemelerinde birlikte yaşayan çocuklar normalde güçlü duygusal bağlar geliştirir ve birbirlerinin desteğine alışır. Hane üyelerinden birinin ayrılması, bu yaşta büyük birey topluluk içinde yaşamaya devam edecek olsa dahi zor bir deneyim olabilir. Bağımsız yaşam düzenlemesinde kalan çocukların ayrılan çocuk ya da yetişkinle iletişimlerini sürdürmelerine destek olmak geçiş sürecini kolaylaştırabilir.

Bir çocuğun 18 yaşını doldurmuş olması, otomatik olarak bağımsız yaşam düzenlemesinden çıkması gerektiği anlamına gelmez. Hazırlık niteliğindeki geçiş aşaması boyunca her çocuğun durumu değerlendirilmeli, hem çocuk hem de mentor ile istişare edilerek koruma ve güvenliğe dayalı bir karar alınmalıdır.

Temel hususlar

- On sekiz, sabit bir yaşam düzeninden ayrılma yaşı değildir.
- Ayrılmanın ne zaman gerçekleşeceğine karar vermede birincil etmen, gencin korunması ve güvenliği olmalıdır.
- Kardeşler, kendileri kabul etmedikçe ve ayrılmanın onların yararına olacağına karar verilmedikçe ayrılmamalıdır.
- Çocuklar geçişe hazırlanırken desteklenmelidir.

4.6.1. Gelişmiş planlama ve hazırlık

Görüşmeler, planlama ve hazırlıklar vaktinde (ideal olarak çocuk 18 yaşına gelmeden yaklaşık 12 ay önce) başlatılmalıdır. Bu, çocuğun bağımsız yaşam düzenlemesi dışındaki hayata hazır olup olmadığının doğru bir şekilde değerlendirilmesi, çocuğun geçişe hazırlanıp desteklenmesi ve bireysel etmenlere dayalı özel düzenlemeler yapılması için zaman tanıyacaktır. Planlama ve hazırlık, çocuğun vaka planının çocukla birlikte gözden geçirilmesini ve çocuğun bağımsız yaşam düzenlemesinden ne zaman çıkacağına ilişkin seçeneklerin incelenmeye başlamasını içerir. Çocuk yalnız yaşıyorsa planlama ve hazırlık, gencin belirli destek hizmetlerinin sona ermesini takiben hayatını nasıl idare edeceğine dair seçeneklerin tartışılması anlamına gelir.

Planlama ve hazırlık süreci, çocuğun alması gereken hazırlayıcı nitelikte veya sürekli destek türünün belirlenmesi için diğer sektörlerden (eğitim, mesleki eğitim ve geçim kaynakları dâhil) hizmet sağlayıcıları da içermelidir. Gençler, piyasa değerlendirmeleri ve kendi tercihleri temelinde uygun öğrenme fırsatlarına dâhil edilmeli ve güvenli işe veya nakit yardımına erişimleri için (ihtiyaçlarına, kapasitelerine ve yaşadıkları yerdeki fırsatlara bağlı olarak) desteklenmelidir.

Temel eylemler

- Geçiş için hazırlık en az 12 ay önceden başlatılmalıdır.
- Geçiş planlaması süreci en başından itibaren çocuğa yer vermelidir.
- Özel ihtiyaçları, kapasiteleri ve mevcut destek ve fırsatlar temelinde çocukların eğitime, güvenli çalışmaya veya nakit yardımına erişimi desteklenmelidir.

462 Psikososyal hazırlık

Bazı çocuklar denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri bünyesindeki gözetim ve izlemeyi terk edip tam anlamıyla bağımsız yaşamaya istekli olsa da her çocuk duygusal olarak diğer hane sakinlerinden ayrılmaya ve bunun getirebileceği görelî yalnızlığa hazır olmayacaktır. Dahası, sosyal çevreleri evdeki diğer çocuklarla sınırlı olan kimi genç yetişkinler yeni bağlantılar ve iliskiler geliştirmekte zorlanabilirler. Bu nedenle çocukların hane dışında yeni arkadaşlıklar kurmalarına yardımcı olunması önemlidir. Bu, genellikle çocukların öğrenme ve eğlence faaliyetlerine katılması desteklenerek sağlanır.

Farklı yaşlardaki çocukların aynı hanede yaşadığı ortamlarda daha küçük çocuklar da evi paylaştıkları (belki arkadaşları olan) kişilerin evden ayrılmasına hazırlanma konusunda desteklenmelidir. Vaka çalışanları ve mentorlar, çocuklar arasında bağımlılık da içeren bir ilişki ya da arkadaşlık geliştirse duruma bilhassa ilgi göstermelidir. Hazırlık süreci hem denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden yakında ayrılacak çocuğu hem de aynı yaşam düzenlemesinde devam edecekleri içermelidir. Bu nedenle mentorlar, vaka çalışanlarının desteğiyle her çocuğun ayrılıkla nasıl başa çıkacağı hakkında konuşmak için ev içinde düzenli tartışmalar düzenlemeli, ayrıca çocuklar arasındaki iletişimin kopmaması için denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden

ayrılmış olan genci evi ziyaret etmeye ve diğer çocuklarla birlikte sosyal etkinliklere katılmaya davet etmek de dâhil olmak üzere planlar geliştirmelidir.

Bir hane sakininin ayrılmasını takiben ve yerine başka birinin haneye geleceği durumlarda dikkatli bir hazırlık yapılması gerekecektir. Denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerinde yaşayan çocukların yeni bir kişiyi eve kabul etme konusunda isteksiz olduğu durumlarda eve başka bir çocuğu yerleştirme fikrini uygulamaya koymadan önce biraz zaman geçmesine izin verilmelidir. İhtiyaç duyulacak süre evde kalan çocuklara bağlı olacaktır. Mentor, yeni bir çocuğu evdekilerle tanıştırmaya karar vermeden önce evdeki çocuklarla duygularını, endişelerini ve isteklerini tartışmalıdır. Yeni bir çocuğun haneye katılmasını takip eden ilk birkaç haftada daha yoğun izleme gerekecektir.

Temel eylemler

- Ayrılığın hem yetişkinliğe geçiş yapan çocuk hem de bağımsız yaşam düzeninde kalacak çocuklar üzerindeki duygusal etkisini dikkate alın.
- Çocuklarla birlikte nasıl iletişimde kalacaklarına dair bir plan oluşturun.
- Yeni çocukları mevcut bağımsız yaşam düzenlemesine yerleştirirken tüm çocukların değişime iyi hazırlandığından ve yeni çocuğun gelişiminin zamanlaması konusunda evdeki çocukların görüşlerinin dikkate alındığından emin olun.

4.63. Geçiş yapan genç yetişkinler için sonrasındaki yaşam düzenlemeleri

Genç yetişkinlerin nerede ve nasıl barınabilecekleri bağlama göre değişebilecektir. Kamp veya yerleşim yeri ortamlarında, genelde kamp idaresi yetkilileri genç yetişkinlerin yanı sıra yeni aileler için barınak (bazı durumlarda ortak konaklama) tahsis etmekten sorumludur. Birçok kentsel ortamda mülteciler veya ülke içinde yerinden edilmiş kişiler genelde ev kiralarak veya gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşayarak kendi barınma olanaklarını yaratırlar. Bazı durumlarda, kentsel ortamlarda yetkililer tarafından apartman daireleri veya sığınma evleri sağlanıyor olabilir.

Kamp ortamlarında kamp yönetimi yetkilileri ve topluluk temelli koruma aktörleri, yetişkinliğe geçen kişilere danışmanlık yapmalı ve gerektiğinde yaşayacakları güvenli alanlar bulmalarına yardımcı olmalıdır. Çocuğun yetişkinliğe geçişine hazırlık sırasında mentor veya vaka çalışanı, barınma için nasıl başvuruda bulunacağı konusunda tavsiyelerde bulunmalıdır. Mülteci ve ülkesi içinde yerinden edilmiş kişilere ortak evlerin tahsis edilmesi yönünde bir uygulama mevcutsa yetişkinliğe geçiş yapan çocuklara barınak tahsis edilirken yetkililer nezdinde savunuculuk faaliyeti yürütülerek kadınların kadınlarla birlikte yerleştirilmesinin sağlanması ve LGBTİQ+ gençlerin güvenlik ve korunma ihtiyaçlarına özellikle dikkat edilmesi gereklidir. Ayrıştırılmış bir yaşam alanı oluşturmaktan kaçınmak, bunun yerine kabul, güvenlik ve korumayı geliştirmek için bir destek sistemi geliştirmek çok önemlidir.

Kentsel ortamlarda geçiş hazırlıkları, çocuğa seçenekleri, güvenli ikamet ve varsa sosyal yardım desteği (barınma dâhil) için hangi yetkililerle iletişime geçeceği konusunda danışmanlık sağlanmasını içermelidir. Yetişkinliğe geçiş yapan çocukların pazarlık becerilerine sahip olması, kiralık bir yer ararken ve kiralama sözleşmelerini imzalamadan önce anlamaları açısından menfaatlerine olacaktır. Ulusal sosyal refah ve barınma yetkililerinin veya bu konularda çalışan sivil toplum kuruluşlarının da çocuklarla görüşmelerinin sağlanması yararlı olabilir.

Uygun yaşam düzenlemeleri konusunda bağımsız bir yaşam düzenlemesinden ayrılan genç yetişkinlere tavsiyelerde bulunurken, onları destek ve bakıma ihtiyaç duyabilecek diğer ailelerle ilişkilendirmek bir seçenek

olabilir. Genç yetişkinler, karşılıklı uzlaşma çerçevesinde birlikte yaşayacakları aileye destek rolü oynayabilirler. Böyle bir aile ile yaşamak, aile ile genç arasında karşılıklı destek, bakım ve koruma için bir olanak yaratacaktır. Benzer şekilde gencin bir aile evinde (özellikle ailenin topluluk ağı ve sahip olduğu ilişkileri çerçevesinde tanındığı ve güvenildiği durumda) oda kiralamasını sağlamak, denetimli bağımsız yaşamdan tamamen bağımsız yaşama güvenli bir geçiş sağlaması için iyi bir seçenek olabilir.

Temel eylemler

- Kamp ortamlarında kamp yönetimi yetkililerini, gençlerin yetişkinliğe geçiş sürecine dâhil edin ve bu gençlere zamanında barınma yeri tahsis edilmesi için savunuculuk faaliyeti yürütün.
- Topluluk temelli koruma aktörlerini de sürece dâhil ederek genç kadınlar ve LGBTİQ+ gençler de dâhil olmak üzere belirli risklerle karşı karşıya kalması muhtemel kişiler için uygun barınak tahsisine yönelik savunuculuk faaliyeti yürütün ve bu tahsisi destekleyin.
- Kentsel ortamlarda danışmanlığa vaktinde başlayın ve barınma seçenekleri konusunda yetişkinliğe geçiş yapacak çocuklara tavsiyelerde bulunun.
- Mümkünse ulusal sosyal refah ve barınma yetkililerini veya sivil toplum kuruluşlarını, çocuklara tavsiyeler vermeleri ve danışmanlık sağlamaları doğrultusunda sürece dâhil edin.
- Mümkün ve tercih edilir olduğunda yetişkinliğe geçiş yapan gençleri, birbirlerine karşılıklı koruma ve destek sağlayabilecekleri bir aileyle ilişkilendirmeyi ya da bir aile evinde oda kiralamalarına aracılık etmeyi değerlendirin.

464. Hizmetlere erişim

Hazırlık aşaması, 18 yaşını doldurmaya yaklaşan gencin temel hizmetlere erişebilmesine yardımcı olmayı amaçlayan faaliyetler içermelidir. Bağımsız yaşama düzeninden ayrılacak olan gence, hizmetlere nasıl ulaşılacağına ve bunun için hangi belgelere ihtiyaç duyacağına dair bilgi verilmelidir. Bunun için, hizmetler hakkında bilgi vermek, gence hizmet noktalarına kadar refakat etmek ve sistemin nasıl çalıştığını izah etmek gerekebilir. Gence aynı zamanda hizmetler için bir irtibat listesi de sağlanmalıdır. Bu hizmetler arasında çocuk koruma odak noktalarının (örneğin çocuk koruma yönlendirme mekanizmaları) bulunması durumunda vaka çalışanı veya mentor, genci süregiden biçimde destek alması için gerekli hizmetlere yönlendirebilir. Örneğin denetimli bağımsız yaşamdan çıkan gençlerin nakit hibeyle erişmesi gerekiyorsa, vaka çalışanı veya mentor, gençleri 18 yaşını doldurmadan oldukça önce bu hizmetlere yönlendirmelidir.

Çocuk koruma aktörleri hizmet sağlayıcılarla iş birliği içerisinde çalışmalı ve gençlerin kullanması için üzerinde uzlaşmış bir öncelikler sistemi geliştirmelidir. Ayrıca gençlere, kilit hizmetleri sunan bu aktörlere erişebilmeleri için gerekli iletişim bilgileri sağlanmalıdır. Bazı durumlarda yetişkinliğe geçişten sonra da hizmetlere erişim için süregiden bir destek gerekebilir. Bu, üreme sağlığı hizmetlerine ya da bölge veya ülkenin farklı bir yerindeki tıbbi hizmetlere erişim sağlayacak gençlere refakat etmeyi içerebilir.

Gençlere, hizmetlere erişirken ihtiyaç duyacakları çeşitli belgeleri edinmelerine yardımcı olmak için de destek sağlanmalıdır. Örneğin hanenin tek gıda kartı kullandığı ortamlarda yaşam düzenlemesinden ayrılan kişiye ayrılmasından önce bireysel kart verilmelidir. Çoğu durumda yetişkinler, serbestçe seyahat edebilmek ve hizmetlere erişebilmek için kimlik belgelerine ihtiyaç duyacaktır. Bu tür belgeler için başvuru, yetişkinliğe geçiş yapacak genç, bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılmadan önce yapılmalıdır ve bu hazırlıklar, çocuk koruma aktörünün temel bir sorumluluğudur. Ayrıca gence belirli belgelerin nasıl yenileneceği ve kaybolması veya çalınmaları durumunda yeni belgelerin nasıl alınacağı konusunda da bilgi verilmelidir.

Temel eylemler

- Çocuğa hizmet noktalarını ve çeşitli hizmet türlerine nasıl erişileceğini gösterin.
- Bakım düzenlemesinden ayrılmadan önce çocuğun serbestçe seyahat edebilmesi ve hizmetlere erişebilmesi için gerekli kişisel belgeleri almasına yardımcı olun.
- Devam eden hassas durumlara dayalı olarak bir öncelikler sistemi oluşturma konusunda hizmet sağlayıcılarla anlaşın.
- Gerektiğinde çocuğun denetimli bağımsız yaşamdan ayrılmasından sonra da bireysel ihtiyaçlarına göre hizmetlere erişmesini desteklemeye devam edin.

4.65. Geçişin kutlanması

Farklı kültürlerde "rüşdünü ispatlama" veya "geçiş töreni" gibi farklı biçimlerde tanımlanabilecek olan yetişkinliğe geçiş, birbirinden farklı biçimlerde kutlanır. Bu tür kutlamalar, bir çocuğun fiziksel gelişiminin farklı dönemleri veya farklı toplum ya da cinsiyet normları ile ilişkilendirilebilse de 18 yaşını doldurmak hem bireyin hayatında hem de birçok toplulukta veya kültürde önemli bir dönüm noktası olarak görülür. Yetişkin olmak, ek özgürlükler ve aynı zamanda yeni sorumluluklar anlamına gelir. Bu geçişin kutlandığı etkinlikler hem olumlu bir deneyim hem de toplumun genç yetişkinleri toplumun özerk bir üyesi olarak kabul etmesi ve tanınması için bir fırsat olabilir. Ayrıca bu etkinlikler, mensup olduğu toplulukta gencin çocukluğunda tecrübe etmediği biçimde hoş karşılandığını, güçlendiğini ve ait olduğunu hissetmesine yardımcı olabilir.

Gencin yetişkinliğe geçişini kutlama hazırlıkları yapılırken onun toplum içindeki statüsünü zarar görmesine veya aşağılanmasına neden olmadan güçlendirecek bir kutlama biçimi belirlenmelidir. Bu etkinliğin planlanması ve gerçekleştirilmesine bizzat yetişkinliğe geçiş kutlanacak çocukların da katkı koyması sağlanmalıdır. Bunun bir parçası da temel etkinliklerin çocuğun kendi tercihlerine göre tasarlanmasıdır. Bu kutlama çocuklar içindir ve onların isteklerine odaklanmalıdır. Bu nedenle hem yetişkinliğe geçiş yapan hem de bağımsız yaşam düzenlemesinde kalan çocukların etkinliğin planlanması, düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesine öncülük etmelerini teşvik edin ve destekleyin.

Mümkünse gençlerin yetişkinliğe geçişlerini birlikte kutlayabilmeleri ve ortak anılar oluşturabilmeleri için grup etkinlikleri düzenleyin. Bu, çocukların aralarındaki bağların güçlenmesini sağlayabilir. Ayrıca grup etkinlikleri muhtemelen topluluktan daha fazla insanı bir araya getirecek, bu da gençlere tüm topluluğun onları desteklediği mesajını verecektir. Önemli devlet yetkilileri veya topluluk liderlerinin (örneğin yerel sosyal yardım ve yerel yönetim yetkilileri ya da yerel din, spor, sanat, kadın veya gençlik ağları gibi unsurların temsilcileri) kutlamalara katılımı ve desteği de yararlı olabilir. Planlama ve hazırlık süreci çerçevesinde topluluk liderleri ile ulusal çocuk koruma ve sosyal refah yetkilileri gibi ilgili diğer kişiler için uygun bir tarihe karar verilmeli ve etkinlik için gerekli para veya malzemeler belirlenmelidir.

Bazı toplumlar tanıma sertifikalarına değer verir ve çocuklar 18 yaşına geldiklerinde bunu gösterecek bir sertifika almak isteyebilir. Çocuk koruma aktörü tarafından düzenlenebilecek bu tür sertifikalara ek olarak yetişkinliğe geçiş kutlama etkinliği, gence yetişkin olarak ihtiyaç duyacağı diğer hayati belgelerin (kimlik kartları gibi) verilmesi için bir vesile de olabilir.

Temel eylemler

- Yetişkinliğe geçişi kutlamanın yaygın biçimlerinin haritasını çıkarın ve gence zarar vermeyen veya onu küçük düşürmeyen uygulamaları belirlemek için topluluklarla birlikte çalışın.
- Bizzat çocukların kendi kutlama etkinliklerini planlama ve gerçekleştirme süreçlerine başlangıçtan itibaren dâhil olmalarını sağlayın.
- Toplu kutlama etkinlikleri düzenlemeyi düşünün ve topluluk liderleri ile yerel sosyal refah aktörleri veya yetkililerinin aktif katılımını teşvik edin.
- Etkinliği diğer sosyal etkinlikler ve topluluk etkinlikleri ile çakışmayacak bir tarihte düzenleyin.
- Etkinliğin düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi için yeterli bütçe tahsisinin yapıldığından emin olun.
- Gençler için temel belgelerin düzenlenmesini kolaylaştırmak için etkinliği kullanın.

4.6.6. İzleme desteği ve yetişkinliğe geçiş sonrası destek

Yetişkinliğe geçiş ve bunu takiben gencin denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılması, tüm izleme ve destek faaliyetlerinin sona ermesi gerektiği anlamına gelmez. Gencin devam eden özel ihtiyaçlarına, hassas durumlarına ve karşı karşıya olduğu koruma risklerine, uygun, zamanında ve sürekli programatik müdahalelerle yanıt üretilmelidir. Bu kılavuz ilkelerde daha önce belirtildiği gibi yetişkinliğe geçiş, genç yetişkinin denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden otomatik olarak çıkması gerektiği anlamına gelmez. Ancak ayrılmak isteyenler veya koruma ihtiyaçları, denetimli bağımsız yaşam düzenlemesi dışında yönetilip ele alınabilecek olanların koruma durumları ile hizmet ve desteğe erişimleri bir süre izlenmelidir. Takip sağlanması gereken sürenin tam olarak ne kadar olacağı, genç yetişkinin bireysel durumuna bağlıdır ve onun görüşleri de dikkate alınarak vaka bazında kararlaştırılmalıdır.

Yetişkinler yerine karar alınamayacağından tüm müdahaleler ve izleme faaliyetleri, genç yetişkinlerin başrol oynadığı gözden geçirilmiş bir vaka planına dayanmalıdır. Mentorlar; sağlanacak hizmetler, yapılacak yönlendirmeler ve üstlenilecek diğer takipler konusunda onlarla birlikte çalışmayı teklif etmelidir.

Devam eden koruma sorunları olan genç yetişkinler için vaka yönetimi normalde artık çocuk koruma vaka çalışanı tarafından yürütülmeyeceğinden genç yetişkin ve mülteci koruma vaka çalışanı veya takipten sorumlu sosyal yardım kurumu ile birlikte bir geçiş planı üzerinde anlaşmaya varılmalıdır. Vaka genç yetişkinin onayı ile takip için ilgili aktöre devredilmelidir.

Temel eylemler

- Özel ihtiyaçları olan gençlere yönelik destek, 18 yaşına geldiklerinde derhâl kesilmemelidir.
- Bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılacak olanlar için destek ve izleme, her vaka kendi içerisinde değerlendirilerek belirlenecek bir süre boyunca devam etmelidir.
- Hizmet alımının ve izlemenin devam etmesi kararı, genç yetişkin tarafından verilir ancak bu konuda alacağı kararda mentor de ona yardımcı olmayı teklif etmelidir.
- Sağlanacak hizmet türleri ve izleme düzenlemesi, gözden geçirilmiş bir vaka planı aracılığıyla kararlaştırılmalı ve genç yetişkinlerin rızasıyla mülteci koruma veya sosyal yardım aktörü tarafından yönetilmelidir.

467. Genç yetişkin denetimli bağımsız yaşam düzenini terk etmeye hazır değilse ne olur?

Gençlerin çoğu 18 yaşına geldiklerinde bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılmaya hazır olmayacaktır. Bunun nedeni, denetimli bağımsız yaşam düzenlemesi dışında yönetilemeyecek veya yanıt üretilemeyecek belirli güvenlik açıkları ya da koruma endişeleri bulunduğu veya çocuk-geçmiş yaşam düzenlemesinden ayrılmak istemediğini güçlü bir şekilde belirttiği için olabilir.

Koruma endişeleri-özel ihtiyaçları olan genç kişi

Yetişkinliğe geçiş yapan bir çocuğun denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılıp ayrılmayacağına ilişkin karar, gencin koruma risklerinin ve özel ihtiyaçlarının değerlendirilmesine dayanmalıdır. Bu karar için gereken bilgiler, kapsamlı bir Yüksek Yarar Değerlendirmesi aracılığıyla sağlanmalıdır. Değerlendirme ayrıca çocuğun parçası olduğu topluluktaki ve ulusal çocuk koruma sistemi içindeki destek mekanizmalarının bir analizini ve sosyal destek sağlanması için gerekli adımları da içermelidir.

Risk altındaki çoğu birey için yeniden yerleştirme veya diğer tamamlayıcı yollar da bir koruma aracı olarak düşünülebilir. Yetişkinliğe geçiş yaparak denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılan gençlere koruma ve destek sağlanması, daha geniş koruma, topluluk temelli koruma ve sosyal refah programlarının bir parçası hâline gelmelidir. Bu geçiş sürecinde denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden çıkacak çocukları entegre etmek ve onlara hizmet sağlamak için diğer koruma hizmetleri ve aktörleri için planlar geliştirilirken denetimli bağımsız yaşam programını uygulayan çocuk koruma aktörlerinin çocukların devam eden ihtiyaçlarını belirlemesi ve çocukları ilgili hizmetlere önceden yönlendirmesi gerektiği anlamına gelir.

Sosyal refah hizmetlerinin geliştirilme sürecinde veya zayıf olması dolayısıyla yetişkinliğe geçmekte olan bir gencin (başka bir yere yerleştirilmesi veya diğer tamamlayıcı korunma yolları kapsamına alınması düşünülen gençler de dâhil olmak üzere) koruma ve müdahale hizmetlerini devralamayacak hâlde olduğu durumlarda çocuk koruma aktörleri (istisnai durumlarda ve her vaka kendi içerisinde değerlendirilerek) bireyin 21 yaşına gelene kadar denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinde kalmasına izin vermelidir.

Temel eylemler

- Diğer koruma hizmetleri ve aktörlerinin yetişkinliğe erişip denetimli bağımsız yaşam düzenlemesinden ayrılan çocukların entegrasyonunu nasıl sağlayacağına ve onlara nasıl hizmet sunacağına dair planlar geliştirin ve gençlerin geçişten önce bu aktörlere yönlendirilmesini sağlayın.
- Ulusal sosyal refah sisteminden sorumlu kişilerle birlikte mevcut hizmetlerin haritasını çıkarın ve UNHCR'in ilgi alanına giren kişilerin bu tür hizmetlere erişimini sağlamaya çalışın.
- Kapsamlı bir YYD yoluyla yetişkinliğe geçiş yapan çocuğun uygun destek sağlanana kadar yaşam düzeninde kalıp kalamayacaklarına karar verin.
- Koruma riskleri ve özel ihtiyaçları olan gençlere, eğer bu, onların korunma ihtiyaçlarına uygun çözümler sağlayacaksa yeniden yerleştirme ve diğer tamamlayıcı yollar için öncelik verin.

Ayrılmak istemeyen gençler

İçinde arkadaşlıkların ve bağların kurulduğu, güvenli ve organize bir yaşam düzeninden ayrılmak, özellikle bazı gençler için kolay bir deneyim değildir. Geçiş ve dışarıdaki yaşam için ayrıntılı hazırlıklar yapıldıktan sonra bile gençler farklı bir yaşam düzenine geçmeleri için kararlaştırılmış ve artık kendilerinden toplum içinde yetişkinler olarak yaşamaları beklenecek olan gün veya bu güne yakın zamanlarda fikirlerini değiştirebilirler.

Yetişkinliğe geçiş planlamasının bir parçası olarak mentorlar ve çocuk koruma vaka çalışanları böyle bir senaryoya hazırlıklı olmalıdır. Yargılama, suçlama ve kınamalardan kaçınılmalı ve bu gençlere taşınmaya hazırlanmaları için ek süre tanınmalıdır. Gencin farklı yaşam düzenine alışmasına zaman tanımak amacıyla birkaç hafta boyunca yalnızca bazı günlerde dışarıda kalması yönünde bir düzenleme yapılıp yapılamayacağı düşünülmesi de bir seçenektir. Eğitimli mentorlar tarafından verilecek duygusal destek ve teşvikin geçişte sağlayacağı yardım çok önemlidir.

Temel eylemler

- Gençlerin fikirlerini değiştirebileceğinin farkında olun ve onları yargılamaktan, suçlamaktan veya kınamaktan kaçının.
- Mümkünse geçişe yardımcı olması için duygusal destek ve cesaretlendirme sağlarken gencin bir süre daha mevcut düzeninde kalmasına izin verin.
- Gencin farklı yaşam düzenine alışmasına yardımcı olmak için bağımsız yaşam düzenlemesinin dışında aralıklı olarak kalmasını sağlamak da dâhil olmak üzere farklı seçenekleri araştırın.

5. TEMEL EYLEMLER

5.1. Yasal çerçeve ve politika çerçevesi

- Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar ve alternatif bakımla ilgili ulusal yasaları, politikaları ve idari prosedürleri haritalandırın, analiz edin ve uygun koşullar oluştuğunda UNHCR'in ilgi alanına giren çocukların ulusal bakım hizmetlerine erişmesi için savunuculuk yapın. Ülkenin denetimli bağımsız yaşamla ilgili yasal çerçeve ve politika çerçevesindeki tüm hükümleri belirleyin.
- Bağımsız yaşayan çocukların vaka yönetimi ve desteklenmesi de dâhil olmak üzere alternatif bakım düzenlemelerini belirlemek, yönetmek ve izlemek için açık ve net SOP'ler oluşturun (daha geniş kapsamlı YYP veya çocuk koruma vaka yönetimi SOP'leri içinde ya da bu SOP'lere ek olarak).

5.2. Bilgi ve veriler

- Alternatif bakıma ihtiyaç duyan çocukları (çocuklar tarafından kurulmuş bağımsız yaşam düzenlemelerinde ve geçimi çocuk tarafından sağlanan hanelerde yaşayan çocuklar da dâhil olmak üzere) belirlemek ve bu çocuklara yönelik topluluk algısını anlamak için bir ihtiyaç değerlendirmesi yapın.
- Mevcut topluluk temelli bakımı düzenlemelerinin haritasını çıkarın ve topluluğun, özellikle çocukların bağımsız yaşaması olmak üzere çeşitli alternatif bakım düzenlemelerine yönelik tutumlarını anlayın.
- Yeni bağımsız yaşam düzenlemeleri (veya çocuklar tarafından kurulan düzenlemelere resmîyet kazandırmak) de dâhil olmak üzere herhangi bir alternatif bakım düzenlemesi oluşturmadan önce tüm refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukların kayıt altına alınmasını, YYD'ler yoluyla sistematik biçimde değerlendirilmelerini sağlayın. ProGres ve CPIMS+ gibi bilgi yönetim sistemlerinde kaydedilen verileri düzenli olarak güncelleyin ve analiz edin.

53. İnsan kaynakları ve finansal kaynaklar

- Personeli ve topluluk gönüllülerini denetimli bağımsız yaşam konusunda diğer sektörlerden personeli ise tespit ve yönlendirmeleri kolaylaştırmak için eğitin
- Bağımsız yaşayan çocuklara mentorluk yapabilecek topluluk üyelerini belirleyin, değerlendirin ve eğitin.
- Topluluktan mentorları bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukları destekleme ve izleme konusunda eğitin ve onlara kılavuzluk edin.
- Bağımsız yaşam düzenlemeleri oluşturma ve destekleme ve ayrıca yetişkinliğe geçiş yapan çocukları destekleme maliyetlerini hesaplayın ve bunların nasıl karşılanacağını planlayın.

54. Koordinasyon

- Bağımsız yaşam düzenlemelerinin oluşturulması, desteklenmesi ve izlenmesi konusunda kilit ulusal aktörler ve topluluk paydaşlarıyla rolleri ve sorumlulukları açıkça tanımlayarak koordinasyon sağlayın.
- YYP (yani vaka yönetimi) kapsamında hizmetlere yönlendirmenin yanı sıra, bağımsız yaşam düzenlemeleri de dâhil olmak üzere alternatif bakım programları geliştirin.
- Bağımsız yaşayan çocuklara yönelik bakım planlarının çocukları diğer hizmetlere de bağlayan bütüncül bir destek sisteminin parçası olmasını sağlayın.

55. Önleme ve müdahale

- Refakatsiz çocuklar ve mensup oldukları topluluklarla birlikte daha tercih edilir bir alternatif bakım biçimi olarak aile temelli bakım seçeneklerini keşfedin. Bu, çocuğun bağımsızlık arzusu ile aile temelli bakıma sahip olma ve zarardan korunma hakları arasında denge kurmaya yarar.
- Bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukların daha geniş toplulukla bütünleşmesini sağlamak için mensup oldukları topluluğu en başından itibaren sürece dâhil edin. Bu, bağımsız yaşayan çocukların sosyal, kültürel veya dinî faaliyetlere, eğitime ve spor ya da sanat içerikli eğlence programlarına katılmalarına yardımcı olmak anlamına gelir.
- Engelli çocuklar ve LGBTİQ+ çocuklar dâhil olmak üzere farklı arka planlara sahip çocukları kapsayacak ve destekleyecek bakım düzenlemeleri (denetimli bağımsız yaşam düzenlemeleri dâhil) geliştirin.
- Denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerindeki çocukları yetişkinliğe, bağımsız yaşama ve üretken birer üyesi olacakları topluluğa katılım göstermeye hazırlamaya yönelik önlemleri destekleyin.
- Denetimli bağımsız yaşam düzenlemelerini ve görevlendirilen mentorlar tarafından sağlanan desteği sistematik olarak izleyin.

56. Savunuculuk ve farkındalık yaratma

- Ulusal çocuk koruma sistemi nezdinde, Birleşmiş Milletlerin Çocukların Alternatif Bakımına Dair Kılavuz İlkeleri'ne uygun alternatif bakım düzenlemelerine kaynak sağlaması, bunları düzenlemesi ve UNHCR'in ilgi alanına giren çocuklara yönelik bağımsız yaşam düzenlemelerine kaynak sağlaması için savunuculuk yapın ve onu bu konularda destekleyin.
- Topluluk içerisinde, bağımsız yaşayan çocuklara yönelik bakım ve destek konusunda farkındalığı artırmak ve potansiyel ya da acil durumda görev alabilecek koruyucu aileleri belirlemek için çalışın.

6. KAYNAKÇA

- UNHCR, *Yüksek Yarar Prosedürü Kılavuz İlkeleri 2021: Çocuğun Yüksek Yararının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesi* (2021), erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=62a9ecc5d>
- UNHCR, *Çocukların Korunması İçin Bir Çerçeve* (2012), erişim adresi: www.refworld.org/docid/4fe875682.html
- UNHCR, YYP SOP'leri Araç Seti, UNHCR YYP Araç Paketi içinde, erişim adresi: www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox
- UNHCR, *Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Topluluk Desteği Gönüllüleri Araç Seti* (2016), UNHCR YYP Araç Paketi içinde, erişim adresi: www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox
- UNHCR, *Çocuk Koruma Konu Özeti: Alternatif Bakım* (2014), erişim adresi: www.refworld.org/docid/52f0e4f34.html
- UNHCR, *Çocuk Koruma Konu Özeti: Topluluk Temelli Çocuk Koruma Mekanizmaları* (2013), erişim adresi: www.refworld.org/docid/531ec54f4.html
- UNHCR, *Mülteci Gençler İçin Temel Eylemler* (2016), erişim adresi: www.refworld.org/docid/59dc80184.html
- Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Dair Kurumlar Arası Çalışma Grubu, *Acil Durumlarda Alternatif Bakım Araç Seti* (2013), erişim adresi: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7672/pdf/ace_toolkit_0.pdf
- Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Dair Kurumlar Arası Çalışma Grubu, *Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Yönelik Saha El Kitabı* (2016), erişim adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/12198/pdf/handbook-web-2017-0322.pdf>
- Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Dair Kurumlar Arası Çalışma Grubu, *Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara Yönelik Araç Seti* (2017), erişim adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/12197/pdf/tools-web-2017-0322.pdf>
- The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, *İnsani yardım bağlamlarında toplum gönüllüleri ve onların vaka yönetimi süreçlerindeki rolleri: Karşılaştırmalı bir araştırma ve uygulama çalışması* (2021), erişim adresi: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cecm_report_low_res.pdf?file=1&type=node&id=4371

7. ARAÇLAR

Araç 1 - Mentor Tarama Formu ([erişmek için tıklayınız](#))

Araç 2 - Mentor Referans Kontrolü ([erişmek için tıklayınız](#))

Araç 3 - Taahhüdün Üstlenilmesi ([erişmek için tıklayınız](#))

Araç 4 - Mentor Görev Tanımları ([erişmek için tıklayınız](#))

Araç 5 - Mentor Eşleştirme Formu ([erişmek için tıklayınız](#))

Araç 6 - Görevlendirme Onayı ([erişmek için tıklayınız](#))

Araç 7 - Risk Sınıflandırma Kriterleri [Örnek] ([erişmek için tıklayınız](#))

© Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2021